

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ČESKO-NĚMECKÝCH AREÁLOVÝCH STUDIÍ A GERMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

„ON Y VA – AUF GEHT´S!“ – NĚMECKO – FRANCOUZSKÁ SPOLUPRÁCE
V RÁMCI SPOLEČNÝCH EVROPSKÝCH PROJEKTŮ

Vedoucí práce: JUDr. Mgr. Ivo Petřů, Ph.D

Autor práce: Antonie Alexejeva

Studijní obor: Evropská teritoriální studia – ČR a německy mluvící země

Ročník: 3

2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 9. května 2016

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce - JUDr. Mgr. Ivovi Petřu, Ph.D, který mi dal velmi cenné rady ke zpracování a stylu práce; mimoto bych mu ráda poděkovala za pozitivní a lidský přístup a podporu nejen během spolupráce na bakalářské práci, ale i v průběhu celých tří let mé přítomnosti na Filozofické fakultě JU.

Dále bych chtěla poděkovat *Německo – Francouzskému Institutu v Ludwigsburku (dfi)*, který mi poskytl zásadní informace o projektu „*On y va - auf geht's!*“, a také se mnou po celou dobu velmi pohotově komunikoval.

Můj dík patří také všem lidem, kteří mi pomohli získat informační zdroje k této práci, a obzvláště samotným účastníkům projektů, kteří při komunikaci se mnou působili přátelsky a motivačně.

Anotace

Vztahy mezi Německem a Francií byly vždy komplikované, provázené četnými válečnými konflikty a záští obou národů vůči sobě navzájem. Dnes však vidíme zcela jiný vztah mezi těmito sousedskými státy.

Situace v měnícím se světě po 2. světové válce až do konce 20. století, a především západní evropská integrace, vykreslila budoucí povahu německo – francouzské spolupráce. Trvalo několik desetiletí, bylo podepsáno veliké množství smluv a provedeno nespočet společných rozhovorů o budoucí podobě Evropy, aby se vztah Francie a Německa posunul dopředu ve směru míru a partnerství.

Spolupráce na politické úrovni však nikdy nestačí k tomu, aby se dva národy usmířily a našly společnou řeč. S postupem času a s vývojem demokratických hodnot v obou evropských zemích ve 2. polovině 20. století, začaly vznikat organizace, které jsou činné v různorodých oblastech veřejného blaha a podpory mezinárodní spolupráce. Byly zřízeny specificky zaměřené instituce pro německo – francouzskou spolupráci. Snaha klíčových politiků a těchto institucí vyústila ve společné německo – francouzské projekty a výměny v nejrůznějších oblastech.

Tato práce se bude zabývat německo – francouzskou spoluprací na občanské úrovni, která probíhá pomocí projektů, uspořádanými veřejně prospěšnými organizacemi. Jedním z takových projektů je „*On y va – auf geht's!*“ (ve smyslu „*pojďme do toho, pojďme něco změnit*“). Tento projekt názorně ukazuje a popisuje, jak současná spolupráce funguje a jakou roli hraje v německo – francouzském vztahu.

Klíčová slova: Německo; Francie; německo – francouzské vztahy; evropská integrace; veřejně prospěšné organizace; nadace; evropské projekty; občanská aktivita; projekt „*On y va – auf geht's!*“; *Deutsch – Französisches Institut Ludwigsburg*; *Robert Bosch Stiftung*

Abstract

Relations between Germany and France have always been complicated, accompanied by numerous armed conflicts and grudge of two nations against each other. Today, nevertheless, we are seeing a completely different relationship between the two neighboring states.

The situation in a changing world after the 2nd World War until the late 20th century, and primarily western European integration, determined the future character of the Franco - German cooperation. It took several decades, it has been signed a large number of contracts and made countless discussions about the future shape of Europe, so that the relationship of France and Germany moved forward in the direction of peace and partnership.

However, the cooperation on the political level is never enough to make two nations to be reconciled and find common language. Over time and with the development of democratic values in two European countries during the second half of the 20th century, it began to emerge organizations which are active in diverse fields of public welfare and promotion of the international cooperation. There were established specifically focused institutions for the Franco - German cooperation.

This work will occupy with the Franco - German cooperation on the civil level, which takes place through projects organized by public welfare organizations. One of such projects is "*On y va - auf geht's!*" (meant: "*let's do it, let's do something to change*"). This project illustrates and describes how the current cooperation works and what role it plays in the Franco – German coopertaion.

Key words: Germany; France; Franco - German relations; European integration; community organizations; foundation; European projects; civil activity; the project "*On y va - geht's auf!*"; *Deutsch - Französisches Institut in Ludwigsburg*; *Robert Bosch Stiftung*

OBSAH

ÚVOD.....	10
<i>Teoreticko – Metodologická východiska</i>	<i>11</i>
1. ETAPY VÝVOJE FRANCOUZSKO - NĚMECKÝCH VZTAHŮ	14
1. 1. Historicko – politický kontext francouzsko – německých vztahů v meziválečném období: strukturální problémy a první snahy o sblížení.....	15
1. 2. Vývoj německo – francouzských vztahů po 2. světové válce – porovnání problémů s předválečným obdobím	19
<i>1. 2. 2. Mezinárodní situace a cesta ke sblížení.....</i>	<i>22</i>
<i>1. 2. 3. Neveřejné a společenské aktivity a jejich aktéři v 50. letech 20. století.....</i>	<i>24</i>
1. 3. Význam mezinárodní situace ve druhé polovině 20. století a evropské integrace pro rozvoj německo – francouzských vztahů	27
<i>1. 3. 1. 60. – 70. léta: Konrád Adenauer a Charle de Gaulle.....</i>	<i>26</i>
<i>1. 3. 2. 70. – 80. léta: Helmut Schmidt a Valéry Giscard d'Estain</i>	<i>30</i>
<i>1. 3. 3. 90. léta: Helmut Kohl a François Mitterrand.....</i>	<i>31</i>
<i>1. 3. 4. Konec 20. století - současnost.....</i>	<i>33</i>
2. FRANCOUZSKÉ A NĚMECKÉ VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÉ INSTITUCE A NEZISKOVÉ ORGANIZACE	35
2. 1. Pojem nadace v německé a francouzské interpretaci.....	36
<i>2. 1. 1. Pojem nadace v Německu</i>	<i>37</i>
<i>2. 1. 2. Pojem nadace ve Francii</i>	<i>39</i>
2. 2. Historie vzniku nadací v Německu	41
2. 3. Historie vzniku nadací ve Francii	42
2. 4. Německé nadační právo a rozdíly oproti francouzskému nadačnímu právu	44
2. 5. Francouzské nadační právo a rozdíly oproti k německému nadačnímu právu	47
2. 6. Typy nadací ve Francii a v Německu – přehled.....	49
2. 7. Centrální veřejně prospěšné instituce v Německu a ve Francii.....	51
2. 8. Oblasti působnosti nadací v Německu a ve Francii.....	52

2. 9. Význam a funkce nadací ve společnosti a role státu	53
2. 10. Role německo – francouzských dalších veřejně prospěšných organizací v bilaterálním vztahu	55
2. 10. 1. Partnerství měst a krajů	56
2. 10. 2. Francouzsko – německé spolky a sdružení	60
3. PROJEKT „ON Y VA – AUF GEHT’S!“ - VÝZNAMNÉ INSTITUCE, ORGANIZACE, FUNGOVÁNÍ, NÁPLŇ A VÝZNAM PROJEKTU PRO NĚMECKO – FRANCOUZSKÉ VZTAHY V SOUČASNÉM VÝVOJI.....	63
3. 1. Německo – Francouzský Institut v Ludwigsburku (dfi)	64
3. 2. Robert Bosch Stiftung	68
3. 3. Projekt „On y va – auf geht’s!“ – všeobecné údaje, vznik, podmínky, organizace	72
3. 3. 1. Tematika projektu	72
3. 3. 2. Vznik projektu	73
3. 3. 3. Bilance projektu	73
3. 3. 4. Organizace projektu „On y va – auf geht’s!“	77
3. 3. 5. Vybrané dílčí projekty z „On y va – auf geht’s!“ – popis, náplň, organizace	82
3. 3. 5. A) Projekt „Bürger integrieren Bürger“ – „Občané integrují občany“	83
3. 3. 5. B) Alzheimer – Projekt „Rencontre sans frontières – Begegnung ohne Grenzen“	89
3. 3. 5. C) Internationales Kinderprojek: „Berlin, Marseille - eine grüne Begegnung	93
ZÁVĚR	98
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	103
SEZNAM PŘÍLOH.....	107

Seznam zkrátek

EFK - Europäischen Forum für angewandte Kriminalpolitik e.V.

dfi – Deutsch – Französisches Institut (Ludwigsburg)

GmbH - Gesellschaft mit beschränkter Haftung

RBSG – Robert Bosch Stiftung

SFIO - Section Française de l'Internationale Ouvrière

SPD - Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD) (Sociálnědemokratická strana Německa)

ÚVOD

Dvě klíčové země Evropy, dvě sousední mocnosti, dva národy, dva suverénní hráči... Za celou historii své existence zažily Francie a Německo mnoho dramatických, trvalých rozepří a krvavých bojů. Nikdo nechtěl ustoupit, a proč by to také dva velké a svrchované státy dělaly, jestliže jejich cíle a záměry se tak často rozcházel? Jestliže i samotná podstata mentality obou národů: jazyk, kultura, historie vývoje, hospodářství, politické zvyky apod. jsou tak odlišné. Říká se, že sousedy si člověk nevybere, lze toto rčení snad použít i na státy? V tomto případě se domnívám, že je dokonce nutné si uvědomit, že podobně jako u sousedských hádek a nedorozuměních dochází k dlouhodobé nestabilitě a vzájemnému nedostatku tolerance, kde nepomůže nic jiného než nastavení pravidel a snaha o jejich dodržení s cílem nebýt tím druhým poškozen, tak i u sousedících států je třeba dbát na to, jakým způsobem se dá zabránit konfliktům. V této fázi ovšem nejde o přátelský mír, jde pouze o vlastní obranu. Já však ve své práci budu zkoumat víc než jen snahu o vlastní bezpečí, zaměřím se na hlubší pojetí samotných vztahů mezi těmito dvěma státy, na jejich vývoj, trpké počátky a vyústění v něco, čemu by se dalo říkat snaha o přátelský mír, snaha o pochopení a dobrá vůle obou těchto aktérů k sobě navzájem. Proto bych ráda položila několik základních a klíčových otázek, na které se budu postupně pokoušet odpovědět a které budu zkoumat.

Každý spor někde začíná, někde jsou ty protichůdné body natolik nepřekonatelné, že se stávají kamenem úrazu pro každý, tedy i mezinárodní vztah. Co tedy bylo původně počátkem francouzsko - německých rozepří? Co zapříčinilo tak nekonečný souboj a zaryté nepřátelství? Tady se neobejdeme bez historického - společenského kontextu, a tak při zkoumání rozhodujících dat souvisejících s Francií a Německem by bylo vhodné vytýčit několik bodů konfliktů na pomyslné časové ose se všemi důsledky, které se od nich odvíjely. Již při rozdělení Francké říše na západní a východní část, byla germánská, tedy Východofrancká říše poněkud odlišná od romanizované Říše západofrancké. V průběhu dalších století, s rostoucí mocí Svaté říše římské národa německého, se Francie cítila být obklíčena, a tudíž docházelo k pravidelným střetům zájmů (např. zabránění Burgundského království a východních oblastí Francie). Role nejmocnější evropské nadvlády se však střídaly, a tak za dob Ludvíka XIV., přes Velkou francouzskou revoluci až k Napoleonským válkám, se dostala Francie na vrchol své moci. Napoleon přitom významně zasáhl do německých dějin svým majestátem, a

ačkoliv se snažil vybudovat celoevropskou unii pod francouzskou hegemonii, právě to popudilo Německo k tomu, aby se cítilo „usurpátorem“ ohroženo a tím pádem vyvolalo obranné reakce, které se stály zárodkem německého nacionalismu. Po zániku Svaté říše římské a vzniku Rýnského spolku, začínal německý národ pociťovat absenci své vlastní národní identity, již se snažil najít ve sjednocení proti společnému nepříteli – Francii a celému francouzskému národu. Po roce 1815 se situace změnila a postupně se schylovalo k 1. světové válce, kdy ještě před ní, Bismarckovo dílo - Emžská depeše, způsobila prusko – francouzskou válku. Po porážce Francie tedy Německo ještě víc objevilo svoji sílu a hlavně svoji národní významnost. Dá se tedy konstatovat, že skrz války s Francií získává Německo důvěru v sebe a ve svoje vlastenectví a národní integritu. Druhá světová válka jen potvrdila a zesílila francouzsko – německé soupeření.

V průběhu poválečných období se území Alsaska – Lotrinska předává mezi dvěma státy jako tenisový míček, a vzájemný revanšismus se postupem času jen stupňuje. Při pohledu na historický vývoj se zdá, jako kdyby jeden stát přehazoval vinu na ten druhý a takto donekonečna opakované odplaty vytvořily rámec zakořeněného sousedského nepřátelství. Příklad pomstychtivosti a nevraživosti lze uvést např. těmito výroky vztahujícími se k obsazení Porýní po 1. světové válce, kdy ještě předtím, v roce 1840, zazněla slova básníka *Nikolause Beckera*: *"Sie sollen ihn nicht haben, den freien, deutschen Rhein"* („Nemáte ho mít, ten volný, německý Rýn“), na což následovala později jízlivá odpověď *Gérarda de Nerval*a: *"Nous l'avons eu, votre Rhin allemand..."* („Měli jsme ho, ten váš německý Rýn...“).¹

Jak tedy lze napravit takto trvale poškozené vztahy a stabilizovat jejich funkčnost ve prospěch nejen obou zemí, ale především evropského míru? Co je potřeba udělat proto, aby nakonec konkurence se změnila ve smíření, vymezení hranic ve spojení a obrana svých zájmů ve shodu?

Poválečné smířování mezi Německem a Francií mohlo vzniknout až tehdy, kdy se změnilo samotné Německo. Francie tedy musela podat svoji ruku sousedovi a zničené a poražené Německo přijmout jako partnera pro vznik Evropského společenství. Cesta to ale nebyla lehká, snahy o sblížení nebyly zrozeny většinovým kladným přístupem, nýbrž jednotlivci, kteří se o toto sblížení zasloužili. Postupně vznikající partnerství mezi

¹ Geschichte im Fluss. Flüsse als europäische Erinnerungsorte. *www.bpb.de*. [online]. 28. 4. 2016 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/geschichte/zeitgeschichte/geschichte-im-fluss/135676/die-rheinlandbesetzung>.

těmito dvěma zeměmi byly podpořeny mnoha projekty a institucemi, které vznikly *ad hoc*. Tyto instituce se staly aktéry nového formátu francouzsko – německých vztahů, ale zároveň i jejich výsledkem, jelikož vzájemné přibližování se a poznávání se obou národů bylo sice podníceno jednotlivými politiky, avšak jen čisté politické dohody by nikdy nestačily k tomu, aby se cíl partnerství naplnil. K tomu bylo potřeba skutečných občanských aktivit, bylo nutné zaujmout a zaktivovat civilní obyvatelstvo, zakořenit spolupráci nejen na politické úrovni, nýbrž na úrovni lidské. A právě toto činí vývoj francouzsko – německých vztahů tak výjimečným. Po tolika letech nenávisti se tu objevil zcela nový směr, slibující partnerství a přátelství. Čím vším si tento vztah musel projít, aby se dostal do současné podoby?

Teoreticko – metodologická východiska

Tuto práci jsem se rozhodla uskutečnit jednak z osobního zájmu o německo – francouzské vztahy, jednak s cílem, seznámit české čtenáře s tématem vývoje německo – francouzské spolupráce. V Česku je toto téma méně známé, a dovolím si říci, že dokonce skoro neznámé, přitom německo – francouzský vztah patří k faktorům velmi závažným pro celou Evropu a fungování EU.

Moje práce se proto zakládá, téměř výhradně, na **německých a francouzských zdrojích**, které jsou v Německu a ve Francii dosti rozšířené a značně zpracované. Při svém výzkumu budu používat materiály:

- 1) tištěné, napsané samotnými členy veřejně prospěšných organizací v Německu, které působí na poli německo – francouzské spolupráce (*dfi*, *EFK*, *RBSG*);
- 2) ve velkém zastoupení informace z aktuálních oficiálních webových stránek těchto organizací (*dfi*, *RBSG*).
- 3) Budu se opírat o materiály získané prostřednictvím komunikace s organizátory a účastníky projektu „*On y va – auf geht's!*“, kteří mi poskytli informace o svých organizacích a projektech prostřednictvím osobní, a hlavně e-mailové komunikace.

Dále pak budu používat podpůrné, tištěné a internetové zdroje, jednak od autorů zabývajících se německo – francouzskými vztahy, jednak odborně zpracované, především z oblasti historie, politiky a práva.

Cílem mé práce je prokázat, že současné německo – francouzské projekty, které probíhají **v podobě občanských aktivit**, přispívají ke zlepšení a formování přátelského vztahu mezi Německem a Francií. Chci ukázat, jak konkrétně působí, mnou vybraný projekt „*On y va – auf geht's!*“ a jeho vybrané dílčí projekty, na Němce a Francouze, a jak pomáhají v bilaterálním porozumění mezi oběma národy.

Toto budu zkoumat pomocí tzv. **případové studie**, v níž, s použitím **deskriptivní a komparativní metody** ve výzkumu ukáží, jakým způsobem došlo ke zlepšení tohoto bilaterálního vztahu, za jakých podmínek se tento postup mohl uskutečnit, a zda vůbec v současné době německo – francouzské partnerství v praxi funguje.

Zaměřím se na aktuální německo – francouzské projekty, které tuto praxi potvrdí a konkrétně je popíší. Důrazným bodem v mé práci budou také veřejně prospěšné instituce v Německu i ve Francii, a to právě proto, že podporují občanské demokratické aktivity, díky nimž mohou současné projekty vznikat. Práci jsem seřadila do tří kapitol, z nichž první dvě jsou teoreticky zaměřené, ta třetí pak prakticky. Z těchto tří kapitol dostanu komplexní přehled o pozadí vývoje dřívějšího francouzsko – německého vztahu k tomu současnému, a poukázala na propojenost všech tří základních komponent: historie obou zemí, evropské integrace, a s ní vznikajících demokratických institucí, a nakonec, v praktické části – současných veřejně prospěšných aktivit v rámci evropského projektu „*On y va – auf geht's!*“.

V první kapitole se budu, v detailnější formě, věnovat historickému kontextu, jelikož to považuji za výchozí bod pro pochopení německo – francouzského vztahu. Rozborem období obou světových válek ukáží, kde tkvěly klíčové konflikty, ale také první snahy o navázání spojení v tomto vztahu; dále naváží na postupnou evropskou integraci, čímž ukáží, jaké politické situace v Evropě a ve světě umožnily postup právě tímto směrem k současnému francouzsko – německému partnerství.

Ve druhé kapitole se podívám na veřejně prospěšné organizace v Německu a ve Francii, a především na nadace a sdružení, které umožňují realizaci a podporují vývoj německo – francouzských projektů. Porovnáám fungování nadací a dalších veřejně prospěšných organizací v obou zemích z hlediska právního, historického a typologického.

Ve třetí kapitole, tedy v **praktické části**, budu popisovat vlastní projekt „*On y va – auf geht's!*“ a několik jeho dílčích projektů, které by mi měly potvrdit, jak současná kooperace mezi německými a francouzskými občany vypadá a jak přesně funguje.

Na konci práce chci potvrdit teorii, že občanské aktivity zásadním způsobem ovlivňují vztah obou národů k sobě navzájem. Zásadními hypotetickými otázkami mého výzkumu jsou: Zda tyto německo – francouzské projekty, zasazené do celoevropského prostoru, mají význam z hlediska vztahů mezi občany těchto sousedních států. Do jaké míry a jakým způsobem se prozatímní snahy povedly a jak tyto projekty ovlivňují současný vztah mezi oběma zeměmi.

1. ETAPY VÝVOJE FRANCOUZSKO - NĚMECKÝCH VZTAHŮ

Informace pro tuto kapitolu jsem čerpala převážně z knížky, zpracované ve dvou jazykových verzích:

Německy: Dr. Stefan Seidendorf. *Deutsch-Französische Beziehungen als Modell einer Friedensordnung? Zur Übertragbarkeit von Aussöhnung und strukturierter Zusammenarbeit.*

Francouzsky: Dr. Stefan Seidendorf. *Le modèle franco-allemand: les clés d'une paix perpétuelle ? Analyse des mécanismes de coopération.*

Knížka mi byla poskytnuta při osobní návštěvě Německo – francouzského Institutu Ludwigsburg (2015).

Etapy vývoje francouzsko – německých vztahů za poslední dvě staletí lze rozdělit na několik období, která vysvětlí a vykreslí celkový rámec historicko – politického kontextu vzniku konfliktů a následně jejich řešení. Tento kontext je nezbytný k pochopení jak jednotlivých příčin a důsledků, tak ke zviditelnění jejich propojenosti v časovém období minulého a současného století. To mi pomůže vyjasnit si hlavní body ve vztazích obou zemí a taktéž získat přehled o dlouhodobém a postupném vývoji francouzsko – německé interakce, a jejím působení na poli politickém, společenském, mezivládním a mezinárodním. Předtím než se budu zabývat jednotlivými aspekty v období po první a po druhé světové válce, jakožto nejdůležitějším odrazovým můstkem pro rozvoj německo – francouzských vztahů, ráda bych zdůraznila, že německo – francouzské vztahy jako takové neměly svůj počátek ani po roce 1918, ani po roce 1945. Tyto vztahy se vyznačují geografickou a historickou situací a politickou proměnlivostí, jsou tedy dynamického charakteru. Již z úvodu vyplývá základní otázka, zda střet těchto kultur vůbec umožní úspěšnou spolupráci vzhledem k jejich rozdílnosti a pravidelnému omezování vzájemného prostoru. Nesmíme tedy opomenout, že francouzsko – německé vztahy jsou velmi specifické a měly jakýsi „vlastní příběh“, ať už negativní či pozitivní povahy. Představme si nejen státy, ale i živé aktéry, kteří se sami v průběhu staletí vyvíjeli, a zároveň se vyvíjela i jejich schopnost spolu koexistovat a poznávat se navzájem. Kdy tedy nastaly první skutečně viditelné snahy se sblížit a za jakých okolností? Jaké základní kameny úrazu se v tomto vztahu objevily,

jak pokračovaly a jak působily na oba státy. Kdy a jakým způsobem došlo ke zlepšení a co toto zlepšení přineslo? O tom bude pojednávat tato kapitola.

1. 1. Historicko – politický kontext francouzsko – německých vztahů v meziválečném období: strukturální problémy a první snahy o sblížení

Události po 1. světové válce se odvíjely velmi nepříznivě pro možnost stabilizování vztahů mezi oběma mocnostmi. V duchu nátlakové politiky vítězné Francie na poražené a „vinné“ Německo, se napětí mohlo jen stupňovat. Řešení jakýchkoliv vzájemných situací končily jen ještě větší nestabilitou a nesnášenlivostí. Klíčové problémy, které řešily Německo a Francie byly dlouhodobé a strukturální, nebyly to jen nárazové, rychle odstranitelné spory, ale spory trvající další desetiletí. Proto se staly, na dlouhou dobu, bolestivým tématem na obou stranách.

V důsledku první světové války již víme, že Německo přišlo o značnou část svého území. Podle Versailleské smlouvy z roku 1920 se muselo Německo ve prospěch Francie vzdát **Alsaska – Lotrinska**, a taktéž jedné ze svých 16 spolkových zemí na francouzských hranicích - Sársko (*Saarland*). Po 15 letech se mělo odehrát referendum neboli tzv. **Sárský plebiscit**, kdy se obyvatelé země (což činí zhruba 1 milión), měli rozhodnout, k jaké straně se chtějí připojit, zda k Německu nebo k Francii, nebo si zachovat statut quo. Tady začal mezi Německem a Francií „přesvědčovací boj“ o obyvatelstvo. Francie využívala možnosti prosazovat svoji kulturní politiku a taktéž ekonomických prostředků - zavedení franku jako platební měny. Rozhodnutí lidu však dopadlo jinak než by si Francie přála, a tak v roce 1935 více než 90 % obyvatel Sársko se vyslovilo pro Německo.²

Dalším „nepříznivým tématem“ se staly **válečné reparace**, které, jakožto poražený stát, muselo Německo platit vítězným zemím. Bylo celkem očekávatelné, že Francie začne netrpělivě dohlížet na splácení, nastolí svoji autoritativní politiku vůči Německu a bude prosazovat své požadavky dosti rázným způsobem. A tak po marných snahách Německa zaplatit i první požadovanou splátku, 9. ledna 1923, bylo **Porúří (Ruhrgebiet)** a oblast levého břehu Rýna obsazeny francouzskými a belgickými vojsky. Tato akce ale

² Sárský plebiscit. <https://cs.wikipedia.org/>. [online]. 29.4.2016 [cit. 2016-04-29]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Sárský_plebiscit.

přinesla oběma stranám jen další zhoršení jejich vztahů. Německo se díky pasivní rezistenci ocitlo na pokraji hladomoru, a následné vypuknutí hyperinflace vyvolalo paniku a pochopitelně jakýsi pocit zhrzenosti z německé strany, zatímco Francie se cítila být v právu, na plnění svých požadavků dohlížet.

Svým agresivním přístupem **silové politiky**, kterou vedli premiér *Georges Clemenceau* a prezident (následně premiér) *Raymond Poincaré*, přivedla jen k upevnění extrémně negativního názoru Německa na Francii vůbec. A jak je známo, agrese na jedné straně končí stejným projevem na straně druhé, a tak občanské války a protesty, které Německem zmítaly, připravily živnou půdu pro vznik všech extrémistických hnutí a politických stran, které ničivé ekonomické situace státu využily. Zase tu byl pro německý lid společný nepřítel, proti kterému je třeba se postavit a prokázat tak svoji sounáležitost s vlastním státem.³ Pevné základy hitlerovské propagandy tedy byly položeny. Tvrdý postoj Francie se všemi jeho důsledky nakonec hodně přispěl k tomu, že v Německu propukl **nacionalistický režim** ve vší síle.

Pokud se vrátíme k **obsazení Porúří**, to setrvalo pouze do doku 1925. Důvodem stažení francouzských a belgických vojsk z území Porúří byly **Locarnské dohody**, které se uskutečnily v říjnu 1925.⁴ Smlouvy podepsané v Locarnu znamenaly nejen vyřešení Rúrské krize, ale měly být, skrze Rýnský garanční pakt, mezinárodní **bezpečnostní zárukou na západních hranicích Německa**. Francii to pochopitelně velmi vyhovovalo, jelikož vzhledem k Německu usilovala právě o bezpečnostní politiku.⁵

Ačkoli se to může zdát nemožné, ale i v období **po 1. světové válce již existovaly počáteční snahy o sblížení a usmíření**, které však skončily neúspěchem. Jsou tady pádné důvody, proč tomu tak bylo. Již v období Locarnských dohod, které přivedly k částečnému uvolnění napjaté atmosféry, vznikaly některé spolky, sdružení, časopisy a organizovaly se konference, s cílem navázat nová spojení na mezinárodním poli,

³ Dr. Stefan Seidendorf. *Deutsch-Französische Beziehungen als Modell einer Friedensordnung? Zur Übertragbarkeit von Aussöhnung und strukturierter Zusammenarbeit. Původní zdroj: Denkart Europa, 2012. ISBN 978-3-8329-7467-1. Str. 31.*

⁴ Dohody z Locarna a Rapalla jsou spojeny se jmény dvou státníků - ministrů zahraničních věcí Gustava Stresemanna z německé strany a Aristida Brianda ze strany francouzské. V tak těžkém období pro obě strany tito dva politici udělali první krok k nějaké vzájemné dohodě.

⁵ Německo zase prostřednictvím těchto dohod doufalo ve zlepšení svého velmocenského postavení v Evropě, a také se chtělo stát stálým členem Rady Společnosti národů, kam se připojilo roku 1926 (vystoupilo pak v roce 1933).

angažovat se v bilaterálních vztazích obou zemí a podat tak jakýsi první impuls k setkáváním a diskuzím. Proto se období po roce 1925 také označovalo jako „*Locarno intellectuel*“.⁶ Kontakty a aktivity mezi oběma stranami existovaly v rozličných oblastech. Tak například v industriálním sektoru stojí za zmínku „*Deutsch – Französische Studienkomitee*“ (1926) a Kartel evropské ocelové industrie pod vedením Emila Mayrischeho z Luxembourg.⁷

Sociologická studie německo – francouzských vztahů v té době poukazovaly na převahu svobodných povolání (advokáti, notáři) a úředníky, taktéž i na nadprůměrnou reprezentaci učitelů a vysokoškolských profesorů. Řada těchto nadšenců byla v Německu často angažována v německo – francouzských sdruženích, která existovala do roku 1934.

Ve Francii zase hrála podobnou roli *Ligue d'Etudes Germaniques*, která byla činná především v letech 1928 – 1936. V katolických a socialistických kruzích se pomalu ukazovala schopnost vzájemného souhlasu s abstraktní myšlenkou „*Völkerfreundschaft – národního míru*“, jenž měl přijít v poválečném období. Na politickém poli se již v roce 1925 objevily přívrženci stranického porozumění u křesťanských demokratů jako *Konrad Adenauer* v Německu, *Françisque Gay* a *Marc Sangnier* ve Francii, u pacifisticky orientovaných republikánů (*Cercle des Républicains pacifistes*), stejně jako u sociálních demokratů (program SPD z roku 1925) a socialistů (*Kurt Tucholsky*). Různorodé aktivity těchto spolků a hnutí se soustředily na organizace (především vědeckých) konferencí a na rozmanité publikace, často zakládaly časopisy, např.: *La pensée française*, *La Revue des vivants*, *Se connaître*, *L'aube*, *Politique*, *Le Bulletin catholique international* nebo *Esprit* (založený Mounierem v roce 1932) a německá *Deutsch-Französische Rundschau* (založená Ottem Grautoffem). Tato fáze se taktéž

⁶ Dr. Stefan Seidendorf. *Deutsch-Französische Beziehungen als Modell einer Friedensordnung? Zur Übertragbarkeit von Aussöhnung und strukturierter Zusammenarbeit*. Původní zdroj: Defrance, Corine (2010): „Société civile et relations franco – allemandes“, in: *Wege der Verständigung zwischen Deutschen und Franzosen nach 1945*, corine Defrance (u. a.) (Hrsg.), Tübingen: Narr, 17-31.

⁷ Mezi známé intelektuály, kteří nějakým způsobem propagovali evropský a internacionální spolupráci patří např. Albert Einstein, Carl von Ossietzky, Kurt Tucholsky, Thomas Mann, Walter von Molo, Emmanuel Mounier, Georges Duhamel, André Gide.

stala počátkem organizovaných výměn mládeže a studentů, v roce 1925 byly zřízeny Akademické výměnné služby (*Akademischer Austauschdienst e. V.*) v Heidelbergu.⁸

Všechny výše uvedené aktivity **neměly** bohužel **po 1. světové válce šanci na úspěch**. Důvodem tomu bylo především nastolení nacistické diktatury po lednu 1933, která přivedla k rychlému zhoršení bilaterálních vztahů a k ukončení všech společenských iniciativ. Jelikož před rokem 1933 tyto iniciativy, ač velice slibné, avšak ještě slabě zakořeněné, se vyskytovaly hlavně v prostředí elit a nikoliv ve většinové společnosti, skončila bezmála 20. letá snaha až podivuhodně rychle. Jak konstatují autoři vydání věnujícího se německo – francouzskému nepřátelství, jednalo se o tzv. „*sorte de mystique du rapprochement franco-allemand*“.⁹ První vzájemné kontakty sice byly navázány, nemohly se však v této fázi rozvíjet dál, nebyl tu zvyk ani uvedení do povědomí společnosti, ani zájem většiny politiků na tom, aby tato spojení pokračovala. Ba naopak, přesvědčení vštěpené do naprosto většinové představy obou národů a celková politická poválečná situace svědčily o fázi tzv. německo – francouzského **antagonismu**.

Hitlerovská propaganda proti Francii čím dál víc eskalovala, odkryté rány nevraživosti jako válečné reparace a určení hranic byly oblíbeným tématem nacionalistů k zesílení i tak velkého napětí a podněcování nenávisti vůči Francii. Německá politika, jak je již zmíněno výše, byla zaměřena na odpoutání se od francouzského diktátu, posílení vlastní národní integrity a utvrzení vlasteneckých hodnot.

Francouzská politika se zase vyznačovala obranným charakterem, ochrana svých hranic a území před „predátorem“, kterým Německo bylo, představovala hlavní bod poválečných bezpečnostních cílů. V nemenší míře tu byla i hrozba ztráty velmocenského postavení Francie v Evropě, která se nakonec, díky vměšování USA do evropských vztahů, naplnila.

Postoj USA spolu s Velkou Británií, v němž spočívala reintegrace Německa do světového obchodu, **14 bodů prezidenta Wilsona** a následný **Dawesův plán** měnící

⁸ MEHDORN, Margarete. *Französische Kultur in der Bundesrepublik Deutschland: politische Konzepte und zivilgesellschaftliche Initiativen 1945 – 1970*. Köln: Böhlau-Verlag GmbH, 2009. ISBN 978-3-412-20417-4.

⁹ Dr. Stefan Seidendorf. *Deutsch-Französische Beziehungen als Modell einer Friedensordnung? Zur Übertragbarkeit von Aussöhnung und strukturierter Zusammenarbeit*. Původní zdroj: Denkart Europa, 2012. ISBN 978-3-8329-7467-1. Str. 28; zpracováno z: Poidevin/Bariéty 1977:271).

režim splácení reparací, znemožnily Francii mít požadavky na Německo pod svojí kontrolou. Francie tedy zůstala ve svém tlaku na Německo sama, a ukázalo se, že při takovém rozkladu není schopna dohlédnout na dodržení Versailleské smlouvy, aniž by musela zasahovat násilím. Hegemonické postavení Francie v Evropě tedy zesláblo a následný vývoj byl určen vlivem „Západu“.

Tento komplex zásadních sporů, vnitrostátní situace Německa, poválečný postoj Francie a negativní veřejné mínění, způsobily dlouhodobou krizi, která se nedala řešit klasickou státní vnější politikou. Změna situace k lepšímu tedy v tomto období ani nebyla možná. Následovala evropská a světová pohroma, politika appeasementu všech západních mocností nezastavila šířící se hrozbu, a tak řeč o zlepšení vzájemných vztahů nastává až po 2. světové válce.

1. 2. Vývoj německo – francouzských vztahů po 2. světové válce – porovnání problémů s předválečným obdobím

Samotná **konstelace problémů** zůstala i **po 2. světové válce** velmi **podobná té v meziválečném období**. Jak se ale bude lišit vývoj bilaterálních vztahů od roku 1945 a dál?

Německo se ocitlo znovu v pozici viníka a mělo zaplatit za všechna svá počínání. Zásadní neshody se tedy zopakovaly v těch samých otázkách jako **problematika území Sárska, Porúří, válečných reparací a vymezení pohraničního území**.

Nová mezinárodní situace, která nastala ve druhé polovině 20. století ovšem změnila přístup obou aktérů k těmto problémům tak, aby se vyřešily mírovou cestou. Podobně jako po roce 1918, bylo území Sárska obsazeno Francií, a v období 1947 – 1956, se stalo jejím protektorátem. Pod francouzskou nadvládou proběhla částečná demontáž výrobních závodů a uhelných dolů. S cílem anexe území uplatňuje Francie zase svoji **kulturní politiku** na tamější obyvatelstvo, např. rozšíření **frankofilního hnutí *Mouvement pour le Rattachement de la Sarre à la France***. Francie navíc striktně odmítá přijímat německé válečné uprchlíky zpět domů, původnímu obyvatelstvu bylo povoleno navrátit se pouze do oblastí pod francouzskou vládou. V roce 1952 byl Gilbert Grandval, francouzský vysoký komisař, jmenován francouzským „velvyslancem“ pro

Sársko, což naznačuje krok k uznání samostatného Sárska. Na řadu znovu přichází referendum, kdy obyvatelé mohou zvolit mezi návratem k Německu nebo „evropskému distriktu“ (samostatnému celku). Většina obyvatel se vyjádřila pro připojení k Německu, a tak v roce **1957 Sársko vstoupilo do Německé spolkové republiky**. Do roku 1959 však území nadále setrvalo s Francií ve stejné hospodářské i měnové unii.

Budoucnost **Porúří** zůstává dalším bolestivým bodem německo – francouzských vztahů.¹⁰ Hned po válce odmítly americká a britská strany použití demontážní politiky v Porúří, stejně jako v Sársku. Spojenci tak chtěli na jednu stranu zaručit využití hospodářského potenciálu území Porúří jak pro samotné Německo, tak pro celý západ s nadcházející **Studenou válkou**, na druhou stranu ale museli zajistit bezpečnost, a to především francouzskou tak, že Německo nebude mít suverénní přístup k oblasti Porúří.¹¹

Co se válečných reparací týká, podle **Postupimské konference z roku 1945** měla Francie, od Německa příslib na více než 600 milionů \$. Tato suma však nikdy nebyla vyplácena z důvodu podepsání, v roce **1990 smlouvy 2 + 4**, která nahradila mírovou smlouvu.¹² Spolková republika jako nástupce Třetí říše teď vyplácela tzv. „odškodnění“ válečným obětem a všem pronásledovaným nacistickým režimem. Jelikož tato splácení byla učiněna ve významu **rekonciliace**, bylo pro kritiky již mnohem obtížnější než po roce 1918, nesplácení reparací odsuzovat.

Na Jaltské konferenci (1945) se řešily otázky určení hranic a „nové mapy Evropy“. A stejně jako v roce 1919, se muselo Německo vzdát svých území ve prospěch

¹⁰ Již se zřízením Bizonie (1947) se ukázalo napětí mezi nově vznikající rekonstrukcí Německa a jeho západní integrací, a kontrolou německého potenciálu západními mocnostmi. 1. června 1948 bylo tedy na Londýnské konferenci rozhodnuto o vzniku Západního Německa, a 3. června 1948 byl zřízen mezinárodní kontrolní úřad pro Porúří.

¹¹ Se vznikem Německé spolkové republiky 23. května 1949, se diskriminace nově vzniklého státu stala, podle mezinárodního práva, velmi obtížnou. Mělo tedy přijít oboustranné mírové řešení, a to přišlo poprvé až na návrh *Jeana Moneta (Schumanova planu) 9. května 1950*. Díky tomuto návrhu se podařilo nastavit společnou správu německo – francouzské produkce uhlí a oceli. Převratné řešení přineslo pocit rovnoprávnosti obou zemí a zároveň umožnilo využití potenciálu území pro zájmy obou stran a zajistí i bezpečnost straně francouzské. Přijetí takového rozhodnutí bylo politiky učiněno v nemalé míře z nutnosti a obchodního tlaku na mezinárodním poli, stejně tak v pozadí studené a Korejské války, které zesílily význam sjednoceného Německa jako západní mocnosti.

¹² Dr. Stefan Seidendorf. *Deutsch-Französische Beziehungen als Modell einer Friedensordnung? Zur Übertragbarkeit von Aussöhnung und strukturierter Zusammenarbeit. Původní zdroj: Denkart Europa, 2012. ISBN ISBN 978-3-8329-7467-1. Str. 38.*

Spojenců.¹³ Francii připadlo Alsasko – Lotrinsko, které je dodnes součástí francouzského státu (region *Alsace - Moselle*). Do konce 50. let však zaznívaly hlasy proti tomuto připojení a heslo „Sársko“ se v Německu používalo právě v souvislosti s Alsaskem – Lotrinskem. Mezinárodní situace a první kroky k evropskému vnitřnímu trhu však tyto hlasy utišily a západní hranice se stala platnou. Východní hranice, která se určovala linií Odra - Nisa byla v roce 1990, pod vládou německého kancléře *Helmuta Kohla*, uznána právoplatnou východní hranicí Spolkové republiky.

1. 2. 2. Mezinárodní situace a cesta ke sblížení

Z vývoje těchto událostí lze vyčíst, že ačkoli konstelace problémů po 2. světové válce byla velmi shodná s tou po 1. světové, **německo – francouzské vztahy spolu s evropskými nabraly jiný směr**. Rozhodujícím faktorem, který umožnil odlišný vývoj než po roce 1918, se stala **Studená válka, která rozdělila Evropu na dva světy**. Dalším významným faktorem bylo postupné **finanční zlepšování** díky podpoře jak Německa, tak Francie **v podobě Marshallova plánu**, jenž umožnil vytvořit podmínky pro **obnovení mezinárodního obchodu**.¹⁴

Za počáteční konkrétní krok ke sblížení evropských národů a především Německa a Francie se považuje již zmíněný **Schumanův plán**, jenž ve své době byl skoro revolučním a umožnil vstup do **nové éry evropské politiky**. Neobjevil se ovšem najednou. Ještě před konkrétním vyslovením plánu pánovaly diskuze o společné spolupráci v rámci sjednocení Evropy (např. v letech 1949 a 1959 mezi sociálnědemokratickými stranami Francie, Británie a západního Německa o zestátnění/socializaci Porúří). Se Schumanovým plánem však přišla možnost řešení těch problémů, které doteď v meziválečném období řešitelné nebyly. Co ale přimělo

¹³ Především šlo o odsunutí německého obyvatelstva na západ ve prospěch Polska a SSSR, ztrátu Slezska, pruského Königsbergu (dnešní Kaliningrad) a východního Pruska.

¹⁴ Ačkoliv Francie po 2. světové válce měla v úmyslu potlačovat potenciál Německa a zajistit si kontrolou souseda svoji bezpečnost, USA ani Velká Británie s potlačováním německé konkurenceschopnosti nesouhlasily. Francie tak byla pod tlakem v podstatě přinucena k vytvoření Trizonie a k uznání postavení západního Německa. Oba spojenci Francie ovšem museli s bezpečnostní francouzskou politikou počítat, aby bylo možné vést úspěšnou společnou politiku proti Sovětskému svazu. Proto poválečně uspořádání mělo splňovat obě funkce: ochrana proti potenciálnímu útoku Německa (např. díky Bruselskému paktu, jenž byl prvním krokem k vybudování NATO nebo díky Rúrskému statutu z roku 1948 za účelem kontroly přístupu k německému hospodářskému potenciálu); druhou funkcí bylo vytvořit západní alianci proti Sovětskému svazu.

tentokrát dosáhnout souhlasu obyvatel všech zúčastněných šesti států navzdory skeptikům a kritikům Evropského hospodářského společenství (např. *de Gaulle* nebo *Ludwig Erhard*)? Zásadní roli v tom sehrálo jak politické vedení jednotlivých aktérů, tak ale i samotná společnost a její mobilizace.

Po roce 1950 nastala rovněž radikální změna ve francouzském postoji vůči Německu. Některé osobnosti zabývající se problematikou vztahů těchto obou zemí se zmiňují o odlišné politice Francie vzhledem k Německu po roce 1945 (např. *Dietmar Hüser*, který mluví ve své disertační práci o „dvojitě německé politice Francie“).¹⁵ Na jednu stranu tu existuje oficiální, maximalistická pozice, která se především projevuje v jednáních se dvěma ostatními západními spojenci a snaží se je přesvědčit o své „nekompromisní revanšistické politice“. Na druhou stranu je tu také neoficiální politika, která odpovídá realitě v každodenním životě na okupovaném území a projevuje se v interních vládních debatách, kde se probírají možné, žádoucí a dosažitelné cíle v Německu. Těchto cílů však zde není možné dosáhnout pouze nátlakem, hlavní představitelé chápou, že skrz tzv. „*track two diplomacy*“¹⁶ (*Joseph Montville*) lze rozvíjet vztahy v jiném, účinnějším měřítku. Tato neoficiální politika představuje především interakci mezi jednotlivými německými a francouzskými nevládními a neveřejnými aktéry (*para – öffentliche Akteure*), kteří dopomohou k ovlivnění veřejného mínění a zmobilizují materiální a lidské zdroje k mírovému řešení konfliktů.¹⁷ Po roce 1945 byla tato strategie velmi nadějná, neexistovaly tu však zatím žádné nadřazené politické struktury ani političtí aktéři. Německo bylo spravováno západními mocnostmi a byla potřeba čas, aby se veřejný život etabloval nejdříve v lokálních kruzích, pak i skrz založení spolkových zemí a povedl až ke vzniku semi - suverénního státu Spolkové republiky v roce 1949.^{18 19}

¹⁵ Dr. Stefan Seidendorf. *Deutsch-Französische Beziehungen als Modell einer Friedensordnung? Zur Übertragbarkeit von Aussöhnung und strukturierter Zusammenarbeit*. Původní zdroj: Hüser, Dietmar (1997): „Charles de Gaulle, Georges Bidault, Robert Schumann et l'Allemagne 1944-1950: Conceptions, actions, perceptions“, in: *Francia*, 23:3, 49-73.

¹⁶ Track II diplomacy. *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. 2001- [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Track_II_diplomacy.

¹⁷ Dr. Stefan Seidendorf. *Deutsch-Französische Beziehungen als Modell einer Friedensordnung? Zur Übertragbarkeit von Aussöhnung und strukturierter Zusammenarbeit*. Str. 42.

¹⁸ Na francouzské straně se zabývala improvizovaná okupační vláda existujícími různorodými křížovatkami, nejasnostmi, a s tím také spojenými oportunistickými strukturami s možnostmi působení pro rozličné aktéry. Nejednalo se ale v žádném případě o cílové provedení určité politiky nebo mistrovský plán jak naložit s německou otázkou.

V této nejistotě a chybějící institucionalizaci, mechanismech a zkušenostech, **hráli jednotliví aktéři a spolky z neformálních okruhů rozhodující roli a měli velký význam pro vzájemné sblížení.**

V nejasné a přechodné fázi (1945 – 1952), kdy teprve klíčila nová podoba Evropy, to byly právě neoficiální a polo - formální spolky, ve kterých se diskutovalo o budoucích strategiích a plánech. Zpočátku bylo třeba navázat kontakt, kde klíčovým bodem je obnova vzájemné důvěry. Nemálo takových sdružení bylo vybudováno na kontaktech z dob „*Résistance*“ a „*Widerstand*“ mezi evropskými federalisty. Často spolupracovaly i křesťanskodemokraticky orientované strany, netotalitní komunistické a socialistické strany. Z křesťanskodemokratických aktivit lze zdůraznit „*Nouvelles Equipes Internationales*“ (NEI), které byly do roku 1947 pozastaveny.²⁰ Přes slabou institucionalizaci NEI, umožnila tato forma sjednocení politických elit a vybudování vlastních konsenzuálních dialogů pro německo – francouzské sblížení. Mezi socialisty a sociálními demokraty se taktéž konala pravidelná setkávání západoevropských politiků ze stran (*Labour*, *SPD*, *SFIO*). Jejich setkávání již byla oficiální, dokumentovala se a zveřejňovala, a tak bylo pro účastníky těžké zamítnout nebo modifikovat svoji pozici. I v tomto okruhu došlo k významnému poznávání se a prvnímu navázání spojení.

Mezi další významné osobnosti německo – francouzského usmiřování patří *Salomon Grumbach* (1884 – 1952), tehdejší alsaský poslanec a člen francouzského národního shromáždění, který vystupoval jako prostředník mezi Němci a Francouzi. Jakožto Alsasan, již od roku 1918 byl aktivní ve skupině „*Jungen Elsass*“ a našel tam svoje příznivce, jakým byl např. spisovatel *René Schickelé*, jenž se angažoval pro duchovní alsaské dědictví a německo – francouzské porozumění.²¹

¹⁹ Podle *Mathiase Deloriho* Francouzi ani neměli určitou představu o tom, co se vlastně má s Německem stát. *Delori* zdůrazňuje existenci tzv. „normativní a kognitivní nejistoty“, kdy skrz zúčastněné francouzské aktéry byla snaha přijít k různorodým, rozdílným a často i antagonistickým cílům, avšak toto snažení nemělo žádnou přesnou strategii. *Ibid.* Původní zdroj: *Delori, Mathias* (2009): „From an old foe to a new friend? Analyzing the shift in France’s security policy towards Germany after WWII from a pragmatist perspective“, Florenz: Max Weber Programme Working Paper № 42.

²⁰ Toto sdružení diskrétní formou spojovalo ve Švýcarsku křesťanské demokraty západní Evropy. Zástupci Francie (*Schuman*, *Bidault*), Itálie (*Alcide de Gasperi*), Německa (*Adenauer*) se neformálně setkávali s belgickými a nizozemskými politiky (*Henrik Brugmans*), s cílem vzájemně se poznat a debatovat o politických opcích a základech normativních směrů evropské politiky.

²¹ Po rozpadu této skupiny působil *S. Grumbach* do začátku 1. světové války jako korespondent Berlínských novin „*Vorwärts*“ v Paříži. Po válce se stal poslancem dolního Alsaska. Během 2. světové se účastnil protifašistického odboje „*Résistance*“ a stal se také prvním mezi francouzskými socialisty, kteří v roce 1946 přišli do kontaktu s SPD. V roce 1947 se stal zástupcem strany SFIO. Na dalších setkáních

1. 2. 3. Neveřejné a společenské aktivity a jejich aktéři v 50. letech 20. století

K postupnému navázání kontaktů bylo třeba více zúčastněných jako *S. Grumbach*. Byli to lidé ze vzdělaného prostředí, idealisté a intelektuálové, kteří viděli, v pacifistických organizacích a taktéž publicistických aktivitách, rozhodující vliv na francouzsko – německé sblížení. Je znatelné, že vývoj vztahů probíhal právě mezi těmi skupinami, které byly činné již v meziválečném období.

Další příklady spolupráce lze uvést v publicistických pracích. Časopis Emmanuela Mounierse - *L'Esprit*, blízký katolickým kruhům, časopis pro německo – francouzský dialog *Documents/Dokumente*, který sepsali - jezuitský kněz *Jean du Rivau* a historik *Joseph Rovin* (1946), nebo *Frankfurter Hefte* Eugena Kogonse a Waltera Dirkse (1946). V časopise *L'Esprit* se v roce 1945 objevil článek J. Rovana „*L'Allemagne de nos mérites*“, jenž byl ve své době výchozím bodem pro diskuse, které se ovšem v roce 1946 dotýkaly naprosté menšiny.

Důležitým odlišným postupem oproti meziválečnému období byla snaha všech zúčastněných aktérů propojit své aktivity s politickými kontakty a připsat tak těmto aktivitám jiný rozměr. Veřejné osoby mohli využít svého postavení a vlivu, začlenit tyto činnosti do svých programů a dlouhodobě je rozvíjet. Právě to, co doteď oboustranné vztahy postrádaly, se v 50. letech 20. století začalo vyvíjet, byla to **institucionalizace** neveřejných aktivit a jejich zařazení do veřejné sféry. (viz. *Lock – in – Effekt: Závěr*). Tak vznikla možnost pro vybudování „*Bureau international de liaison et de documentation*“ (BILD) a německé partnerské organizace „*Gesellschaft für übernationales Zusammenarbeiten*“ (GÜZ), jejichž cílem byla přeshraniční mládežnická výměna. Zde mohl *Rovin* využít svých kontaktů z kruhů kulturní politiky francouzských poslanců v jižním Německu a pod schválením francouzského ministerstva obrany a s jeho finančním příspěvkem, uskutečnit první výměnu mezi francouzskou a německou mládeží. Nejdůležitějším partnerem *Rovana* byl *Raymond Schmittlein*, který byl v letech 1945 – 1951 odpovědným úředníkem francouzské vojenské správy pro kulturní záležitosti a národní vzdělání. V této pozici měl možnost angažovat se na institucionální úrovni.

v rámci mezinárodních Socialistů se pokoušel zprostředkovat postoj mezi německou a francouzskou stranou při řešení otázky Porúří.

Takto do roku 1952 vznikla většina francouzských kulturních institucí. Ze *Schmittleinovy* iniciativy, mimo jiné, byla znovu vybudována **univerzita Johannese Guttenberga v Mohuči (Mainz) a Překladačský institut v Germersheimu**. Taktéž německá **Vysoká škola pro správní vědu** ve Špýru (Speyer) nebo **Institut pro evropskou historii** v Mohuči, byly výsledkem jeho speciální verze „*rééducation*“, tedy „převýchovu“ německého národa. Vedle „denacifikace“ měla být, skrz institucionalizaci kulturních nabídek (v širším slova smyslu vzdělávacích směrů), „demokratizace“ jako cesta, kterou by se mělo vkročit do budoucna. Zde je nutné uvést také okupačními orgány založený *Institut Français* ve Freiburgu s pobočkami ve městech Mainz, Tübingen a Trier.

Tyto aktivity byly navenek označeny za nezávislé na vojenské správě. *Schmittlein* a jeho spolupracovníci byly tedy centrálními aktéry první fáze (do roku 1952) nového uspořádání německo – francouzských vztahů. Důležitá tady byla snaha o jakousi **transformaci německé mentality**, která vedla k ukončení představy o Francii v roli úhlavního nepřítele.

Německo – francouzský publicista a sociolog *Alfred Gosser* pojmenoval tyto první skupiny angažovaných průkopníků jako „*minorité de pionniers*“ (pionýrská menšina). Stáli totiž na počátku první vlny německo – francouzského porozumění. Je nezbytné poznamenat, že tito průkopníci často zastávali funkci politickou nebo veřejnou, a právě díky tomuto propojení mohli své ideály šířit do společnosti. Dále, skrz prostředky kulturní a vzdělávací politiky nebo za podpory francouzské okupační vlády, bylo možné najít hned velký počet potenciálních multiplikátorů, kteří usilovali o šíření základních myšlenek německo – francouzského sblížení. Postupně se tak vytvářely systematické podmínky pro další rozvoj, který přišel s evropskou integrací.

1. 3. Význam mezinárodní situace ve druhé polovině 20. století a evropské integrace pro rozvoj německo – francouzských vztahů

Nastalo tedy první sblížení mezi Německem a Francií, a díky výše popsaným aktivitám a snahám, již nevládla tak silná napjatost, jaká se projevovala předtím. Bylo však třeba ještě dlouhé cesty na to, opravdu propojit zájmy obou zemí tak, aby bylo možné spolupracovat na úrovni politické, a tím pádem rozvíjet i spolupráci na úrovni společenské. Jak se odehrával vztah politických aktérů a co postupně vnašel do společných vztahů od 60. let 20. století až po současnost?

Změny, které v těchto letech nastaly, umožnily vytvořit nový rámec pro společnou diskuzi a řešení problémů. Zatímco dříve se jednalo v krizových otázkách o nucenou kalkulaci (např. řešení sárské otázky v roce 1956), teď nastala fáze úspěšných pokusů o vzájemné porozumění, prožití společných akcí s navazováním a prohloubením nových kontaktů (zkušenosti z výměnných pobytů, sportovních akcí, akcí mezi partnerskými městy mimo politický rámec), a samozřejmě zkušenosti se zavedením nových institucí, to vše bylo klíčem k usmíření a vyklíčení postupné předlohy chování vůči sobě navzájem. Nátlak mezinárodní situace a zároveň rozhodný postoj německých a francouzských politiků v hledání společných cílů v následujících desetiletích, byl epizodou implementace těchto záměrů a jejich institucionalizace.

1. 3. 1. 60. – 70. léta: Konrád Adenauer a Charle de Gaulle

Základními evropskými otázkami na mezinárodním poli byla pozice Francie jako atomové velmoci, budoucí forma evropského společenství a odpor proti Sovětskému svazu. Jednání Francie a Německa probíhala prostřednictvím dvou mužů tzv. „starého světa“ – kancléře *Konráda Adenauera*, který byl zakladatelem německé politické strany CDU a směřoval svojí politikou na západ, a generála *Charlese de Gaulla*, který po svém návratu na politickou scénu v roce 1958, usiloval o velmocenské postavení Francie a

ztěžoval jednání v Evropském společenství. Vystávala tu otázka: jak budou vypadat následující léta pod vedením těchto osobností?²²

Mezinárodní situace pokračovala rozdělením světa na dvě části a vyhrocením v roce 1961 při stavbě Berlínské zdi, dále pak v roce 1962 při Kubánské (Karibské) krizi. Oba státníci viděli příležitost svých zemí v tom, **být méně závislími na americké politice**. V rámci struktur NATO se de Gaullovi nejvíce nezamlouvala výlučná pravomoc USA nad jadernými zbraněmi, o čemž striktně informoval amerického prezidenta Eisenhowera. Adenauer zase chtěl samostatnost pro Německo, a tak se uskutečnilo jejich první setkání v *Colombey-les-Deux-Églises*, které bylo naplněno vstřícností a porozuměním.

Avšak, i přestože generál *de Gaulle* chtěl spolupracovat s Německem v rámci evropské integrace, představoval si postavení Francie jinak. Jeho návrh modelu tříčlenného direktoria nekomunistického světa Spojeným státům, ve kterém Spolková republika chyběla, představoval myšlenku, že v klíčovém spojení Francie a Německa má mít hlavní slovo Francie. Německý kancléř na to samozřejmě nechtěl přistoupit. Druhé oficiální setkání *Adenauera* a *de Gaulla* se uskutečnilo začátkem července a začátkem září 1962, kdy Charles de Gaulle vizionářsky apeloval na „*große deutsche Volk*“ (velký německý národ), a především na mladou generaci, s cílem zajistit podporu lidu pro výhru evropské politiky. Měl ale podmínku, a to zabránit Velké Británii jako věrné americké ruky, ve vstupu do EHS, což nakonec *Adenauer*, pod *de Gaullovym* „naléháním“, potvrdil. Tak **22. ledna 1963** v Paříži byla podepsána smlouva o německo – francouzské spolupráci – legendární „*Elysée – Vertrag*“. Text smlouvy obsahoval společné prohlášení, ve kterém se oba zástupci vlády vyjádřili, že touto historickou událostí chtějí vytvořit, **od základů nové, vztahy obou zemí**.

Amerika protestovala proti vojensko – politickým klauzulím v této smlouvě, a v Německu se taktéž ozývaly nejednotné ohlasy ohledně vyjádřených v textu, nedůvěře

²² *Accolade entre le Général de Gaulle et le chancelier Adenauer à l'issue de la signature du Traité de l'Elysée, le 22 janvier 1963 à Paris. Chronologie historique. www.france-allemande.fr. [online]. 5.5.2016 [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <http://www.france-allemande.fr/-Chronologie,108-.html>.*

vůči Londýnu, Washingtonu a povinností Německa v NATO. Elysejská smlouva je založena na principu pravidelného setkávání vládních zástupců Francie a Německa s cílem dosáhnout „co možná nejvíce“ společného názoru v důležitých otázkách vnější politiky. Klíčovým pro společenství, mír a zvládnutí budoucnosti je respektování potřeb, cílů a zájmů toho druhého státu a poznávání se navzájem.

Podepsáním smlouvy *Charles de Gaulle* zřetelně naznačil, že částečně přistoupil na to, proti čemu do roku 1958 bojoval, včetně ideje budoucí politické odpovědnosti skrz jednoduché, avšak povinné struktury. Následující léta měla ukázat, nakolik rozhodujícím bylo ustanovení pravidelných konzultací v aspoň minimálním porozumění mezi Bonnem a Paříží. Předepsaná smlouvou setkávání se konala na více úrovních: setkání hlavních státních a vládních představitelů – tak často jak to bude nutné a minimálně dvakrát ročně, setkání ministrů zahraničních věcí, ministrů obrany, francouzského ministra vzdělávání, a na německé straně zástupce pro kulturní spolupráci – minimálně každé tři měsíce. Každý měsíc se měli setkávat i vedoucí úředníci - střídavě v Bonnu a Paříží, a také náčelníci generálního štábu armády obou států stejně jako ministři pro záležitosti rodiny a mládeže – nejméně jednou za dva měsíce.

Podepsání smlouvy však v německém „*Bundestagu*“ vedlo k dodatečné preambuli, která odporovala *de Gaullo*vým představám. Poslanci se obávali rizika pro Německo ve ztrátě takového partnera, jako Spojené státy. V dodatku znělo, že cíle Spolkové republiky vůči USA zůstávají neměnné, stejně jako velmi těsný vztah mezi státy, taktéž společná obrana v rámci NATO a rovněž i evropské sjednocení včetně začlenění Velké Británie. Tato „facka“ ze strany Německa byla sice nepříjemná, v podstatě ale pro *de Gaulle* nebyla velkým překvapením. Ještě 4. a 5. července téhož roku se setkali znovu *Adenauer* s *de Gaullem* a ministry zahraničních věcí Schröderem a Couve de Murvillem, aby položili základ ***Německo – francouzské organizaci mládeže (DFJW, OFAJ)***.²³ Byli přesvědčení, že německá a francouzská mládež musí využít všechny možnosti navzájem se poznávat a navazovat přátelské kontakty.

²³ Deutsch-Französisches Jugendwerk, francouzsky Office franco-allemand pour la jeunesse je německo-francouzská instituce se sídly v Berlíně (Molkenmarkt 1) a Paříži (51, Rue de l'Amiral Mouchez), která slouží k upevňování vztahů mezi mladými lidmi z obou zemí. Byla založena v roce 1963 na základě mezinárodní smlouvy o přátelství iniciované Charlesem de Gaullem a Konradem Adenauerem.

1. 3. 2. 70. – 80. léta: Helmut Schmidt a Valéry Giscard d'Estaing

Po odchodu *Konráda Adenauera* na podzim 1963, setkání *de Gaullem* převzal německý ekonom *Ludwig Erhard*. Jejich pozice v otázkách NATO, EHS a vztahů Východu se Západem se však rozcházely, a tak *Charles de Gaulle* v roce 1964 oznámil, že „vytvořené kontakty jsou jistě nutnou a především příjemnou záležitostí, avšak nebyla doteď určena společná linie jednání“. Musel tedy svoji politiku vůči SRN změnit.

Po odchodu *de Gaulla*, a díky ukončení gaullistického politického konceptu se mohlo v procesu evropské integrace pokračovat s novými aktéry a novými pravidly.

S ekonomickým růstem Německa během 60. let, oba státy začaly spolupracovat jako rovnocenní partneři a podílet se na globálním uvolňovacím procesu v rámci konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (KBSE). V bilaterální spolupráci pokračovali tehdejší německý ministr financí *Helmut Schmidt* a francouzský prezident *Valéry Giscard d'Estaing*. S příchodem strukturální a měnové krize v roce 1971, následně ropné krize v roce 1973 a rapidním zvýšením cen ropy v roce 1979, dostaly Německo a Francie od amerických prezidentů, *Jimmyho Cartera* a *Ronalda Reagana*, řadu pokynů, jak se chovat k sovětskému nepříteli (různá embarga, aféry týkající se sibiřsko-evropského plynovodu, bojkot olympijských her 1980). Tento negativní nátlak se evropským partnerům nelíbil, a tak společně reagovaly. Rozhodující přitom byla politická vůle, a to ve smyslu hledání konkrétních přímých a neformálních kontaktů a zřízení takových podmínek, které budou vhodné pro schvalování požadavků obou stran.

Schmidt a *Giscard d'Estaing* našli společnou řeč, a přestože se jejich národní zájmy někde rozlišovaly, zároveň se doplňovaly při nejdůležitějším cíli – společně překonat hospodářskou krizi, nezaměstnanost a moci postavit se „zaoceánské“ politice. Proto čím dál častěji probíhala pravidelná i spontánní setkání a telefonáty, a nakonec ze společné iniciativy těchto dvou státníků vzešla Evropská rada – element mezivládního modelu, který sloužil k tomu, čelit tehdejším výzvám. Stejný princip platí i pro summity

Německo-francouzská organizace mládeže. <https://cs.wikipedia.org/>. [online]. 29.4.2016 [cit. 2016-04-29]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Německo-francouzská_organizace_mládeže.

průmyslových zemí (nejdříve G7, pak G8 a G20), z nichž první se konal v roce 1975 ve městě Rambouillet. Od tohoto období přebírají německo – francouzští partneři roli „evropského motoru“. Společné zpracování nových struktur vedlo k ještě větší odpovědnosti a nutnému propojení a spolupráci. Tento proces přivedl „evropský motor“ k řešení konfliktu ve společné ekonomické politice (zřízení evropského měnového systému roku 1979). Důležitým faktorem k tomuto úspěchu byl bezpochyby „čas“, ve významu kontinuální spolupráce v 70. a 80. letech, která vytvořila stabilní pozadí pro zdolání krizí, tudíž právě krizové období se stalo fází nejintenzivnější spolupráce. Bilaterální spolupráce probíhala např. v oblastech zbrojení, vesmírných letů a telekomunikace.

Výhodou vrcholových setkání bylo věnování každého summitu určitému spornému bodu, o kterém se diskutovalo, což vedlo k postupnému vymizení soupeření a dřívějšího, po desetiletích trvajících nepřátelství. Dalším úspěšným příkladem spolupráce této fáze je **zřizování partnerských měst**, zavedení výuky partnerského jazyka na školách v obou zemích, a nakonec uznání státních diplomů, což umožňovalo lepší mobilitu studentů a vyústilo, po roce 1987, v program **Erasmus**. Všechny tyto činnosti se teď staly jakousi zárukou mírových jednání a vybudovaly zcela nový, přátelský pohled na sousední zemi. Díky významným zprostředkovatelům ve sféře kulturní, vědecké a mediální se podařilo uskutečnit fenomenální změnu – pocit trvalé soudržnosti navzdory rozdílnosti obou zemí. Bylo vytvořeno něco, čemu se dá říkat „*německo – francouzská identita*“. I přestože hlavní političtí „tahouni“ pocházeli z protichůdných politických stran (*Giscard/Schmidt, Mitterrand/Kohl*), dokázali, na základě bilancování mezi pragmatizmem a vizí, vytvořit vzájemnou interakci mezi institucemi a aktéry.

1. 3. 3. 90. léta: Helmut Kohl a François Mitterrand

Éra *Françoise Mitterranda* a *Helmuta Kohla* patří k období vrcholné angažovanosti pro Evropu. Oba sice patřili k různým generacím, velmi dobře si však pamatovali bratrovražedné souboje evropských národů. Oba pociťovali odpovědnost za dění v Evropě, a proto ochota ke kompromisům byla velká. I přes markantní odlišnosti

jak v povaze *Mitterranda* a *Kohla*, tak např. v postoji vůči USA nebo ekonomické otázce, snažili se francouzský prezident a německý kancléř najít k sobě cestu a vnímat svého partnera s respektem. Na pravidelných konzultacích ministerstev zahraničních věcí a ministerstev obrany, se domluvili ve vojenských záležitostech, a proto v roce 1988 byla slavnostně zřízena **francouzsko – německá Rada pro bezpečnost a spolupráci**. Vzájemná podpora byla viditelná i v bodech rozporu, tak např. v hospodářské, velmi rozdílné politice obou zemí, se přesto podařilo přesvědčit tehdejšího „gaullistického“ premiéra *Jacques Chiraca* a odhlasovat německo – francouzskou hospodářskou a finanční Rady.

Významným mezníkem v historii EU je bezpochyby rok 1992, kdy na základě návrhu prezidenta Evropské komise *Jacques Delorse*, byl učiněn velký krok k volnému přístupu na vnitřní trh - podepsána Maastrichtská smlouva. Události v Německu z roku 1989 přispěly k tomu, že již nebyla možná jiná cesta než vzájemná kooperace. Francie chtěla nové Německo zakotvit v západní Evropě, kde bude vzájemná rovnováha sil, která zaručí mír. Proces společné evropské měny, Evropské centrální banky a četná setkávání obou vlád vedla k ještě většímu prohloubení vztahů. Kromě výměn mezi úředníky dochází také k novým experimentům – např. **Francouzsko – německá brigáda (1989)**, jež měla sloužit jako základ pro *Eurocorps*. Dosavadní zkušenosti a zvyšující se zájem o souseda přivedly, v roce 1988 ke vzniku německo – francouzského **televizního kanálu ARTE**. Ovšem sblížování se neodehrávalo jen na politické a kulturní úrovni, prostí občané taktéž přispěli a přispívají k prohloubení poznatků o sousedské zemi, např. turismem. Cestování do sousední země sice není nijak měřitelné, avšak bylo výsledkem „normalizace“ vztahů, jež nastala s profesionalizací v různých oblastech spolupráce, od hospodářství a obchodu, po kulturu a společnost. Toto období bylo také bohaté na symbolické znaky a odkazy. Např. 22. září 1984 stáli vedle sebe ruku v ruce *Kohl* a *Mitterrand* ve Verdunu. Společné mlčení nad oběťmi 1. světové, této velké občanské, evropské války, bylo nejspíše ještě působivějším a hlubším symbolem než účast německých vojáků na vojenské přehlídce z 14. července 1994 na *Champs – Elysées*.

1. 3. 4. Konec 20. století – současnost

Rozvíjející se situace 90. let s koncem studené války a bipolarity, zrození nových sil a nestabilit stejně jako rozšíření EU směrem na východ v důsledku ústupu komunismu, to vše narušilo rovnováhu a změnilo rámec pravidel bilaterální hry. Nutno podotknout, že s pádem komunismu se změnil i přístup Francie k Německu. Po sjednocení, se stalo Německo početnějším, co se demografického hlediska týče, a zároveň Francie přestala mít jakási specifická práva vůči válečným ztrátám (SRN musela splatit už jen poslední část reparací v 20leté lhůtě). Přišla nová generace politických vůdců, kteří rovnováhu museli udržet a postarat se o novou „normalitu“ vztahů. Tuto zodpovědnost převzali *Jacques Chirac*, který byl v květnu 1995 zvolen prezidentem, a sociální demokrat Gerhard Schröder, nástupce Helmuta Kohla od roku 1998. Jejich názory se v mnoha okruzích rozcházely, ať už to byl odlišný postoj k technickým otázkám ohledně principu fungování měnové unie (Francie prosazovala volbu odpovědné politické instance přes volby, Německo zase podporovalo model, podle kterého měla Spolková banka působit nezávislé a garantovat stabilitu měny), nebo v oblasti subvencí v agrární politice. Summit v Nice, kde se jednalo o smlouvě z Nice, podepsané 26. února 2001 a o rozšíření EU, byl dalším emocionálně vypjatým setkáním. Německo – francouzské debaty se rozhořely v otázce k rozdělení hlasů v Radě ministrů a způsobu hlasování kvalifikovanou většinou. V těchto rozhodovacích procesech bylo najednou hodně poznat, jaký vliv může mít nesouhlasný názor Německa a Francie, které se staly klíčovými hráči pro jakékoliv schválení.

Přesto se na jednotlivých věcech podařilo domluvit, např. na summitu v Bruselu (1. 1. 1999), kde bylo rozhodnuto o začátku fungování měnové unie s 11 státy, a také zvolení ředitele Evropské centrální banky. Německo s Francií se také shodli v postoji na požadavek USA ve vojenských operacích v Iráku, kam oba státy odmítly své vojáky posílat. Ačkoli SRN byla USA vždy blíže, tentokrát hrálo roli blížíící se období vnitrostátních voleb 2002, a tak *Schröder* Francouze podpořil. V roce 2001 byly odsouhlaseny také tzv. Blaesheim - setkání, která se měla konat každých 6 týdnů a umožňovala pravidelné neformální výměny a úzkou koordinaci postojů obou zemí v klíčových mezinárodních, evropských a bilaterálních otázkách. Čím více se obě země k sobě přibližovaly, tím více získala jejich spolupráce, především v ohlasech ve společnosti, podobu evropské identity. A to bylo samozřejmě základem pro rozšiřování

EU a ochotu k další spolupráci. Takové významné znaky jako pozvání německého kancléře Schrödera k účasti na 60. výročí vylovení vítězných mocností v Normandii v roce 2004, které ještě předtím jeho předchůdce Helmut Kohl odmítl, bezpochyby ukázalo vůli obou zemí zapsat „*réconciliation/Versöhnung*“ mezi Německem a Francií do historie.

Nástup *Angely Merkelové* a *Nicolase Sarkozyho* a později *Françoise Hollandy* do role odpovědných za evropskou politiku, a to znamená za souhlasnou politiku hlavně Francie a Německa, je další fází a zkouškou pro obě země. Od těchto sousedů je již očekávaná spolupráce a je vyžadován jejich souhlas ve všech důležitých evropských rozhodnutích. S finanční krizí se kooperace ještě více prohloubila. Velkou výhodou nynějších německo – francouzských vztahů je častá a pravidelná přítomnost zástupců obou států na evropských zasedáních. Takto se vzájemná spolupráce stala nutností a pravidlem, je tedy institucionalizována. A jelikož o každý vztah se má pečovat, je tady nezbytné nezůstat pouze u formalit a nepřestat naplňovat již zavedené instituce a pravidla skutečným smyslem a živými zkušenostmi, a neustále hledat cesty ke vzájemnému porozumění. Právě propojení mezi politickou vůlí (s tím spojený vznik náležitých institucí), společností a relevantními osobnostmi, které zavedly specifické interaktivní mechanismy, tvoří výjimečnost německo – francouzské kooperace.

2. FRANCOUZSKÉ A NĚMECKÉ VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÉ INSTITUCE A NEZISKOVÉ ORGANIZACE

Tuto kapitolu bych chtěla věnovat francouzským a německým veřejně prospěšným organizacím, a z nich především **nadacím, spolkům a sdružením**. Nejdříve bych ráda zkoumala nadace a podívala se na to, jaké jsou právní a politické rámcové podmínky pro nadační instituce v Německu a ve Francii, které formy nadací existují v obou zemích a kterými historickými a kulturními faktory byl charakter těchto organizací ovlivněn. Dále mě bude zajímat i role státu v obou zemích. Je důležité pochopit na jakém principu nadace a jiné veřejně prospěšné organizace fungují, aby bylo jasné, jakou roli hrají ve společnosti a jak mohou pomáhat při rozvoji občanských aktivit, takových jakou je např. projekt „*On y va – auf geht's!*“

Neziskové a veřejně prospěšné organizace představují jakýsi třetí sektor mezi státem a ekonomikou. V České republice jsou charakterizovány jako takové organizace, které nevytvářejí zisk k přerozdělení mezi své vlastníky, správce nebo zakladatele. Zisk sice mohou vytvořit, ale musí ho zase vložit zpět do rozvoje organizace a plnění jejího poslání (tedy jejího účelu).²⁴

Aktuálně existují tedy v České republice následující typy neziskových organizací:

- spolky
- obecně prospěšné společnosti
- ústavy
- nadace
- nadační fondy
- evidované právnické osoby²⁵

²⁴ O neziskových organizacích. *Neziskovky.cz*. [online]. 27. 4. 2016 [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: http://www.neziskovky.cz/clanky/511_538_540/fakta_neziskovky-v_co-to-je-neziskovy-sektor/

²⁵ *Ibid.*

V době dlouhodobé finanční krize, kdy stát již není schopen nadále podporovat všechny veřejně prospěšné aktivity, privátní zařízení, na které se tyto činnosti mohou přenést, jsou více než na místě. Toto přenesení činností však v každém státě funguje jinak. V Americe např. má privátní finanční angažovanost ve sférách kultury a vědy, velkou tradici. Principem je, že si občané uspořádají co možná nejvíce záležitostí samostatně, a státu přenechají co nejméně odpovědnosti. **Na rozdíl od tohoto principu, v Evropě, a hlavně v Německu a ve Francii, byl a je v mnoha okruzích rozhodujícím aktérem stát.** Rozvoj nadační činnosti závisí na podmínkách, jež státní aparát v určité zemi vytváří. Obzvláště při porovnání Německa a Francie, lze pozorovat značnou asymetrii ve vztahu ke strukturám aktuálních nadačních činností (počet nadací a nadačních fondů, nadační právo, role státu, zvyky...) daného státu.^{26 27}

V evropském prostoru však chybí společná perspektiva. Již bylo diskutováno vybudování společné právní formy Evropské nadace a harmonizace státních práv v této oblasti, zatím to ale nebylo možné provést vzhledem k rozdílnosti v ponětí zákonů o společné prospěšnosti nadací v jednotlivých zemích, což je ovlivněno historickým vývojem a tradicemi.²⁸

2. 1. Pojem nadace v německé a francouzské interpretaci

Pokud bych chtěla porovnat český pojem nadace s německým a francouzským, nejvíce shodným označením by byla *fundace* (lat. *fundation* od slova *zakládám*). *Fundace* zahrnuje jak nadace, tak načání fondy a podle ustanovení § 303 zákona je právnickou osobou, vytvořenou **majetkem (fundus), který je vyčleněný k určitému účelu. Samotná činnost fundace je vázána na účel, k němuž byla zřízena.** Vnitřní

²⁶ Dokument pro *dfi*: Katarina Elbogen: *Stiftungen in Deutschland und Frankreich – Traditionen, Entwicklungen, Perspektiven*, 2001, str. 5. *Původní zdroj*: Charhon, Francis: „Reform des Spenden-, Vereins- und stiftungsrecht in Frankreich 2003, in *Maecenata Actuell*, Nr. 44, 2004, S. 8.

²⁷ V poslední době se téma „nadace“ stává čím dál více atraktivní záležitostí. Tak např. v Německu v roce 2000 byly modernizovány nadační daňový zákon stejně jako občanské nadační právo. Také ve Francii bylo za poslední léta rozhodnuto podpořit mecenášství prostřednictvím nového zákona z roku 2003 o daňových opatřeních.

²⁸ *Ibid.* Původní zdroj: Von Hippel, Thomas: „Zur Idee einer Europäischen Stiftung“, in: *Zeitschrift für Stiftungsrecht*, 05/2004, S. 120.

poměry fundace upravuje její statut.²⁹ Určení účelu, kterému tento samostatný majetek slouží, je základem *fundační svobody* zakladatele. Může jít jak o účel veřejně prospěšný, spočívající v podpoře obecného blaha, tak o účel soukromý, v němž se projevují zájmy konkrétních osob. Existují ovšem fundace, např. rodinné, které mohou sloužit oběma účelům zároveň. Smíšený charakter mají také fundace dobročinné, které podporují určitým způsobem vymezený okruh lidí. Nelze však založit fundaci, která by se věnovala především podnikání,³⁰ stejně jako nadaci, která by byla prospěšná výlučně zakladateli.^{31 32}

2. 1. 1. Pojem nadace v Německu

V Německu je všeobecný pojem pro fundace – *Stiftung*. Označení *Stiftung* není právně opatřeno a patří k jazykovému úzusu. V obyčejné mluvě se o nadaci neboli daru mluví v souvislosti s příspěvkem a dary dobročinným organizacím či jiným institucím ve prospěch veřejného blaha. V každodenní řeči se pojem nadace může lišit významem. Slouží nejen k označení právnické osoby „nadační instituce“ nebo procesu jejího založení, nýbrž se používá částečně ve smyslu „aktu dobrovolné externalizace“ aktiv.³³ Podle německého práva lze najít shodu s tím českým pojmem fundace např. v těchto tvrzeních: *Eine Stiftung ist in Deutschland eine Einrichtung, die mit Hilfe eines Vermögens einen vom Stifter festgelegten Zweck verfolgt. Die meisten Stiftungen werden in privatrechtlicher Form errichtet und dienen gemeinnützigen Zwecken.*³⁴

(Fundace je v Německu instituce, která pomocí majetku sleduje cíle zakladatele. Většina fundací je založena formou soukromého práva a slouží veřejně prospěšnému účelu).

²⁹ Jednotlivé typy právnických osob. <https://www.integracentrum.cz>. [online]. 28. 4. 2016 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <https://www.integracentrum.cz/aktuality/jednotlive-typy-pravnickych-osob-277>.

³⁰ RONOVSÁ, Kateřina; LAVICKÝ, Petr, a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. S. 1315, 1316. Dále jen „Ronovská (2014)“.

³¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 11. 2002, sp. zn. 29 Odo 413/2002, [cit. 2015-07-08].

³² Fundace. <https://cs.wikipedia.org>. [online]. 28. 4. 2016 [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Fundace>.

³³ Dokument pro *dfi*: Katarina Elbogen: *Stiftungen in Deutschland und Frankreich – Traditionen, Entwicklungen, Perspektiven*, 2001, str. 11.

³⁴ Stiftung. <https://cs.wikipedia.org>. [online]. 28. 4. 2016 [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Stiftung>.

Nejasnosti mohou vznikat z toho, že ani v německém spolkovém, ani v zemském právu není legální definice. Některé instituce proto toho mohou využívat a vystupovat jako nadace, i přestože to ve skutečnosti žádné nadace nejsou (např. stranické nadační fondy, které jsou organizovány jako spolky).

Nadace, jako samostatně správní instituce nemá žádné členy. Nadační účel obsahuje podstatné elementy nadace a odráží se v něm *vůle zakladatele*. Po schválení nadace nemůže být tento účel změněn bez nového státního povolení přes zakladatele nebo orgány nadace. Změna účelu může být provedena jen se státním povolením a jen za předpokladu, že naplňování dosavadního účelu se stalo nemožným anebo je tímto naplňováním ohroženo veřejné blaho. Soukromé využití se může dostat do konfrontace s účelem sloužícím veřejnému blahu. V Německu, na rozdíl od Francie, je soukromý účel nadace přípustný, tak např. může nadační fond sloužit určité skupině lidí, v takovém případě je však potom vyloučen z daňových zvýhodnění.³⁵

Majetek nadace je nepostradatelný element, bez něj nemůže být nadace uznaná. V Německu, na rozdíl od Francie, není vyžadován žádný minimální kapitál. Přesto je schvalovacím úřadem považována, částka 50 tis. Eur základního jmění nadace, za nutnou. Nedorozumění může plynout z toho, že příjmy a výdaje německých nadací se musí uskutečňovat výhradně nebo alespoň převážně právě z majetku nadace. Nadace dostávají příspěvky a mohou používat příjmy pro vykonávání své činnosti. Existují výslovně *fundraisingové* nadace jako např. *Nadační fond Gustava Mahlera na podporu orchestru mládeže*, kde podíl na penězích z majetku je minimální, jelikož hlavním příjmem jsou příspěvky, zatímco především ozdravovací a sanatorní organizace jako *ozdravovna Bethel*, *Nadace Institutu pro slepé* nebo *Hannoverské dětské sanatorium* čerpají příjmy ze svých poskytnutých služeb. Množství aktiv, která se počítají, je v takovém případě menší, než skutečnost nezrušitelné vazby aktiv na účel samotný. Z toho vyplývá, že např. pro některé spolky, jež vlastní majetné věci je zajímavé tento majetek osamostatnit ve formě nadace. K tomuto účelu smí nadace ve značném rozsahu nahromadit majetek a dary vložit do jmění, zatímco pro většinu spolků je

³⁵ Tak měla být v roce 1984 zachována, *Adolfem Würthem* založena nadace pro firemní skupinu *A. Würtha*, jež v rozumných mezích také zohledňovala zájmy rodiny, nebo v roce 1967 založena *Birkenhof-Stiftung*, která se měla postarat o potomky *A. a R. Thielů*.

shromáždování majetku zakázáno a existují jen některé výjimky, kdy mohou být finanční příspěvky dlouhodobě převáděny do aktiv.

2. 1. 2. Pojem nadace ve Francii

Ve Francii odpovídá pojmu fundace – **Fondation**. Podobně jako v němčině, označuje ve francouzštině slovo „*fondation*“ proces darování a zároveň nadační instituci samotnou. Do schválení zákona z 23. července 1987, nebylo označení „*fondation*“ taktéž ve Francii právně zakotveno. Předtím existovalo mnoho spolků, které užívaly lépe znějící název „*fondation*“. Zákonem ustanovena první všeobecná definice ve Francii říká:

*La fondation est l'acte par lequel une ou plusieurs personnes physiques ou morales décident l'affection irrévocable de biens, drops ou ressources à la réalisation d'une œuvre d'intérêt général et à but non lucratif [...].*³⁶

(Nadace je akt, kterým se jedna či více fyzických nebo právnických osob rozhodne neodvolatelně převést majetek, příspěvky nebo zdroje na realizaci věci ve prospěch veřejného blaha s neziskovým účelem [...]).

Stejně jako v německé zákonné definici, váže se pojem nadace ve Francii na proces sponzorování. Tzn.: Nadace je proces, kde jedna či více fyzických nebo právnických osob neodvolatelně převádí různou formou jejich statky a majetek veřejně prospěšným, a ne výdělečným institucím. Nadace musí, podle zákona z roku 1987, obsahovat tři elementy k tomu, aby byla uznána: neodvolatelný převedený majetek, služba veřejnému blahu a absence jakékoliv orientace na zisk. Trvalost (*la pérennité*) nadace a neodvolatelnost převodu majetku (*l'irrévocabilité des biens*), jsou tady dalšími zásadními elementy.

Ve Francii je právně stanoveno, že nadace musí sloužit veřejnému blahu, tzn., jejich účel nesmí náležet pouze zakladateli a jednomu privilegovanému kruhu osob. Mimo to zakazuje dodatek „*but non lucratif*“ provádět komerční nebo jiné spekulativní činnosti.

³⁶ Dokument pro dfi: Katarina Elbogen: *Stiftungen in Deutschland und Frankreich – Traditionen, Entwicklungen, Perspektiven*, 2001, str. 13. Původní zdroj: „*Journal Officiel du 24 juillet 1987: Loi N° 87-571 du juillet 1987 sur le développement du mécénat. Art. 18, al.1 et 2.*“

Dosáhne – li nezisková organizace výnosu, může být tento zisk osvobozen od daní pouze za určitých zákonných předpisů.³⁷

Neodvolatelný převod majetku (*l'affectation irrévocable de biens*) má zajišťovat nadaci trvalost. „*Une fondation n'est pas l'œuvre d'un instant*“ – výrok se tu vztahuje ke všeobecné definici nadace ve Francii, tzn. na „*fondation reconnue d'utilité publique*“ (nadaci uznanou za veřejně prospěšnou). Relativním se stává tento výrok vzhledem k zákonu z roku 1990, který připouští typ nadace – „*fondation d'entreprise*“, s trváním nejméně pěti let od založení. Nový zákon (srpen 2003) povoluje zřízení spotřební nadace s časem, tzn., že majetek nadace může být spotřebován během jednoho roku. Za další může být zřízena tzv. „*fondation de flux*“, jejíž majetek není dodán hned najednou od začátku, nýbrž skrz pravidelné příspěvky. Tato skutečnost je diametrálně odlišná od německého ponětí nadace.

³⁷ Dokument pro dfi: Katarina Elbogen: *Stiftungen in Deutschland und Frankreich – Traditionen, Entwicklungen, Perspektiven*, 2001. Původní zdroj: De Laurens, Odile: „Frankreich. Prägende Elemente: Nachhaltigkeit und unwiederbringlichkeit der Einlage.“ In: Bundesverband Deutscher Stiftungen (Hrsg.): *Deutsche Stiftungen. Mitteilungen des BDS*. 3/2001, Berlin 2001, S. 51ff.

2. 2. Historie vzniku nadací v Německu ³⁸

Před 1. svět. válkou došlo ke sledu událostí, jež měly rozhodující význam pro budoucí vývoj nadací v Německu. Stoupající poptávka státu po veřejných financích vedla k právním opatřením, která udělovala nadacím obligace jako přednostní kapitálové investice. Mnoho malých nadací, které nevladly majetek, investovaly do této formy půjčky. Po válce, následkem hyperinflace (1923), ztratily státní půjčky na hodnotě a tisíce nadací, které byly „živeny“ obcemi, církvemi a univerzitami, zmizely. V době nacionalismu se pohlíželo na nezávislé instituce opatřené majetkem, skepticky. Avšak většina z nich zůstala „při životě“. Majetek židovských nadací byl samozřejmě konfiskován. Bývalou NDR byla rovněž prováděna politika, která vedla k ukončení činnosti prakticky všech nadací do roku 1989. Výjimku činily nadace, jež byly spojeny

³⁸ Základní myšlenka pro vznik nadací, tedy věnování svého jmění a majetku určitému prospěšnému cíli, se zrodila již v dobách starověku. V centru stály religiózní pohnutky, a především vůle zanechat po sobě odkaz potomkům. Ve starověkém Řecku a Římě se veřejné blaho považovalo za všeobecnou tradici. Jako předchůdce nadace může být uvedena Akademie v Athénách. Avšak tato ideje nebyla právně zakotvena. Hlavním motivem spíše byla pocta a prestiž, jak je tomu i dnes.

S příchodem křesťanství se rozšířila také myšlenka křesťanské lásky k bližnímu (caritas), což vedlo ve středověku k rozkvětu nadační podstaty. Do novověku kromě církevních nadací jako např. almužny, oltářní a důchodové instituce, existovaly také ozdravovací instituce – špitální nadace.

Začátkem pozdního středověku se vztah církve a státu začal měnit. Nad špitály převzaly dohled radnice a ke zřízení nové nadace bylo zapotřebí souhlasu městské rady, která spolu s církví zastávala pozici supervizora. Nadační činnost se tak stávala více a více občanskou záležitostí. Objevily se např. první bratrství cechů a spolků, která vlastnila nadaci a zčásti vlastní špitál. Sekularizace nadačního účelu vedla ve svém důsledku k tomu, že zakladatel mohl podporovat instituci svoji rodinu a nejbližší okruh svých lidí. Stále víc občanů přebíralo ve městech odpovědnost za veřejné blaho a za sociální opatrovnictví, což posloužilo institucionalizaci sociálního angažmá. Kromě náboženských přesvědčení tu byly také altruistické motivy, spojené s ekonomickými zájmy. Příkladem je založení „*Augsburger Fuggerei*“ v roce 1521. Založení „nadace“ mocného rodu Fugger bylo považováno za „dobrý čin“, přitom skutečným důvodem byl pokus utiřit sociální nepokoje v Augsburgu a zabránit ekonomickým překážkám, které jim stály v cestě k vlastnímu prospěchu.

S reformací a osvícenstvím byly církevní instituce přeměněny a sekularizovány. Osvícenství se sekularizací vedlo k velkému vymýcení nadací: zrušením klášterů podle nařízení císaře Josefa II., znárodněním církevního majetku včetně rozpuštění nadací za dob Francouzské revoluce, a také finálním říšským usnesením 1803 v Německu o likvidaci duchovních knížectví, sekularizaci klášterů a podřízení státům svobodných říšských měst.

V první polovině 19. století došlo k obratu v postoji a nadační „ideje“ se stala populární, přičemž sociální a vzdělávací úkoly zůstaly dominantními. Výjimku tvořil umělecký *institut Johanna Friedricha Städela ve Frankfurtu* (1816) – dnešní muzeum. Byla to ve své době první nadační instituce zabývající se uměním a kulturou. V poslední třetině 19. stol. zakládali podnikatele nadace, které se měly postarat o jejich zaměstnance a dělníky v továrnách. V roce 1889 např. změnil *Ernst Abbés* závod *Carl Zeiss* na nadační podnik, jehož výtěžek měl sloužit pracovnímu personálu. Je to ovšem další výjimka.

Zdroj: Dokument pro dfi: Katarina Elbogen: *Stiftungen in Deutschland und Frankreich – Traditionen, Entwicklungen, Perspektiven*, 2001, str. 6. Původní zdroj: Toepler, Stefen, ebd.; Schlüter, Andreas u. a. (Hrsg.), *Fondations in Europe*, S. 3.

s církví. Přesto zvyšující se počet nadací v Západním Německu od 50. let 20. stol., svědčí o jejich nesporně významné roli ve společnosti. Od 80. let je pozorováno rapidní zvýšení vzniku nadací. Zatímco v 70. letech bylo založeno 79 nových nadací, v následujícím desetiletí už to bylo 158, a v 90. letech se počet zvýšil na 303.³⁹

Dnešní rozložení nadací v Německu představuje ze 2/3 ty, které byly založeny po roce 1950 a přes 50 % od r. 1990. Úroveň blahobytu také v neposlední řadě podpořila vznik zvýšeného počtu nadací, jelikož lidé stále více stojí před rozhodnutím, čemu věnovat svůj majetek, aby mohl posloužit prospěšnému cíli. Také z politické stránky od r. 1998 započaly pokusy o zlepšení rámcových podmínek pro zakladatele nadací. Prvním výchozím krokem k tomu byla daňová reforma pro nadace v r. 2000. Podle sdělení Spolkového sdružení německých nadací v r. 2000, daňový stimul bezprostředně způsobil celkem 681 založených nadací, 6 krát tolik, co před 25 lety a o 50 % více než ještě v r. 1999. Přibližně ve stejné době prosadilo Spolkové ministerstvo justice „*Bund-Länder-Arbeitsgruppe Stiftungsrecht*“ v r. 2001 zprávu, jako podklad pro další občanskoprávní reformu. Zákon o modernizaci nadačního práva byl 23. 7. 2002 schválen a vstoupil v platnost 1. 9. 2002.⁴⁰

2. 3. Historie vzniku nadací ve Francii ⁴¹

³⁹ Čísla podle Sprengel, Rainer: *Statistiken zum deutschen Stiftungswesen 2001. Ein Forschungsbericht*.

⁴⁰ Sontheimer, Jürgen: *Das neue Stiftungsrecht*. 2. Auflage, haufe, Freiburg u. a., 2003, S. 31 -32.

⁴¹ Během středověku se nadace a fondy ve Francii vyvíjely stejným způsobem jako v jiných evropských zemích. Nejvíce z nich zaujímalu formu azylových středisek a kostelů pod zastřešením katolické církve. Kostely a církevní řehole jako Benediktini a Františkáni, sbírali příspěvky a dary pro zřízení nadací. Pod politickým a společenským uspořádáním „*Ancien Régime*“ vzniklo nespočet nadačních fondů, domů pro chudé a kostelů. Přesto akumulace nezcizitelného vlastnictví a moci mimo státní kontrolu vzbudilo nedůvěru francouzského státu. Pojem „*mainmorte*“ popisuje imobilizaci kapitálu (např. nadací a spolků), aby se s tímto kapitálem nedalo nakládat ve prospěch hospodářství země a jejího dynamického rozvoje.

Již za vlády Ludvíka XIV. a Ludvíka XV. byla práva existujících nadací omezena a založení nových nadací zakázáno, jelikož se předpokládalo, že obchází placení královských daní. Potlačení nadací začalo v době „*Ancien Régime*“ a dosáhlo svého vrcholu s Francouzskou revolucí 1789, a také vlivem Rousseauova konceptu „*contrat social*“ (1762). Rousseau uvedl představu o demokracii s malým prostorem pro instituce, které jsou umístěny mezi státem a jednotlivými občany.

Následkem Francouzské revoluce a bojem mezi státem a církví, byl majetek kostelů a církevních nadací zabaven, školy a ostatní veřejně prospěšné organizace pozavírány a nemocnice znárodněny. Díky zákonu (*Loi Le Chapelier 1791*), který proklamoval státní monopol nad veřejnými úkoly, byly zprostředkovatelské instituce jako spolky, cechy a nadace zakázány. Četné organizace byly vyvlastněny. Nadace ztratily jejich právní statut a zmizely až do konce 19. století.

Jakobínská diktatura určila až do dnešní doby nedůvěřivý postoj francouzského státu k soukromým iniciativám, a obzvláště k nadacím. Stát, jakožto ochránce veřejného blaha obsadil monopol nad veřejnými úkoly. Nadace jsou vnímány jako neefektivní soutěžící, které odebírají kapitál a majetek ekonomické produktivity. Tento skepticismus se projevuje v kontrolní a daňové politice francouzského státu.

Institut Pasteur byl jedním z prvních nadací, které se zrodily koncem 19. století. Některé nadace, které byly založeny před 1. svět. válkou, jako např. *Fondation Thiers* (1893), existují dodnes. Jiné, jako *Fondation Rothschild* (1921) a *Fondation Curie* (1921), se zachovaly v meziválečném období.

Špatná ekonomická situace ve Francii s vysokou inflací se projevila během 2. svět. války a v následujícím období i ve vztahu k nadacím, a způsobila do 60. let trvalou stagnaci. Podniky nebyly připraveny vydávat peníze navíc ve státních daních na veřejně prospěšné účely. V roce 1969 byla, díky iniciativě *Charlese de Gaulla* a *Andrého Malraux*, založena *Fondation de France* a začalo se podporovat soukromé mecenášství. Tato instituce hraje i dnes mimořádnou roli ve francouzském nadačním uspořádání, jelikož zastřešuje spoustu dalších nadací. Teprve v 80. letech zažila podoba nadací ve Francii silný vzestup. Pod socialistickou vládou došlo, díky iniciativám tehdejšího ministra kultury Jacka Langa, k podpoře mecenášství, obzvláště ve sféře kultury. V zákoně z roku 1987 poprvé zákonodárci zaujali vstřícnou pozici k rozvoji mecenášství. Pojem nadace je od té doby právně opatřen.

Podniky byly ve Francii, na rozdíl od např. společenské angažovanosti podniků v anglosaských zemích jako USA, dlouhou dobu třetím sektorem vyloučeny. Jejich ekonomické cíle byly nekompatibilní s cíli třetího sektoru. Zákony schválené mezi rokem 1987 a 1990 prvně přidělily podnikům daňová zvýhodnění a ustanovily nový typ nadace – „*fondation d'entreprise*“. V dalších právních předpisech (1991, 1996, 1998) byly možnosti pro založení nadací ještě rozšířeny. Od té doby bylo založeno 77 „*fondation d'entreprise*“.⁴²

Existuje tudíž více důvodů pro poměrně slabě rozvinutý nadační sektor ve Francii. Překážka je nejprve kulturního charakteru: demokratické principy ve Francii nechávají jen málo prostoru intermediárním institucím, jakými jsou nadace, fondy a „*think* –

⁴² Laut Auskunft des „*Observatoire de la générosité et du mécénat*“ der *Fondation de France*. [Stav: 2004].

thank“ organizace podle amerického příkladu. Jakobínský odkaz a Rousseauova koncepce určily až do dnešních dnů nedůvěřivý postoj vlády k soukromým institucím, a obzvláště k nadacím. Podniky mají malý zájem na tom zřizovat nadace, a spokojí se s filantropickými činnostmi v oblasti kultury. Francouzská společnost vidí sama sebe tradičně, a vyjma voleb, nepůsobí jako autonomní a nezávislý aktér uvnitř demokracie. Nakonec ani daňové a zákonné překážky nemohou zůstat bez povšimnutí. Francouzské nadační právo se v tomto liší od svých evropských sousedů jako např. Německo nebo Velká Británie.

2. 4. Německé nadační právo a rozdíly oproti francouzskému nadačnímu právu

Nadační právo v Německu nemá žádnou společnou spolkovou právní kodifikaci. Právní předpisy formulují „*der Bund*“ (spolek) a „*die Länder*“ (spolkové země). Pro německé nadační právo je charakteristická juxtapozice spolkového zákona a zákona spolkových zemí. Přesto, že se diskutovalo o zavedení jednotného spolkového práva pro nadace, zákonodárci zůstali u bodových ustanovení (§§ 80 - 88) občanského zákoníku (*Bürgerliches Gesetzbuch - BGB*). Tato ustanovení regulují právně způsobilou nadaci dle soukromého práva, která přebírá řídicí funkci pro společné nadační právo. Jiné formy nadací jako např. veřejnoprávní nadace, se řídí aktuálním zemským zákonem (*Landesrecht*). V německém právu se zásadně rozlišuje mezi veřejnou a privátní nadací. Rozdíl se vztahuje na aktuální nadační účel, z důvodu rozlišení mezi veřejnými a soukromými nadacemi. Za veřejné účely se považuje: *náboženství, věda, výzkum, vzdělání, vyučování, výchova, umění, péče o památky, ochrana vlasti, sport, dobročinnost a jiné aktivity, sloužící účelu veřejného blaha*. Veřejné nadace slouží veřejně prospěšným, dobročinným nebo církevním účelům. Naproti tomu, slouží soukromé nadace většinou jenom jednomu vymezenému kruhu osob.

K **založení** samostatného nadačního fondu předepisuje soukromé právo § 80 BGB následující: *ke vzniku právně způsobilé nadace je, kromě založení nadace, vyžadováno povolení spolkové země, na jejímž území má nadace sídlo.*⁴³ Jestliže nadace nemá sídlo ve spolkové zemi, pak je za povolení odpovědná spolková rada popř. již podle *Art. 129 GG (Nr.1)* Spolkové ministerstvo vnitra. Po dobu, co nadace povolení nemá, sice

⁴³ Bürgerliches Gesetzbuch: II Stiftungen: Entstehung einer rechtsfähigen Stiftung § 80.

existuje, avšak není právně způsobilá. Vůle zakladatele musí být jasně vylíčená v těchto bodech: *jméno, sídlo, účel, majetek, organizace*. Nadace je zřizována zásadně na dobu neurčitou, na rozdíl od francouzského práva, kde je povoleno založení nadace na dobu určitou (např. *fondation d'entreprise* na pět let).

Co se **orgánů nadace** týká, stanoví BGB a právo spolkové země jako minimální požadavek pouze zřízení představenstva.⁴⁴ Často se nadace skládají ze *dvou orgánů – představenstva* jako exekutivního orgánu a *nadační rady* jako legislativy. Představenstvo může čítat jednu či více osob. Právnícké osoby se mohou řídit soukromým nebo veřejným právem. Představenstvo zastupuje organizaci před soudem i mimo něj. Nadační rada působí jako legislativní orgán a rozhoduje v základních záležitostech jako např. svolání nebo rozpuštění představenstva, stanovení výročních zpráv a změna stanov. K svobodám nadace patří v Německu, na rozdíl od Francie, svoboda stanovení počtu orgánů, jejich kvantitativního složení, jejich úloh (poradní, kontrolní, vedoucí atd.) a cesty, jak se může někdo stát členem těchto orgánů nebo z nich vstoupit.

Ve státním schvalovacím procesu se příslušnými úřady ověřuje, zda nadace odpovídá právním požadavkům, které jsou nařizeny BGB a zemskými zákony. Nadační právo spolkových zemí (*Länder*) vydávají povolení pouze v případě, že účel nadace se zdá být trvale zajištěn. Proto je zkoumán vztah nadačního účelu a nadačního majetku, který má zaručit trvalý, ne-li nezbytný prvek nadace jako právnické osoby.

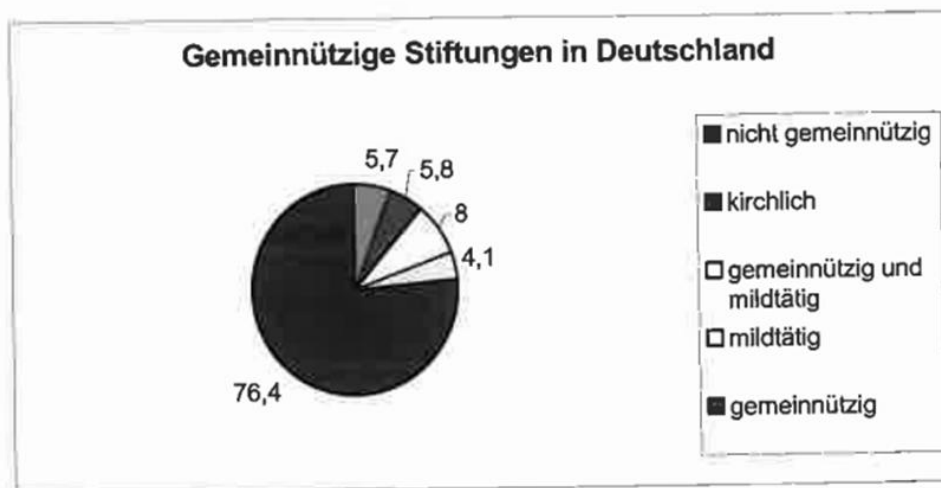
V Německu se **povolení** vydává orgány zemské správy (*Landesbehörde*), a po doručení žadateli je nadace uznána jako právně způsobilá instituce a může ustanovit vlastní orgány a převzít činnost. Zveřejnění nadace v úředním listu ministerstva je buď povinné, nebo ne, podle jednotlivých spolkových zemí. Nadace je pak oficiálně vedena v právním styku jako samostatná právnická osoba, má ale funkci pouze deklaratorní. Ve Francii je zveřejnění v zákonném listě (*Journal Officiel*), naproti tomu povinné. Další rozdíl mezi německým a francouzským nadačním právem se vztahuje na tzv. formu „přímé firemní nadace“ (*Unternehmensträgerstiftung*), která je možná v Německu, avšak ve Francii povolena není.

La notion même d'utilité publique interdit tout d'abord qu'une fondation puisse exploiter directement un fonds industriel et commercial, quand bien même ses produits

⁴⁴ § 86 S. 1 i. V. m. § 26 Abs. 1 BGB

seraient affectés à la réalisation de son objet. La fondation ne peut en effet agir principalement en tant qu'acteur économique. Elle doit en priorité se consacrer à l'œuvre d'utilité publique. C'est une différence essentielle avec le droit allemand qui autorise la gestion directe d'une entreprise par une fondation.^{45 46}

Veřejně prospěšná a nezisková činnost propůjčuje nadaci v Německu **značné daňové úlevy**. Osvobozuje ji od daní: dědické, korporativní, živnostní, daně z majetku, majtkové a pozemkové, a redukuje DPH na polovinu. Je třeba dodat, že uznání nadace jako právnické osoby je oddělené od procesu uznání nadace jako veřejně prospěšné organizace. Uznání veřejné prospěšnosti ale musí být dodatečně potvrzeno finančním úřadem. Proto musí být nezisková organizace ověřována tři roky finančním úřadem, také retrospektivně. V Německu je 94, 3 % nadací veřejně prospěšných, tzn. daňově zvýhodněných. *Podle účelu nadace se rozlišuje na veřejně prospěšný, církevní a dobročinný* (viz. graf - pozn. p. č. 45). Za veřejně prospěšné účely se považují: věda a výzkum, vzdělání a výchova, umění a kultura, náboženství, mezinárodní vztahy, rozvojová pomoc, ochrana životního prostředí, krajiny a památek, vlastenecké pamětihodnosti, pomoc mládeži, seniorům, zdravotnictví, sociální zabezpečení, sport. Finančním úřadem se přitom neuznávají za veřejně prospěšné např. rodinné nadace a nadace orientované na omezený okruh osob (např. pracovní personál).

47

Abb. 1: Gemeinnützigkeit von Stiftungen in Deutschland⁸¹

⁴⁵ Conseil d'Etat (Hrsg.), a. a. O., S. 31.

⁴⁶ „Pojem veřejně prospěšnosti zakazuje především to, aby nadace mohla přímo využívat průmyslový nebo komerční kapitál, i v případě, že její výrobky budou použity k realizaci jejího účelu. Nadace ve své podstatě nemůže působit jako ekonomický aktér. Nejprve se musí věnovat věci veřejně prospěšné. To je zásadní rozdíl oproti německému zákonu, který umožňuje přímé řízení podniku nadací“.

⁴⁷ Veřejně prospěšné organizace v Německu. Bundesverband Deutscher Stiftungen (Hrsg.), Zahlen, Daten, Fakten zum deutschen Stiftungswesen, S. 25.

2. 5. Francouzské nadační právo a rozdíly oproti k německému nadačnímu právu

Francouzská nadace je právnickou osobou soukromého práva, která nabývá svého právního charakteru pouze skrz administrativní státní rozhodnutí a řídí se zákonem: „*Loi n° 87-571 du 23 juillet 1987 sur le développement du mécénat*“.⁴⁸

I přestože iniciativa pro založení nadace pochází od soukromé osoby, povolení musí udělit stát, ovšem s tím rozdílem, že v Německu se povolení uděluje spolkovým úřadem země, zatímco ve Francii nejvyšší správní soudní instancí – *Conseil d'Etat*. Podle francouzské tradice nadačního práva, musí být všeobecný zájem zastoupen veřejnými osobami a institucemi. Stát si také vyhrazuje povolení veřejné prospěšnosti.

Založení veřejně prospěšné nadace je ve Francii dlouhá, komplikovaná procedura s početnými úlohami. *Conseil d'Etat* předepisuje pro „*fondation reconnue d'utilité publique*“ mustr o stanovách. Nadace musí být, v souladu s tímto mustrem veřejně prospěšná, a musí disponovat minimálním kapitálem 762. 245 Eur pro „*fondations reconnues d'utilité*“ (v Německu není minimální kapitál vyžadován). Tato částka představuje pro mnoho potenciálních zakladatelů nadací velkou překážku.

S možností nahrazení zástupce nadace zplnomocněncem vlády, se stávají francouzské nadace ještě více kontrolovatelné. Pro porovnání, německý zákon nenařizuje ani minimální kapitál, ani přítomnost státního zástupce v orgánech nadace. To jasně poukazuje na nadvládu státu ve francouzském právu, což se odráží skrz restriktivní ustanovení, a dokonce i v orgánech samotné nadace.

Na **orgány nadace** ve Francii jsou, podle typu nadace, kladeny odlišné požadavky. Za vedoucí orgán je považována správní rada (*Conseil d'administration*). U nadace „*fondation reconnue d'utilité publique*“ se tato rada skládá z 1/3 z reprezentantů samotné nadace, z 1/3 ze státních úředníků příslušného ministerstva, a z 1/3 z externích, nezávislých osob. Od začátku platnosti reformy o nadačním právu ze srpna 2003 mohou být zástupci nadace nahrazeni zplnomocněncem vlády, který se účastní zasedání rady a disponuje poradním hlasem. Jeho úkolem je dohlížet na zachování statutu a veřejné prospěšnosti nadačních aktivit.

⁴⁸ Textes de loi. www.centre-francais-fondations.org. [online]. 5.5.2016 [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <http://www.centre-francais-fondations.org/dossier-interne/textes-de-loi/Loi-ordinaire-87-571-230787-developpement-mecenat.pdf>; Původní zdroj: *Journal Officiel*.

Pro „*fondation d'entreprise*“ je předepsána rada, která se skládá ze 2/3 z reprezentantů podniku a reprezentantů personálu, z 1/3 z tzv. „*personnalités qualifiées*“ v oboru, ve kterém je nadace činná. Stanovy aktuální nadace volně určují, kromě vztahu k zakladateli, okolnosti jmenování správní rady. Je jmenována zakladatelem nebo jeho zástupci. Neexistují právní předpisy ani o minimálním nebo maximálním počtu zástupců členů správní rady, ani o jejich mandátech. Počet reprezentantů personálu a jeho rozhodovací pravomoc se rovněž řídí aktuálními stanovami „*fondation d'entreprise*“. Zákon tady nepodává žádné další informace.

V zakládací fázi veřejně prospěšné nadace se podává žádost na ministerstvo vnitra, které učiní konečné rozhodnutí. V pozitivním případě následuje zveřejnění v již zmíněném *Journal Officiel*, díky čemuž nabývá nadace své právní subjektivity a uznání „*utilité publique*“. Během této fáze je role státních správních instancí dominantní. Francouzský zakladatel nadace nemůže tady rozhodovat o obsazení orgánů nadace. Nadace je sice soukromou institucí, přítomnost státu ve správní radě je však povinná. To je pro německé soukromoprávní nadace zcela cizí představa. Podle mustru o stanovách se musí podávat roční zprávy na prefekturu, ministerstvo vnitra a jiné kontrolní úřady. To samé platí i pro roční zprávu bilance, s výkazem o zisku nebo ztrátě. Ve Francii tedy nadace podléhají kontrole *a priori* i *a posteriori*. V Německu je, naproti tomu, kontrola přes zemský úřad příslušné spolkové země (*Landesbehörde*) jedinou právní kontrolou a dozor se zde provádí *a posteriori*.

Také francouzské veřejně prospěšné nadace mají nárok na **daňové úlevy**. Jsou za určitých okolností osvobozeny od daně korporativní a DPH. Od vstoupení v platnost, zákona ze srpna 2003, mohou soukromé osoby odečíst 66 % svých příspěvků a darů od daně z příjmu. Nejvyšší možná odečitatelná částka je 20 % ze zdanitelného příjmu.⁴⁹

⁵⁰Kontrola daní se uskutečňuje finančním úřadem. U typu nadace „*fondation reconnue d'utilité publique*“ se provádí kontrola financí a obchodních operací přes francouzské ministerstvo vnitra, v případě „*fondation d'entreprise*“ na prefektuře příslušného Départementu, a v případě „*fondation abritée*“ příslušnou podpůrnou organizací, která

⁴⁹ Dokument pro dfi: Katarina Elbogen: *Stiftungen in Deutschland und Frankreich – Traditionen, Entwicklungen, Perspektiven*, 2001, str. 6. Původní zdroj Charhon, Francis, a. a. O., S. 4.

⁵⁰ Dostupné z: Textes de loi. www.centre-francais-fondations.org. [online]. 5.5.2016 [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <http://www.centre-francais-fondations.org/ressources-pratiques/donner-a-un-fonds-ou-une-fondation/fiscalite/avantages-fiscaux>; Původní zdroje: *Article 200 du Code général des impôts*, BOI 4 C-5-04, n° 112 du 13 juillet 2004, BOI 5 B-9-04, n°66 du 9 avril 2004.

byla ověřena ministerstvem vnitra. Na nejvyšší úrovni stojí francouzský Účetní dvůr (*Cour des comptes*), který je zodpovědný za ověření všech veřejně prospěšných organizací.

V Německu od 25. 7. 2000 byl přijat zákon o další daňové podpoře nadací (*Gesetz zur weiteren steuerlichen Förderung von Stiftungen*). Zákon vstoupil v platnost se zpětnou účinností 1. ledna 2000. Veřejně prospěšné nadace podle soukromého nebo veřejného práva teď mohou být osvobozeny od daní až do výše 20. 450 Eur. Zakladatelům je umožněno uplatňovat částku od 307 tis. Eur na první dotaci veřejně prospěšné nadace, a to po dobu 10 let.

Ve Francii je pojem **veřejná prospěšnost** charakterizován dvěma elementy. První je označení „*intérêt général*“ a druhé, již zmiňovaná „*utilité publique*“. *Utilité publique* se definuje jako: *intérêt général au nom duquel l'Administration confère un avantage (reconnaissance d'utilité publique)[...]*.⁵¹ Má tedy zvláštní, státem uznávaný, status veřejně prospěšné instituce, která přesahuje označení « *intérêt général* ». Oba tyto výrazy se do němčiny překládají jako « *Gemeinnützigkeit* ». Oba tyto pojmy nejsou ve Francii jasně definovány.

*« La notion d'intérêt général, particulièrement large, recouvre des domaines d'activité très divers allant de la philanthropie pure à des activités sportives, culturelles ou même scientifiques. »*⁵²

Na prvním místě je tedy *intérêt général*, a všechna činnost nadace (i *fondation d'entreprise*) musí sloužit tomuto účelu. Jak ve Francii, tak v Německu, jsou účely sloužící pouze jedné osobě nebo privilegované skupině osob, vyloučeny pro uznání veřejné prospěšnosti, a tudíž i daňových úlev. Za veřejně prospěšné se ve Francii považují obory, které jsou jasně definovány daňovým zákonem (*Code Général des Impôts*).

Cette exigence exclut la reconnaissance d'une fondation dont l'intérêt ne serait pas suffisamment détaché de celui de son fondateur, autrement dit d'une qui serait créée dans l'intérêt exclusif du fondateur ou de ses descendants.^{53 54}

⁵¹ *Larousse*, a. a. O., S. 1050

⁵² Pojem obecného zájmu, obzvláště široký, pokrývá velmi rozličné oblasti působnosti, od čisté filantropie po aktivity sportovní, kulturní či vědecké.“

⁵³ *Conseil d'Etat (Hrsg.), Rendre plus attractif le droit des fondations*, 1997, S. 21.

Pojem veřejné blaho však zohledňuje ve Francii specifický zájem sociální skupiny jako např. politické nadace (*fondations politiques*) – příkladem mohou být *Fondation Robert Schuman* nebo *Fondation Jean Jaurès*, které byly založeny dříve. Opatření pro nadace jako např. *Fondation Vivendi Universal* ve Francii, nápomocné vytvoření pracovních míst a vstupu do podnikání, které spadají pod obor « *solidarité* » a platí za veřejně prospěšné, jsou v Německu zakázány, jelikož se na to dívá jako na soukromou ekonomickou činnost. Za výjimku se pak považuje nadace, jejíž hlavním účelem je profesní kvalifikace a zaškolení nebo sociální péče o nezaměstnané.

2. 6. Typy nadací ve Francii a v Německu – přehled (příloha č. 1)

Porovnání odpovídajících nadací v Německu a ve Francii:⁵⁵

Nadace v Německu	Nadace ve Francii
<ul style="list-style-type: none"> Nadace právně způsobilé podle soukromého práva 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Fondations reconnues d'utilité publique</i>
<ul style="list-style-type: none"> Nadace veřejnoprávní (např. kommunale Stiftung) 	<ul style="list-style-type: none"> žádná podoba ve Francii
<ul style="list-style-type: none"> Církevní nadace (<i>kirchliche Stiftung</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Fondations à caractère religieux (Fondations des monastères de France, Fondation du judaïsme français)</i>
<ul style="list-style-type: none"> Rodinné nadace (<i>Familienstiftung</i> – <i>privatnützig</i>) (<i>soukromé</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> Ve Francii zakázány
<ul style="list-style-type: none"> <i>Unternehmensnahe Stiftung</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Fondation d'entreprise (Unternehmensnahe Stiftung)</i>
<ul style="list-style-type: none"> <i>Unternehmensträgerstiftung</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Ve Francii zakázány
<ul style="list-style-type: none"> Politické a stranické nadace 	<ul style="list-style-type: none"> Politické nadace (<i>Fondation</i>

⁵⁴ „Tento požadavek vylučuje uznání nadace, jejíž zájem by nebyl dostatečně oddělen od zájmu jejího zakladatele, jinak řečeno, byl by vytvořen ve výlučném zájmu zakladatele nebo jeho potomků“.

⁵⁵ Dokument pro dfi: Katarina Elbogen: *Stiftungen in Deutschland und Frankreich – Traditionen, Entwicklungen, Perspektiven*, 2001.

	Robert Schuman, Fondation Jean Jaurès)
• Nesamostatné nadace	• <i>Fondation abritée (Fondation sous égide)</i>

2. 7. Centrální veřejně prospěšné instituce v Německu a ve Francii

Jak v Německu, tak ve Francii, existuje jen málo centrálních institucí, které se angažují v zájmu nadací a jiných neziskových organizací, případně rozvíjí silný odkaz mecenášství ve společnosti.

Instituce, která v tomto oboru hraje velmi důležitou roli v **Německu** je *Bundesverband Deutscher Stiftungen (BDS)* - Spolkový svaz německých nadací. Před více než 55 lety zastupuje BDS zájmy nadací vůči politice, správě a veřejnosti, vydává početné publikace nadační povahy. Díky svým akcím podporuje BDS dialog uvnitř nadačního kruhu, ale také mezi nadacemi a společnostmi.

Francouzským ekvivalentem takové instituce je *Centre français des Fondations*, které bylo založeno v roce 2001 s podobným cílem. Dalšími důležitými institucemi francouzského nadačního sektoru jsou *Fondation de France* a *Institut de France*, které momentálně zastřešují a spravují nesamostatné nadace (*Fondation de France* zastřešuje momentálně 775 nadací)⁵⁶. První se angažuje také v průzkumu nadačního charakteru ve Francii. V Německu je zastřešující organizací nesamostatných nadací - *Stiftverband der Deutschen Wissenschaft* (Nadační svaz německé vědy), který momentálně spravuje 300 nadací. Další nadací ve Francii podílející se na podnikatelském patronátu, který se, zvláště od roku 1990 začal rapidně rozvíjet, je ADMICAL.⁵⁷

Centrální institucí třetího sektoru v Německu je *Maecenata Institut* v Berlíně. Jedná se o jediný výzkumný institut v Německu, který se zabývá výzkumem třetího sektoru a disponuje informačním materiálem o nadacích.

⁵⁶ Nous connaître. <http://www.fondationdefrance.org>. [online]. 28. 4. 2016 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <http://www.fondationdefrance.org/article/qui-sommes-nous>.

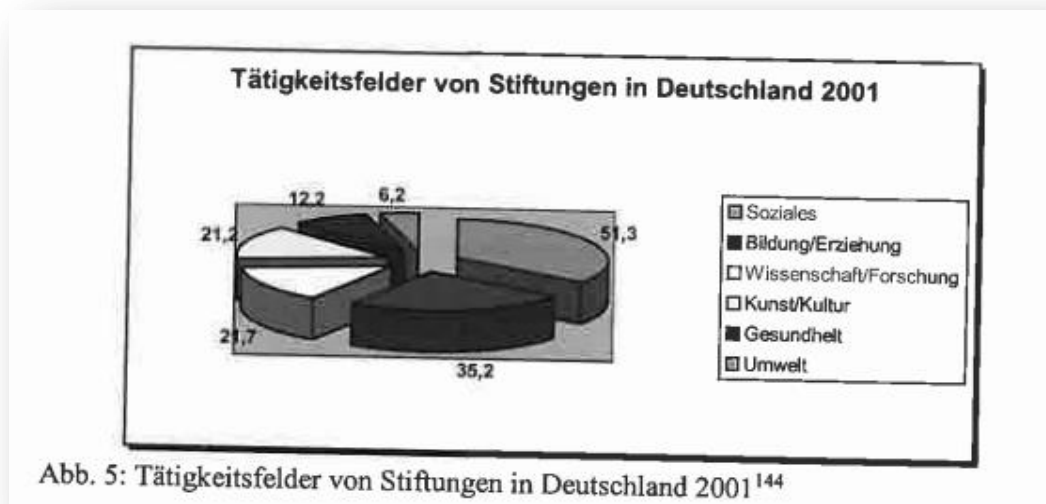
⁵⁷ *Association pour le Développement du Mécénat Industriel et Commercial* (založená v roce 1979).

2. 8. Oblasti působnosti nadací v Německu a ve Francii

Stejně jako informace o počtech nadací, i údajů o činnosti všech nadací je v obou zemích málo.

Pokud by se oblast působnosti nadací měla popisovat, v **Německu** to jsou nadace činné především v oblasti sociální, vzdělávací/výchovné, vědecké/výzkumné, umělecké/kulturní, zdravotnické a oblasti ochrany životního prostředí. Více než polovina nadací je v *sociální sféře* (cca. 51,3 %), často v kombinaci s dalšími obory, pak jsou nejpočetnější nadace v oboru vzdělávání a výchovy (cca. 35,2 %). (viz. graf - pozn. p. č. 55).

58

Ve Francii je k roku 2001, 55 % nadací činných v oblasti „solidarité“, 17 % v oboru „santé“, 14 % v oboru „culture“, 9 % v oboru „science et enseignement supérieur“ a 5 % v oblasti „environnement“. Tato čísla platí ale pouze pro ty nadace, které jsou zastřešeny *Fondation de France*. (viz. graf – pozn. p. č. 56).

⁵⁸ Veškeré údaje jsou převzaty ze závěrečné zprávy dří k tématu „Stiftungen in Deutschland und Frankreich“ 2001, autor Katarina Elbogen. V této výzkumné práci pro dří jsou uvedeny všechny informační zdroje použité pro tato čísla.

Lze ale také sledovat vývoj samostatných nadací (tedy nadací „*reconnues d'utilité publique*“, změnu jejich účelů v časovém úseku 1914-2003. Obzvlášť ukazují procenta na zvýšení zakládání nadací (v roce 1914 jich bylo založeno 95, v období 1914 - 1969 založeno 135, a v období 1970 - 2003 již 238 nadací). Také lze sledovat i změny účelu s postupem času. Zatímco v období 1914 bylo 55% nadací činných v oblasti „*hebergement*“, snižuje se toto číslo v dalších obdobích na 16%, a dále na pouhých 8 % pro období 1970 - 2003. V oblasti podpory kultury čísla naopak vzrostla. V oboru

Abb. 6: Tätigkeitsbereiche der „fondations abritées“ unter dem Dach der Fondation de France¹⁴⁵

„*collections musées patrimoine*“ nebyly v roce 1914 nadace žádné, v období 1914 - 1969 již 5 %, a v období 1970 - 2003 17 %. Zvýšení čísel oproti roku 1914 se dá sledovat i oboru vzdělávání a výchovy nebo výzkumu.⁵⁹ (viz. graf – pozn. p. č. 57 a tabulka v příloze č.)

60

2. 9. Význam a funkce nadací ve společnosti a role státu

Při analýze nadací by se měla také položit otázka jejich funkce a role ve společnosti. Otázkou je jakou konkrétní funkci přebírají nadace ve společnosti a v čem spočívá jejich příspěvek ve společenském rozvoji. V Evropě se prosazuje názor, že

⁵⁹ Veškeré údaje jsou převzaty ze závěrečné zprávy dří k tématu „*Stiftungen in Deutschland und Frankreich*“ 2001, autor Katarina Elbogen. V této výzkumné práci pro dří jsou uvedeny všechny informační zdroje použité pro tato čísla.

⁶⁰ *Ibid.*

nadace přebírají ty úlohy ve společnosti, o které se stát nebo církve (dříve tradiční zástupce veřejně prospěšných záležitostí), nemohou postarat.

V literatuře o nadacích jsou zmíněny **dvě hlavní** jejich **funkce**. První je funkce *doplňková*. Nadace podporují společenské skupiny, jejichž zájmy nemohou být dostatečně uspokojeny z důvodu heterogenních poptávek a také rozpočtovému omezení. Např. podporují nadační organizace výzkumné záměry, které stojí mimo priority státu. V oblasti kultury a sociální práce přispívají prostředky z nadací, rozhodujícím způsobem, k existenci a dalšímu rozvoji veřejně prospěšných zaměření jako muzea, nemocnice apod. Druhou funkcí je možné popsat jako *inovativní*. Nadační organizace mohou podporovat inovativní a někdy i riskantní činnosti, vzhledem k tomu, že nepodléhají tlaku veřejného rozpočtu, a ani nemusejí sledovat očekávání zisku na trhu. Je ovšem jen malý počet dostatečně zabezpečených, profesionálních a dobře organizovaných nadací, které dokážou přebrat tuto inovativní funkci. Proto zůstává role malých nadací spíše podpůrná a doplňková, neboť nemají úzký vztah ani k veřejnému činiteli, ani nejsou podporovány podnikem.

Obě tyto funkce spočívají v nezávislosti nadací. Nejsou totiž kontrolovány ani veřejným míněním, ani zájmovými skupinami jako např. akcionáři nebo spotřebitelé v případě podniků. Nadace jsou určeny pouze stanoveným účelem zakladatele. Jsou tedy hlavně v roli tzv. „*change agents*“ a mohou představovat jakousi reflexivní platformu pro společenské problémy, a zároveň vytvářet nové směry v jejich řešení. Objevily se i kritické názory na neexistenci důkazů o síle demokratického vývoje díky nadačním aktivitám, avšak průzkum agentury Kothes Klewes pro sociální angažovanost v roce 2001 ukázal, že 70 % dotázaných uznalo nadace a veřejně prospěšné organizace za ty, které přebírají za stát sociální odpovědnost a mohou tak přispět k rozvoji společnosti.

Role státu a prostoru, který stát zaujímá uvnitř společnosti země, se samozřejmě také odráží na nadačním a neziskovém sektoru. V průběhu historie docházelo nečastěji ke konfliktům mezi státem a nadačními organizacemi. Jedním z dramatických příkladů je Francouzská revoluce, která ve Francii vedla k zániku nadací.

Jak již bylo zmíněno, postavení státu v Německu a ve Francii vůči nadacím je rozdílné. Francouzský stát se považuje za jediného ochránce veřejných úloh a brání v rozvoji intermediárních institucí. Teze *Stefana Toeplera*, německého profesora pro nezisková studia na policejní škole v USA říká, že čím je stát silnější, tím slabší je podoba nadací

ve státě. Ve svém porovnání USA s evropskými zeměmi vytyčil, že nejen ve Francii, nýbrž i v Německu jsou soukromé iniciativy vytlačovány z plnění povinností k ochraně veřejného zájmu v důsledku expanze, byrokratizace a mechanizace státního aparátu. Stát a nadace tak stojí v konkurenčním vztahu, kde podoba nadací ztrácí na významu o to více, pokud stát je činný na poli její působnosti. Důkazem může být právě značně větší role nadací v americké společnosti.

Politické reformy v nedávných časech v Německu a ve Francii vycházely z teze, že k přežití nadačního sektoru, musí stát symbolicky nebo reálně ustoupit do pozadí. Rozdílné nové právní předpisy vzaly v úvahu záměr jako např. daňové úlevy pro potenciální zakladatele v Německu nebo např. odebrání státního kontrolního mechanismu v orgánech nadace ve Francii.

2. 10. Role německo – francouzských dalších veřejně prospěšných organizací v bilaterálním vztahu

Jestliže nadace představují svobodný sektor občanské a společenské spolupráce v každé jednotlivé zemi, je důležité prozkoumat další prvky a formy spolků a sdružení, které prospívají veřejně prospěšným účelům. V německo – francouzské spolupráci je takovým účelem především občanská angažovanost a demokratizace společnosti ve směrech vzájemného respektu a evropské sounáležitosti. Není to ani stát samotný, ani ekonomický sektor, který dokáže naladit prosté občany k tomu, aby chtěli spolupracovat a poznávat sousedskou zemi. Jsou to jiné formy spolupráce na hlubší sociální úrovni.

Nejdůležitější formy společenské a občanské angažovanosti v německo – francouzské kooperaci jsou, kromě školského sektoru (a obecně výchovy jako celku), **partnerství měst a obcí** (aktuálně v průměru 2 700, ke kterým se mohou přičíst partnerství krajů), a **německo – francouzská společenství a spolky** v přepočtu nejméně 250 (přesné číslo je obtížné určit, jelikož se nezaznamenávají systematicky).⁶¹ Tyto dva modely se objevily v počátečních letech poválečného období a převzaly zčásti podobné struktury z meziválečného období, ve 20. letech (viz. *I. I.*). Německo – francouzská sdružení a partnerství jsou struktury otevřené společnosti a každý občan se na nich může podílet.

⁶¹ Stefan Seidendorf (dir.). *Le modèle franco-allemand: Les clés d'une paix perpétuelle?*. Villeneuve d'Ascq, Francie: Presses Universitaires du Septentrion, 2013. ISBN 978-2-7574-0590-1.

Lokální blízkost totiž garantuje úzkou spolupráci v konkrétních otázkách, což otvírá prostor pro porozumění ve spolupráci. Německo – francouzská partnerství a sdružení vznikla v kontextu snah o sblížení a nutno podotknout, že byla často vedena Francouzi, kteří se po jejich zkušenostech z deportace, okupace a Résistance, angažovali v zájmu usmíření mezi oběma zeměmi.

Jestliže se podíváme na francouzský termín „*société civile*“, toto označení se používá k upřesnění jeho významu. Němci a Francouzi rozumí tomuto termínu odlišně. V německém pojetí je toto označení spojeno spíše se „*société de citoyens*“, tj. občanská společnost, což představuje formy organizovanosti spontánního či reprezentativního rázu, kterou provádí zástupci místní politické scény. V ponětí francouzském to jsou společenství a sdružení organizovaná tradičně, způsobem více centralizovaným, v úzkém kontaktu s veřejnou mocí. Tato sdružení a partnerství, které tu chci zmínit, jsou součástí občanské společnosti skrz její účastníky, ale jsou také politickými strukturami, které ovlivňují společenský prostor (partnerství obcí ještě víc než společnosti a spolky). Jsou hluboce zakořeněna ve společnosti a mobilizují občany zcela „přirozeně“. Zároveň tu existují důležité „mosty“ mezi těmito strukturami a politickou scénou. Na úrovni vládní, političtí zástupci pravidelně odkazují na občanskou společnost, jako tomu bylo např. v roce 2003 při 40. výročí Elysejské smlouvy, či ve jmenovaném seznamu „Agenda 2020“, o kterém bylo rozhodnuto na schůzi dvou vlád v březnu 2010. Jedním z cílů, definovaném v tomto dokumentu je „*rapprochement des sociétés civiles*“, tedy sblížení občanské společnosti, a to je právě oblast, která nechává velký prostor představitosti v dalším rozvoji.

2. 10. 1. Partnerství měst a krajů

Úzké vztahy mezi městy a obcemi v Evropě nejsou výdobytkem 20. století. Již ve středověku, kdy probíhala intenzivní výměny mezi „svobodnými“ městy, byla součástí mezinárodní politiky. Ovšem v poválečném období, partnerství mezi Německem a Francií dosáhla zcela nové dimenze, a to jak v kvantitě, tak v kvalitě. Generace dospělých, kteří v meziválečném období viděli překážky pro vytvoření evropského a světového míru ve 20. letech 20. stol., si uvědomovala důležitost zakořenění bilaterálních vztahů ve společnosti. Motivace tedy byla velmi silná. Nelze totiž vysvětlit

individuální motivaci bez historického odkazu. Tento aspekt by se měl brát v potaz pokaždé, kdy se připomíná téma německo – francouzských partnerství. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, osobní motivace mnoha osobností položila základ více než 60 letého partnerství dnes. První sdružení a partnerství mezi městy vznikala jak z osobní motivace, tak z politických úmyslů, a celá společnost (nejen politická sféra) byla zatažena do procesu budování sítě vztahů. Kooperace na úrovni obcí a měst se považovala za model vědomé reakce proti diktátu mezinárodní politiky shora, která byla zdrojem všech pozorovaných odchylek během meziválečného období. Tento model lokální kontroly totiž mimo jiné zajišťuje ochranu před všemi formami extrémismu (k tomuto lze jako argument použít např. citace starosty města Frankenthal (Pfalz), Emila Krause):

„La réussite de l'Europe dépend de l'Allemagne et de la France, et c'est pourquoi nous voulons réconcilier les ennemis du passé, et ceci sur le terrain du travail communal. Nous voulons, après l'échec du Locarno de 1925, dicté d'en haut, créer un Locarno de la base en travaillant ensemble d'homme, de maire à maire, de commune à commune.“⁶²

Funkce starosty ilustruje jedinečný způsob spojení mezi občanskou společností a politikou.

Vztahy mezi městy a obcemi se zesilovaly souběžně s pokrokem evropské integrace. Německo – francouzská partnerství mezi městy a obcemi byly a jsou zvláště početnými a účinnými z důvodu, že **propojenost** s politickou scénou na úrovni státu nebyla nikdy přerušena. Napříč desetiletími, tato partnerství byla vždy propojena s politickým sbližováním. Tak v roce 1963, jakožto důležitý bod německo – francouzského míru, motivovala Elysejská smlouva spoustu francouzských a německých měst ke zpečetění jejich dosavadní, již existující spolupráce, oficiálním partnerstvím. Ta slouží jako zprostředkovatel mezi politickou vůlí a občanskou společností, opírající se o politickou moc, která připisuje této kooperaci jedinečnou roli v Evropě.

Na začátku nepředstavovala morální role sbližení pro Němce a pro Francouze stejný rozměr: francouzští občané dělali často první krok, zatímco Němci, s povědomím své

⁶² *Úspěch Evropy závisí na Německu a na Francii, a to je proč se chceme sblížit s nepřáteli z minulosti, a to na poli veřejné práce. Po neúspěchu z Locarna 1925, který byl diktován shora, chceme vytvořit Locarno zdola tak, že budeme pracovat společně – člověk se člověkem, starosta se starostou, společnost se společností.“*

viny na vzniku války a nacistického teroru, měli potíže „přiblížit se“ k Francouzům. Ovšem z německé strany tu byla morální povinnost a silná motivace odpovídat pozitivně na návrhy svých francouzských sousedů. S progresivní rekoniací a politickým pokrokem v integrování západní Evropy, se válka pomalu řadila na druhé místo, ovšem zůstala součástí diskursu o německo – francouzském partnerství. Dodnes - více než 70 let po válce – není politické diskuze bez odkazu na konflikty z minulosti a na přínosy dlouhodobého období míru, ve kterém žijeme.

Statistiky založení nových partnerství svědčí o aktuálnosti a živosti tohoto společenského instrumentu. Existující partnerství měst a obcí v západním Německu dovolila zdynamizovat proces nanovo, a to vybudování nových partnerství v podivuhodně velkém počtu v porovnání s rokem 2000. Trvalý úspěch této formy organizace se vysvětluje stabilitou diskursu německo-francouzského sblížení, stejně tak jako jeho úspěšnou institucionalizací. Již v roce 1950 se vytvořila Mezinárodní unie starostů měst pro německo – francouzské sblížení (*L'Union internationale des Maires pour le rapprochement franco – allemand*), která umožnila založení mnoha partnerských měst a obcí.

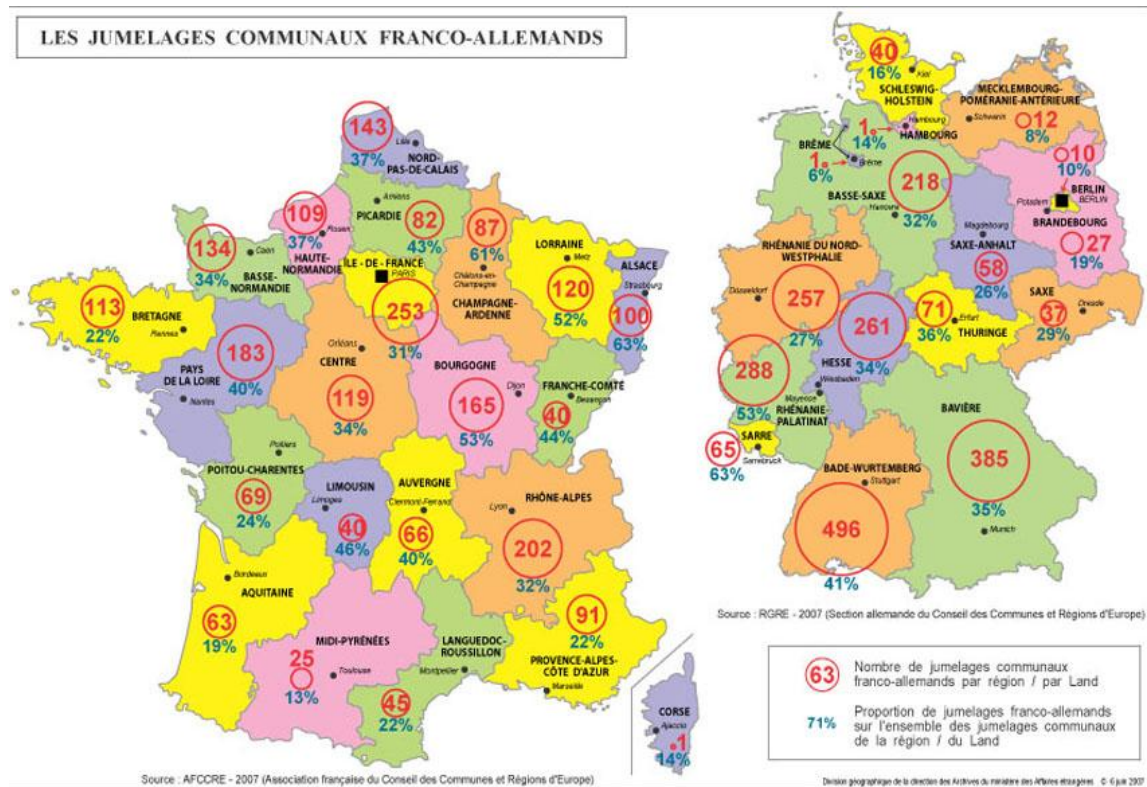
K dalšímu vývoji se přičítá založení Rady evropských obcí r. 1951, povýšenou na Radu evropských obcí a krajů v roce 1954 (*Conseil des Communes et Régions de l'Europe*). Díky tomu bylo možné využívat finanční podpory i pro bilaterální projekty mezi městy a obcemi, což samozřejmě napomohlo zlepšení komunikace a naplnění společných plánů. Institucionalizace také umožnila těmto sdružením stát se více profesionálně zaměřenými. Je jistě spousta partnerských měst, která provádí výměnné projekty, aniž by usilovala o víc. Jsou ale i jiná, tzv. symetrická partnerství, která spolupracují na určitém lokálním tématu (tato partnerská města si tedy musí být něčím podobná: geografická poloha, historie, společná situace rozličného charakteru apod.). Odborná spolupráce probíhá ve sféře kulturní, ekonomické, turistické, humanitární a sportovní, působí tedy tak, že vytváří nové sociální skupiny ve struktuře.

Tato vzájemná podpora mezi místními projekty a vládním působením však nebyla vždy tak silná z obou stran. Bilaterální spolupráce vždy musela bojovat o své speciální místo ve vztazích obou zemí a o podmínky pro úspěšnou spolupráci (hlavně tedy finanční podporu). Musela si zasloužit „věhlas“ občanských aktivit a zkušeností z výměn a

společných akcí, aby se státní politika začala o takové projekty zajímat a podporovat je. Dá se říci, že německo - francouzská partnerská města a obce tvoří živý podpůrný mechanismus v kooperaci obou států. Momentálně dosáhl počet partnerských měst a obcí mezi Francií a Německem 2 200.⁶³

Paralelně s vývojem partnerství měst a obcí, se vytvářela i síť mezi kraji. Nejznámější z nich je např. partnerství mezi *Rheinland-Pfalz* a *Bourgogne*, které představuje důležitý bod v přeshraniční spolupráci. Spojení právě těchto regionů odkazuje jak na geografickou polohu, tak na vzpomínky a kontakty vytvořené již za okupace.

Tento „párový“ model, stejně jako u měst, spolu s evropskou integrací vedl ke vzniku 19 partnerských krajů, z nichž některá sahají ještě do 50. let. Instituce existující v tomto

rámci, jsou podobná těm mezi městy a obcemi (*Conseil des Communes et des Régions d'Europe*). V porovnání s partnerstvím mezi městy a obcemi se ale v kooperaci mezi⁶⁴ *Régions* a *Länder* vyzdvihuje hlavně politická důležitost z hlediska spolupráce na úrovni státní, než místní občanská spolupráce. (Rozložení a počet německo –

⁶³ Stefan Seidendorf (dir.). Le modèle franco-allemand: Les clés d'une paix perpétuelle?. Villeneuve d'Ascq, Francie: Presses Universitaires du Septentrion, 2013. ISBN 978-2-7574-0590-1.

⁶⁴ *La coopération communale – Les jumelages*. www.france-allemande.fr. [online]. 5.5.2016 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <http://www.france-allemande.fr/La-cooperation-communale-Les.html>.

francouzských partnerských měst v každém regionu v Německu a ve Francii – pozn. p. č. 61).

2. 10. 2. Francouzsko – německé spolky a sdružení

Druhou klíčovou formou spolupráce mezi Francií a Německem jsou bilaterální organizace, sdružení a spolky. Zde měly důležitý význam předchozí činnosti ještě před rokem 1945. V roce 1927 byla vytvořena „*Société franco-allemande*“, která měla filiálky v mnoha městech a čítala v průměru 2800 členů.⁶⁵ Oproti tomu, asociace zakládané po roce 1945 byly decentralizované a lišily se jedna od druhé. Stejně jako u partnerství měst, obcí a krajů, byla i tady zcela rozhodující vůle jednotlivců a jejich personální motivace zakotvit v občanské společnosti sblížení, porozumění a kooperaci mezi Francií a Německem. Je třeba zase podotknout, že tato vůle musela být v úzkém spojení s politickou činností nebo veřejným postavením jednotlivce, aby mohla úspěšně nalákat příznivce a pokračovatele spolupráce.

První německo – francouzské organizace se vytvářely ve všech okupačních zónách po roce 1947. V dřívějších okupačních zónách prováděla Francie svoji kulturní politiku a mobilizovala tamější obyvatele k iniciativám. Až do roku 1990, tedy do sjednocení Německa, byla francouzská přítomnost na německém území každodenní záležitostí. Za tu dobu vytvořila Francie v Německu svoji kulturní síť. Německo se tehdy stalo nejen okupační zemí, ale i dalším cílem tzv. „*action culturelle extérieure*“, kterou Francie prováděla v evropských i mimoevropských zemích od 20. let 20. století. Avšak v západním Německu byl počet francouzských kulturních institucí mnohem vyšší než v jiných zemích. Francie se tak snažila „okupovat“ území nejen vojensky, ale také rozšířením frankofonie skrz oficiální organizace jako *Institut français*, *Centre culturel* nebo *Centre d'Etudes françaises*. Od druhé poloviny 20. století bylo ve větších městech v SRN vytvořeno **19 institutů a center** s knihovnami, přednáškami, jazykovými kurzy, hudebními a filmovými představeními. **Role angažované německé společnosti tedy byla velmi důležitá**, a tak se zřizovala oddělení pro mládež a sport, vědu, výměnné pobyty, školství a výchovu, univerzitní spolupráci atd. Francouzská kultura tedy, dá se

⁶⁵ Mehdorn, Margarete: *Französische Kultur in der Bundesrepublik Deutschland. Politische Konzepte und Zivilgesellschaftliche Initiativen 1945–1970*. Köln 2009.

řící, nebyla Němcům nijak neznámá, a ačkoliv by se mohlo mluvit i o tzv. francouzské misi převýchovy německého obyvatelstva, právě tyto organizace umožnily navázání kontaktu s německými obyvateli a tím také podpořily jejich zájem o sousedskou zemi, hlavně v řadách mladé generace.⁶⁶

V roce 1956, organizovala a financovala francouzská ambasáda cestu do Paříže a Lille, která umožnila mnoha různým sdružením poznat „sousedy“ a navázat kontakt s podobnými francouzskými organizacemi a spolky. Tato iniciativa znamenala začátek strukturalizace sdružení z německé strany. V roce 1957 se vytvořila pracovní skupina v německém městě Wetzlar se 26 účastníky francouzsko-německé asociace. Tehdy se jednalo o čistě dobrovolnické sdružení, což garantovalo nezávislost každé ze společností. Tato pracovní skupina se dále institucionalizovala v roce 1964 v neziskovou organizaci, a nakonec, byla znovu přejmenována v roce 1981 na „*Fédération des associations franco-allemandes en Allemagne et en France*“.

Tento proces institucionalizace pokračuje dodnes. Je podporován generálním sekretariátem, vytvořeném v roce 1969 se sídlištěm v Mainz (Mohuč). V posledních letech se dá sledovat modernizace forem práce a komunikace, to je to, co dělá organizaci FAFA/VDFG více viditelnou, a tedy propůjčuje větší důležitost na politické úrovni. Veřejná moc nejdříve pohlížela na německo – francouzskou asociaci ambivalentně. Asociace nedostávala žádnou finanční pomoc a zakládala se hlavně na dobrovolné angažovanosti. Zároveň však politici s touto organizací počítali a uznávali, že jde o nezbytnou strukturu. Často se proto cituje fráze kancléře Konráda Adenauera adresovanou Elsie Kühn-Leitz, vedoucí pracovní skupiny: „*Německo-francouzské porozumění je teď důležitější (než evropská unifikace). Nejlepší co můžete teď udělat je aktivně se v něm angažovat*“. Postupně si politici stále více všímali německo-francouzské asociace, a také si uvědomovali, že bez jejího trvalého zakotvení ve společnosti, bude kooperace mezi Německem a Francií, křehká.

Obě tyto formy spolupráce – partnerství měst, obcí a krajů a německo – francouzské spolky a sdružení, jsou významným poutem mezi společnostmi a politickou scénou. Umožňují účast velmi rozličných skupin populace v různých oborech. Podporují také studentské a profesionální výměny a poznávání sousedské země. Zároveň se musí

⁶⁶ Mehdorn, Margarete: *Französische Kultur in der Bundesrepublik Deutschland. Politische Konzepte und Zivilgesellschaftliche Initiativen 1945–1970*. Köln 2009.

adaptovat na evropský a globální prostor a najít dobré prostředky pro motivování mladých lidí k účasti na projektech a všeobecné angažovanosti. Úkolem těchto forem spolupráce je také připomínat, že dnešní úspěch v německo – francouzské spolupráci by se neměl brát jako banální a evidentní, ale ukazovat, že je stále na čem pracovat a že je třeba usilovat o další rozvoj a úzký vztah občanů k těmto strukturám. Partnerství a sdružení se proto musí konfrontovat s tímto fenoménem dnešní doby, nebo přesněji s tímto novodobým pohledem na německo – francouzské vztahy, pokoušet se uchovat dynamičnost ve spolupráci a zůstat důležitým spojovacím prvkem v architektuře německo – francouzských vztahů.

3. PROJEKT „ON Y VA – AUF GEHT’S!“ - VÝZNAMNÉ INSTITUCE, ORGANIZACE, FUNGOVÁNÍ, NÁPLŇ A VÝZNAM PROJEKTU PRO NĚMECKO – FRANCOUZSKÉ VZTAHY V SOUČASNÉM VÝVOJI

Jelikož moje práce zkoumá vývoj a podstatu německo – francouzských vztahů a také kooperaci obou zemí od dřívějších dob po současnost, vybrala jsem ty aktivity německo – francouzských organizací, které by nejvíce přiblížily jejich aktuální spolupráci a mohly názorně ukázat náplň činností těchto struktur na konkrétních příkladech. Nesmíme ovšem zapomínat, že nejvýznamnějšími aktéry těchto struktur jsou lidé samotní. Se vznikem, v předchozí kapitole popsaných organizací a partnerství, se rozvíjí i kreativní nápady aktérů z obou stran, jak uspořádat další pokračování vzájemného poznávání se mezi občany Francie a Německa. Ráda bych se v této kapitole zabývala realizací těchto nápadů, které vyústily ve společné projekty a plány do budoucna. Vybrala jsem projekt s názvem „*On y va - auf geht's!*“, který je další kostkou do stavebnice společné sítě angažovanosti. Projekt je sám o sobě velice komplexní a vyžaduje pochopení jednotlivých jeho součástí (iniciativy institucí, propojenosti těchto institucí, samotnou realizaci projektu, účast lidí na tomto projektu a nakonec jeho přínos společnosti pro oba národy). Jelikož v německo – francouzské spolupráci je nadmíru důležitá institucionalizace, začnu tedy nejdříve tím, jaké iniciační instituce v projektu hrají roli a jak tyto instituce vznikaly a dodnes fungují.

Dvěma významnými institucemi pro projekt „*On y va - auf geht's!*“ jsou *Deutsch – Französisches Institut Ludwigsburg (dále dfi)* a nadace *Robert Bosch Stiftung*. Obě instituce jsou na německém území a obě měly rozhodující vliv na vznik tohoto projektu, na jeho financování, organizování a propagaci. Jaké role tedy každá z těchto institucí v projektu zaujímá? Jak vznikla, jak funguje dnes a co přináší německo – francouzské spolupráci a zlepšování bilaterálních vztahů? V následujících podkapitolách bych na tyto otázky ráda odpověděla, a podívala se na historii, organizaci a náplň práce těchto dvou důležitých institucí.

3. 1. Německo – Francouzský Institut v Ludwigsburku (dfi)

Založení organizace *Deutsch – Französisches Institut Ludwigsburg (dfi)* bylo iniciováno další soukromou aktivitou zakladatelů, kteří zastávali veřejnou funkci. Spolu s postavením samotných zakladatelů a jejich záměrem zřídit právě institut, a ne společnost nebo spolek, měla tato instituce vliv na veřejnost.

Institut se nacházel v blízkosti americké okupační zóny, 12 km severně od Stuttgartu. Založen byl 2. července 1948 a slavnostně otevřen 12. února 1949 při příležitosti slavností na Ludwigsburgském zámku.

První iniciativa k založení *dfi* pocházela od historika a romanisty Fritze Schrenka, který se také stal prvním ředitelem *Institutu*.⁶⁷ Schrenk o svém nápadu založení *Institutu* přesvědčil ludwigsburského vrchního starostu Dr. Elmara Docha, který mu umožnil získat spoustu kontaktů ve Württembergu. Hlavně se jednalo o regionálně orientované podniky, které mu byly nápomocné při realizaci zřízení *dfi*.

Do stanov Institutu jsou trvale zahrnuty komunální a ekonomické aktéři. Tak ještě před založením Institutu, předložil Schrenk svůj projekt mj. také společnosti *Gesellschaft der Freunde der französischen Kultur* ve Stuttgartu, především ale sousedním francouzským úřadům a *Institut français* ve městě Tübingen. Právní formou vybranou pro *dfi*, (sice v rozporu se svým označením), se stal spolek. Institut by měl dodržovat bezpartijnost, být „osvobozený“ od všech byrokratických zábran a oficiálních vazeb, a také měl dodržovat nezávislost na politických událostech.

⁶⁷ Fritz Schrenk (1906 – 1985) byl synem německých rodičů a vystudoval v lotrinské příhraniční vesnici Nourvel – Avicourt, což mu dalo základy bilaterální socializace, a díky svému povolání mohl také sbírat nejrůznější zkušenosti z mezinárodních kulturních vztahů.

Na založení Institutu se podíleli další významné osobnosti z politiky a vědy – 1. Prezident SRN *Theodor Heuss* a politik *Carlo Schmid*. Schmid, taktéž měl bilaterální základy výchovy, jelikož pocházel z rodiny francouzské matky a německého otce, který působil na univerzitě v Toulouse. Carlo Schmid, který se angažoval na francouzské politické scéně, díky svým funkcím reprezentoval jednotnost obou zemí. Zastával hned několik důležitých pozic, odkud mohl ovlivňovat vývoj vztahů mezi Německem a Francií: stál ve vysoké funkci francouzské okupační provizorní vlády ve *Württemberg – Hohenzollernu* v letech 1945 – 1947, byl zároveň zemským ředitelem pro vzdělání a kulturu, a v době zakládání *dfi* také ministrem spravedlnosti a náměstem prezidenta.

Životopis Carlo Schmidu z knížky: *Stefan Seidendorf (dir.) – „Le modèle franco – allemand: le clés d’une paix perpétuelle?“*

Při zakládání *dfi* však vyvstaly otázky, zda taková spontánní aktivita z německé strany najde pochopení jak u své země, tak ve Francii, nebo zda je na to ještě moc „brzo“. Následující diskuze přivedly k závěru, že práce nového Institutu má za cíl: nastolit porozumění s Francií ve všech oblastech duchovního a veřejného života.⁶⁸

Tohoto stanoveného cíle se snaží Institut dosahovat prostřednictvím aktivit jako: jazykové kurzy, přednášky v obou jazycích, které předvádějí profesionální řečníci o literárních, kulturních, politických, ekonomických a sociálních tématech. Zčásti také spolupracuje s univerzitou ve městě Tübingen nebo okolními francouzskými instituty, stejně jako s organizacemi pro studentské a výměnné pobyty, které jsou činné při vyhledávání cílových skupin v obou zemích.

Pojmenování *dfi* institutem bylo také kritizováno z důvodu, že neodpovídá koncepci klasického francouzského pojetí institutu, tedy odborné vědecké instituce, a že pouze využívá zvukného jména ke svému zviditelnění. Kvůli odlišné koncepci a nedostatečnému pochopení jejího záměru také docházelo, v dřívějších časech, ke třenicím s *Institut français*. Zakladatele a odpovědní za institut však měli za cíl provádět kulturní transfer na bázi zrovnoprávnění německého institutu s partnery. Považují jeho poslání za kulturně obohacující ve smyslu všeobecného kulturního pojmu (literatura, hudba a filosofie), rozumí tím tedy rozšíření znalostí o jiných, a sebevzdělávání ve všech oblastech jako příspěvek ke kultivování člověka.

Díky svému umístění mimo francouzskou okupační zónu, neměl Institut v Ludwigsburgu žádné povinnosti, ani odpovědnost vůči francouzským úřadům, a tak mohl bez povolení francouzských úřadů navazovat kontakty s nejrůznějšími cílovými skupinami zúčastněných. Např. byla znatelná spolupráce Institutu s „*Comité français d'échange avec l'Allemagne nouvelle*“.⁶⁹ Postoj francouzské kulturní správy však byl vůči nezávislému *dfi* skeptický nebo přinejmenším rozporuplný. To potvrzují záznamy

⁶⁸ F. Schrenk: O cílech a práci *dfi*; zdroj: MEHDORN, Margarete. *Französische Kultur in der Bundesrepublik Deutschland: politische Konzepte und zivilgesellschaftliche Initiativen 1945 – 1970*. Köln: Böhlau-Verlag GmbH, 2009. ISBN 978-3-412-20417-4.

⁶⁹ *Comité français d'échange avec l'Allemagne nouvelle* byl založen roku 1948 Emmanuelem Mounierem. Výbor spolupracoval s německými intelektuály: profesory, spisovateli, teology a zástupci politických organizací, kteří viděli vzájemné výměny v rozličných oborech jako prostředek ke sblížení s Německem (na rozdíl od typického přístupu „rééducation“ německého obyvatelstva). Mezi známými jmény patří: J. Rovin, E. Vermeil, J.-F. Angellos a A. Grosser. Kvůli permanentnímu nedostatku finančních prostředků se však musel „výbor“ v roce 1967, rozpustit. – Ibid. (poznámka 13)

z dokumentace DGAC (*Direction Générale des Affaires Culturelles*) francouzského vyššího komisariátu ve městě Mainz. Zpráva pojednávala o tom, že Institut nepředstavuje žádnou konkurenci pro francouzské kulturní aktivity ve Stuttgartu, stejně tak jako snaha nějakým způsobem získat tady vliv:

*„En créant cet institut, ses promoteurs avaient espéré qu’il attirerait vers Ludwigsburg le public de Stuttgart intéressé par les choses de France. L’expérience montre que c’était là une erreur d’optique et que pratiquement seuls les habitants de Ludwigsburg fréquentent l’institut...[...]*⁷⁰

*Il est indépendant et la meilleure manière d’y renforcer notre serait de mettre à sa disposition des moyens matériels et spécialement des livres, des revues et des journaux. [...] Mais il n’est pas moins vrai que cet Institut existe, qu’il est une œuvre allemande spontanée et qu’il contribue à faire rayonner la culture française en Wurtemberg.*⁷¹

Institut v Ludwigsburgu musel, proti tomuto odhadu, prokázat rozšíření svého významu i za hranicemi. Na tuto skutečnost odkazují i následující citace z publikací:

*„Das Geschichte des Deutsch-Französischen Instituts ist eng mit der Entwicklung der deutsch-französischen Beziehungen verbunden.“*⁷² (*Historie německo-francouzského Institutu je úzce spojena s vývojem německo-francouzských vztahů*).

*V roce 1948 formulované poslání výzkumu, informace a dokumentace jako základ pro otevřený dialog a konstruktivní spolupráci s partnerskou zemí Francií, platí dodnes.*⁷³

Dnešní činnost *dfi* se opírá o relevantní výzkum a kombinuje ho s praxí. Důležitou součástí Institutu je *Frankreich – Bibliothek* se spoustou cenných materiálů, jak z předchozích let, tak z aktuálního dění. Díky této komplexní dokumentaci a archivování relevantních materiálů o Francii a francouzsko-německých vztazích, je *dfi*

⁷⁰ Založením tohoto institutu zřizovatelé doufali v to, že by dokázal přilákat společnost ve Stuttgartu, která se zajímá o všechno kolem Francie. Zkušenost však ukazuje, že to byl omyl a že prakticky pouze obyvatelé samotného Ludwigsburku Institutu navštěvují.

Institut je nezávislý a nejlepší způsob, jak ho podpořit z naší strany, bylo, dát mu k dispozici materiální zdroje a zejména knihy, noviny a časopisy [...]. Přinejmenším však není pravda, že tento institut existuje, že se jedná o spontánní záležitost z německé strany, a že pomáhá podporovat francouzskou kulturu ve Württembergu.

⁷¹ MAE/Colmar, AC 30 (1 a), *Documentations sur les sociétés allemandes et les fondations françaises se consacrant au rapprochement franco-allemand dans le domaine culturel*, bez data. – Ibid.

⁷² Picht, Uterwedde: *Etapen der Institutsentwicklung*, in Bock. Projekt, S.171 – Ibid.

⁷³ *DFI Tätigkeitsbericht 1997, Ludwigsburg 1998*, S. 11. – Ibid.

schopno podporovat klíčové zainteresované aktéry při jejich práci s vědeckou analýzou, informacemi a s aktuálním pozadím. Toto obzvlášť platí pro adresáty v politice, správě, médiích, vědě, a pro sdružení. Silně srovnávací charakter výzkumné práce *dfi* umožňuje přesvědčit je o své spolehlivosti zvýšený zájem francouzských aktérů, a německé straně vystupovat v roli kompetentního partnera.

Práce *Institutu* v mnohém závisí na úzké propojenosti s jinými renomovanými institucemi jako *Robert Bosch Stiftung*, *Asko Europa - Stiftung*, *Fondation Entente Franco-Allemande* a *Wüstenrot - Stiftung*, které mu pravidelně pomáhají při realizaci projektů. Podporovateli *dfi* jsou také Ministerstvo zahraničí, Ministerstvo vědy Bádenska-Württemberska a město Ludwigsburg. V rámci pracujících s *dfi* jsou taktéž velké společnosti z Francie a Německa a jsou sponzory a přáteli instituce.

Dfi podává o svých projektech, akcích a činnostech výroční zprávy, které lze přečíst na webu *Institutu*, včetně jiných zajímavých informací o fungování *dfi*. Na stránkách je také seznam aktuálních i již provedených projektů. Kromě samotného projektu „*On y va – auf geht's!*“ pořádá *dfi* nejrůznější projekty a konference, zaměřené nejen na bilaterální sblížení obou států, příhraniční spolupráci, ale i na kulturní a sociální citění a evropské hodnoty.

Mezi **aktuální projekty** patří např.: „*Europa nur mit uns! Umwelt – Mobilität – Partizipation*“, který má být iniciativou, v rámci oslav 50. výročí projevu *Charlese de Gaulle* v Ludwigsburgu, zpracovávající kolem 350 nápadů mladých lidí z Evropy na změnu klimatu, dluhové krize, migrace a demografické změny. Projekt „*Deutsch-Französisches Programm für Nachwuchsjournalisten*“ (Německo- francouzský program pro mladé novináře) podporuje roli medií v obou zemích a pomáhá rozvíjet osobní kontakty mezi mladými lidmi v Německu a Francii.

Další jsou programy s historickým kontextem, které dávají impuls k zamýšlení se nad zásadními otázkami o průběhu německo – francouzského vztahu – „*Die deutsch-französischen Beziehungen: Ein Modell für andere bilaterale Beziehungen?*“ („Německo – francouzské vztahy: model pro jiné bilaterální vztahy?“) nebo „*Das gemeinsame Geschichtsbuch im Unterricht: Wer nutzt das deutsch-französische Geschichtsbuch?*“ („Společná kniha dějin ve vyučování: Kdo používá německo – francouzskou knihu dějin?“)

Přeshraniční spolupráce je podporována projektem: „*Zukunft der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit*“ („Budoucnost přeshraniční spolupráce“).

Cyklus každoročních setkání německých a francouzských organizací z oblasti podnikání a společnosti, která byla organizována ve spolupráci s *Conseil Economique, Social et Environnemental* (CESE) – Rada Francie pro ekonomii, sociální věci a životní prostředí, a s aktivní podporou francouzského Ministerstva zahraničí, je zastřešen projektem „*Deutsch-Französischer Zivilgesellschaftsdialo*g“ („Německo – francouzský společenský dialog“).

3. 2. Robert Bosch Stiftung

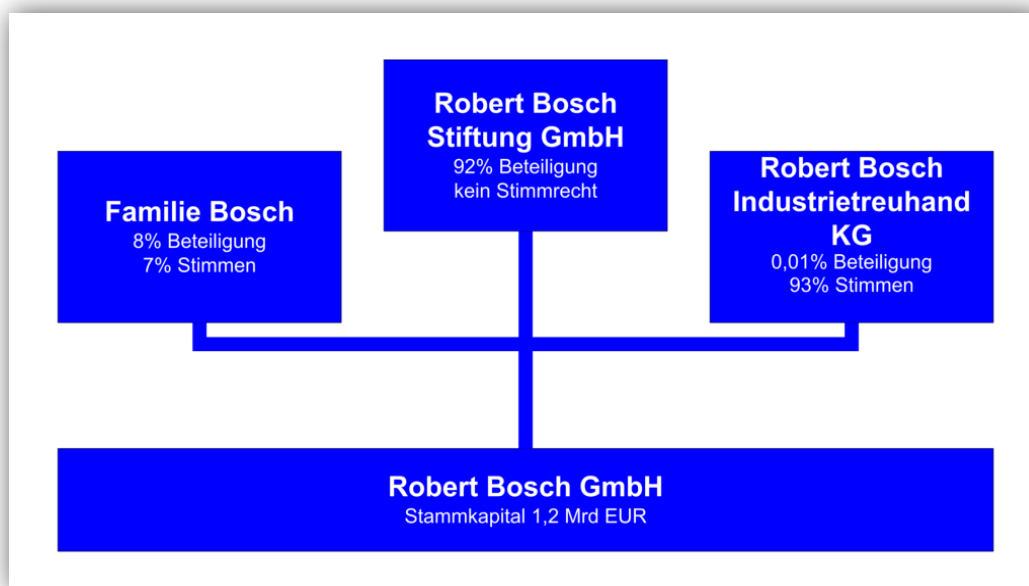
Nadace Roberta Bosche patří v Německu k největším nadacím spojeným s podnikem. Instituce pokračuje ve více než 50 letém odkazu filantropa Roberta Bosche. Bosch měl spolu s podnikatelskou vizí, politickou prozíravost a představu o občanských iniciativách ve veřejně prospěšných věcech, čemuž věnoval svůj majetek i odkaz, který teď naplňuje jeho nadace.

Něco málo o samotném zakladateli.⁷⁴ Slova Roberta Bosche ve své závěti určují další činnost jeho podnikové nadace:

⁷⁴ Robert Bosch (23. 9. 1861- 12. 3. 1942) se narodil 11. z 12 dětí v Albecku u Ulmu. Byl prý „cokoliv jiného kromě typického obchodníka“. Po dokončení *Realschule* v oboru jemné mechaniky, začal pracovat pod různými firmami v Německu a v zahraničí: USA (Edison), V. B. (Siemens). Po sedmi letech se vrátil do Stuttgartu, a ovlivněný praktickými zkušenostmi, ale i demokratickým systémem v těchto západních mocnostech, založil v roce 1886 vlastní podnik *Werkstätte für Feinmechanik und Elektrotechnik*. Tento podnik v následujících letech přerostl v mezinárodní uznávanou organizaci. Robert Bosch měl nejen pochopení pro podnikatelské činnosti, které úspěšně vedl, ale také pro všeobecnou občanskou a politickou angažovanost. Počátkem jeho filantropické činnosti bylo darování sumy v přepočtu miliónu marek Technické vysoké škole ve Stuttgartu v roce 1910. Po první světové válce se a jejím uspořádání se stal Bosch přesvědčeným příznivcem a podporovatelem Výmarské republiky, a tak podporoval organizaci *Deutsche Liga für den Völkerbund* a založení *Deutschen Hochschule für Politik* v Berlíně. Zároveň vystupoval proti nacistické diktatuře podporou tzv. „*Bosch-Kreis*“ (tedy okruhu blízkých lidí v rezistenční politice). Také vzájemné mírové vztahy s Francií byly pro Roberta Bosche důležitým bodem jeho angažovanosti v evropské politice.

“*Meine Absicht geht dahin, neben der Linderung von allerhand Not vor allem auf die Hebung der sittlichen, gesundheitlichen und geistigen Kräfte des Volkes hinzuwirken.*“⁷⁵ („Mým záměrem je postarat se o zmírnění nouze všeho druhu, především o zvýšení morálních, zdravotních a duchovních sil národa“).

Toto byl jeho požadavek na poručníky nad majetkem Bosch GmbH (VVB)⁷⁶, společnosti, která vznikla v roce 1921 v průběhu sepsání závěti. Společnost měla převzít, po smrti zakladatele, podíly z podniku. Došlo tak k zajištění podnikatelských a veřejně prospěšných cílů, které si zakladatel stanovil, a později také sepsal v závěti. Výchozí bod pro vývoj nadace přišel v roce 1964, kdy vykonavatelé závěti Roberta Bosche, zformulovali jeho vůli pro budoucnost společnosti v ústavě, tzv. „*Verfassung des Hauses Bosch*“. Ve stanovách nadace jsou uvedeny hlavní oblasti působnosti nadace, kde klíčovým úkolem je podpora veřejného zdravotní péče. Dalšími účely nadace jsou: národní porozumění, sociální péče, školství, umění a kultura, humanitní, společenské a přírodní vědy ve výzkumu a výuce.

Struktura Robert Bosch Stiftung GmbH⁷⁷

⁷⁵ Slova Roberta Bosche v závěti pro svoji nadaci, 1935: Testament und Auftrag. www.bosch-stiftung.de. [online]. 27. 4. 2016 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.bosch-stiftung.de/content/language1/html/3290.asp>

⁷⁶ Vereinigung Volkseigener Betriebe

⁷⁷ Robert Bosch GmbH. [cs.wikipedia.org](https://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Bosch_GmbH). [online]. 5.5.2016 [cit. 1970-01-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Bosch_GmbH.

Struktura společnosti Robert Bosch sestává ze čtyř částí. Je to nadace (Robert Bosch Stiftung, která má největší podíl podniku, nemá však hlasovací právo. Většinová hlasovací práva má druhá část - společnost Robert Bosch *Industrietreuhand KG* (Průmyslový svaz Robert Bosch), která má zároveň také právo vykonávat funkci společníků. Ostatní podíly a hlasovací práva má rodina Boschových a Robert Bosch GmbH.⁷⁸

Historie působnosti nadace se v prvních letech vztahuje na stavbu nemocnice *Robert-Bosch-Krankenhaus* (RBK) ve Stuttgartu, která byla poprvé otevřena v roce 1940, a podruhé, kdy již splňovala požadavky moderní medicíny, v roce 1973. Nejstarší dcera R. Bosche Dr. Margarete Fischer-Bosch také podpořila „*Institut pro klinickou farmakologii*“, který byl postaven rovněž ve Stuttgartu. Mezi první projekty podpořené nadací byly i projekty německo – francouzské spolupráce, které byly svého času kritizovány. V 70. a 80. letech si nadace nastavila směry, ve kterých se bude angažovat v první řadě. Klíčovými tématy se staly oblasti zdravotnictví, rozvoje města, podpory cizinců v Německu a všeobecně vzdělání, tedy strukturální otázky, velice diskutované v současné společnosti. Nadace se mj. podílela i na zlepšení německo – polských a německo – amerických vztahů. V roce 1980 vybuďovala nadace *Institut für Geschichte der Medizin* – další krok k naplnění vize *Roberta Bosche*. K 100. jubileu se společnost renovovala a přesídlila do nových reprezentativních prostor.

Po pádu Berlínské zdi se pro nadaci otevřely, dříve nemožné cesty, k splnění svého poslání. Vzhledem k rozšíření země o Východní Německo, začala nadace podnikat kroky ke sblížení německého národa ze dvou bývalých bloků. Tak např. vznikla iniciativa pro německé školy: „*Gemeinsam Handeln – Voneinander Lernen – Zusammenwachsen*“ („společně jednat – navzájem se učit – společně vyrůstat“); *nebo projekt „Soziale Bürgerinitiative in den neuen Bundesländern*“ („sociální občanské iniciativy v nových spolkových státech“). Na poli mezinárodního angažmá v 90. letech se nadace podílela na projektech pro pomoc středním a východním evropským zemím a taktéž na zlepšení česko – německých vztahů.

⁷⁸ Všeobecné informace. www.press.bosch.cz. [online]. 5.5.2016 [cit. 1970-01-01]. Dostupné z: http://press.bosch.cz/detail.asp?f_id=1013; Robert Bosch GmbH. [cs.wikipedia.org](https://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Bosch_GmbH). [online]. 5.5.2016 [cit. 1970-01-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Bosch_GmbH.

Následovalo nespočet všemožných projektů a programů, pokusím se vybrat některé z nich, které odráží nejvíce relevantní a „populární“ činnost této neveřejně prospěšné organizace hlavně v současném období. Každý rok nebo období si nadace klade za cíl rozvíjet určité téma, a vztahuje k tomu své projekty.

Tabulka v **příloze č. 3** zobrazuje jednotlivá témata, ve kterých se angažuje nadace Roberta Bosche v období (2000 – současnost).⁷⁹

Robert Bosch Stiftung má pod sebou **4 nesamostatné nadace**:⁸⁰

- *Hans - Walz - Stiftung* – podporuje rozvoj přirozený proces hojení ve zdravotnictví
- *Otto und Edith Mühlshlegel Stiftung* – stará se o tematiku stáří a rozvíjí pozitivní pohled na tuto fázi života
- *DVA - Stiftung* – je od roku 2005 dceřinou společností RBS a zabývá se německo – francouzskými vztahy v oblastech kultury, literatury a divadla, podpořena např. cenou *André-Gide-Preis*
- *Rochus und Beatrice Mummert-Stiftung* – předává stipendia výborným studentům vědních a inženýrských oborů ze střední a východní Evropy, za účelem studia na německé univerzitě

Podle posledních údajů pracuje v nadaci ca. 140 zaměstnanců a zpracovávají v průměru asi 800 interních a externích projektů ročně. V roce 2013 bylo využito kolem 70 mil. Eur v programové práci. Od svého vzniku poskytla *Robert Bosch Stiftung* na projekty více než 1,3 mld. Eur.⁸¹

⁷⁹ Údaje jsou převzaty z: Über uns. <http://www.bosch-stiftung.de/>. [online]. 5.5.2016 [cit. 1970-01-01]. Dostupné z: <http://www.bosch-stiftung.de/content/language1/html/index.asp>; Robert Bosch GmbH. *cs.wikipedia.org*. [online]. 5.5.2016 [cit. 1970-01-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Bosch_GmbH.

⁸⁰ Über uns. <http://www.bosch-stiftung.de/>. [online]. 5.5.2016 [cit. 1970-01-01]. Dostupné z: <http://www.bosch-stiftung.de/content/language1/html/index.asp>.

⁸¹ *Ibid.*

3. 3. Projekt „On y va – auf geht’s!“ – všeobecné údaje, vznik, podmínky, organizace

3. 3. 1. Tematika projektu

Mnou vybraný projekt je ve své podstatě soutěž o nejlepší veřejně prospěšné nápady pro vzájemnou spolupráci. Tento komplexní projekt sestává z mnoha dílčích projektů různého zaměření, jež jsou vedeny různými skupinami občanů z Německa, Francie, popř. dalších (i mimoevropských) zemí. Ve své práci se však budu zabývat jak celkovým projektem „*On y va – auf geht’s!*“ (*jeho vznikem, organizací a podmínkami pro realizaci*), tak i několika jednotlivými dílčími projekty, které jsem si vybrala a ke kterým jsem měla nejvíce informací od samotných zúčastněných, a taktéž od *dfi*.

Cílem tohoto projektu je nejen zrealizovat samotný nápad jednotlivých skupin, dává se však největší důraz na týmovou spolupráci všech zúčastněných v jednotlivém programu, a tím pádem jejich sblížení a poznání se navzájem. *Robert Bosch Stiftung (RBSG)*, která celý projekt iniciovala a finančně podporovala, pojmenovala projekt jako: „*Ideenwettbewerb für Bürger, die etwas Bergen wollen*“ (Soutěž nápadů pro občany, kteří chtějí něco změnit). Na stránkách nadace je následující krátký popis projektu:

Evropa není jen o nařízeních a institucích, ale především o síti vytvořené lidmi a jejich interakci. Se soutěží nápadů "On y va – auf geht's!" chceme tato spojení posílit. Spolu s německo-francouzským Institutem v Ludwigsburku e.V. (dfi) budeme podporovat občanskou angažovanost v Evropě. Je jedno, zda je to kultura, vzdělávání, sociální služby, zdravotnictví, životní prostředí nebo sport: chceme dát dohromady aktivisty z různých oblastí a pomoci jim k realizaci komunitních projektů napříč hranicemi.

Pod heslem "On y va – auf geht's!", podporujeme projekty, na jejichž průběhu se společně podílí Němci, Francouzi a občané z nejméně jedné další země EU. Tímto způsobem dostávají účastníci šanci otevřít své projekty pro mezinárodní prostředí a podílet se na síti angažovaných občanů v Evropě.⁸²

⁸² Dostupné z: Über uns. <http://www.bosch-stiftung.de/>. [online]. 5.5.2016 [cit. 1970-01-01]. Dostupné z: <http://www.bosch-stiftung.de/content/language1/html/index.asp>.

3. 3. 2. *Vznik projektu*

Materiál pro popis vzniku, organizace a vývoje projektu mi byl poskytnut Německo – francouzským Institutem v Ludwigsburgu, (jedná se o verzi „*Bilanz und Perspektiven*“ z roku 2014). Tato analýza, vyplývající z údajů z předchozích let působení projektu, slouží pro určení detailů perspektivy projektu do budoucna a sleduje průběh z hlediska účastníků, témat soutěže, tematických oblastí samotných organizací a jejich geografické polohy. Materiál byl vytvořen *dfi* za pomoci informací od samotných účastníků a seznamu zúčastněných organizací a jejich působení od roku 2007.

Kooperační projekt „*On y va – auf geht's!*“ (zkráceně „*On y va*“), podpořený německými a francouzskými partnery v jejich společenském angažmá, byl iniciován v roce 2007 nadací Roberta Bosche. Po 7 letech zkušenosti s projektem se měla ukázat bilance, která umožnila učinit přesné rozvahy o dalším vývoji programu. Při analýze byly shrnuty a zhodnoceny cíle a směry rozličných účastníků soutěže nápadů „*On y va*“, aby bylo možné odpovědět si na klíčové otázky: Kdo se na projektu podílel? Jaká témata jsou prvořadná? Jaké geografické rozdělení se může vysledovat? Následně byly zformulovány návrhy pro pokračování projektu, s tím, aby se mohly zapojit i ty instituce, které se do soutěže přihlásily, avšak nebyly do programu zařazeny.

3. 3. 3. *Bilance projektu*

Od roku 2007, kdy Robert Bosch Stiftung spolu s *dfi* projekt zahájily, se do soutěže zapojilo celkem 164 zúčastněných organizací. (údaj do roku 2014). Při kategorizaci zúčastněných bylo zjištěno, že více než polovina účastníků jsou organizovány ve spolky, další větší část (tedy více než ¼ účastníků) tvoří školy a veřejné vzdělávací instituce. Zbytek, v průřezu organizacemi, se skládá z podniku ve formě GmbH (s.r.o.), kulturních institucí, městské správy, medicínských centrů, nadací a jiných definovaných organizací.

Ze všech účastníků z předchozích let pouze 18 organizací vykazují důrazný **fokus na německo – francouzské vztahy**. Z těchto sdružení se 8 orientuje na německo – francouzské výměny ve sféře umění a kultury, 5 jsou německo – francouzské školy nebo vzdělávací instituce pro děti, 3 spojení jsou partnerské spolky mezi

německými a francouzskými městy a okresy, 1 organizace se zabývá německo – francouzskou oblastí žurnalistiky a národního porozumění mezi Německem a Francií. Zbýlých téměř 150 organizací tedy nepatří do kruhu obvykle cílově zaměřených organizací na německo – francouzské vztahy. *Dfi* si však za poslední léta potvrdilo hypotézu, že německo – francouzské vztahy již delší dobu nejsou „privilegiem“ pouze pro specializované organizace, nýbrž rozšiřující se fenomén v obou společnostech. Spolupráce se, z myšlenek o smíření, emancipovala jako motivace a probíhá dnes většinou podle kritérií profesionality.

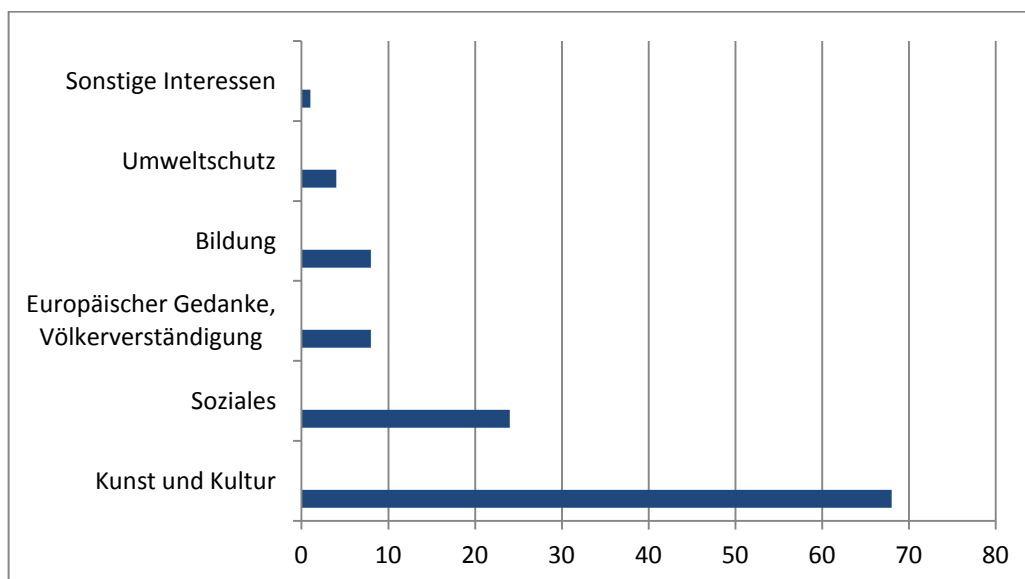
Velká část institucí již byla před účastí na soutěži „*On y va*“ obeznámená s mezinárodními projekty. Spousta škol, které byly aktivní v projektu „*On y va*“, provozují téměř pravidelně programy studentských výměn s Německem či Francií a/nebo s jinými státy, a jsou proto zvyklé na mezinárodní spolupráci. Podle přístupných informací z *online* průzkumu však bylo 64 přihlášených do projektu, kteří se **poprvé účastnili mezinárodní kooperace**. Ze 100 zúčastněných je 53 těch, kteří již předtím byli spojeni s mezinárodními partnery a v zásadě pracovali na mezinárodních tématech; pouze 6 účastníků pracuje přímo na mezinárodní úrovni a 3 jsou organizováni na úrovni regionální. 149 zúčastněných, a k tomu většina organizací, působí výhradně lokálně, i když s jednotlivými mezinárodními projekty. Bylo tedy evidováno, že cca. 40 % účastníků projektu se může klasifikovat jako „poprvé činní“ z hlediska jejich mezinárodní angažovanosti. Pouze malá část organizací vidí svůj hlavní úkol v mezinárodní kooperaci. Z tohoto průzkumu pro *dfi* vyplynula konsekvence, že se vypsání soutěže nemusí koncipovat zcela nově, nýbrž jej stačí spíše optimalizovat pro oslovení potencionálních účastníků.

Druhou kategorií průzkumu projektu byly hlavní tematické body zúčastněných organizací.

S výjimkou škol a městské správy se mohou stanovení cílů účastnických organizací (včetně těch, které mají německo – francouzské vztahy na hlavní cíl) rozdělit na 5 domén.

K tomu lze použít graf níže:

Interesse der Organisationen ⁸³

Z grafu lze vyčíst, že největší zájmovou oblastí zúčastněných je *umění a kultura*, kde bylo celkem 68 organizací. 24 zúčastněných pracuje v *sociální sféře*, která zahrnuje oblasti jako: práce s dětmi a mládeží, pomoc lidem bez přístřeší, podpora seniorů, pomoc uprchlíkům, integrační a zdravotní podpora. 8 společenství, která se projektu účastnila, se orientuje na *porozumění národů a evropskou soudržnost*, a rovněž 8 na podporu vzdělání. Se 4 účastníky tvoří oblast *ochrany životního prostředí* nejméně zastoupenou část. Ostatní zájmy organizací patří *feminismu, lidským právům a žurnalismu*.

Analýza spektra zájmových oblastí institucí ukázala jasnou dominanci v oblasti umění a kultury, dá se tedy domnívat, že tyto organizace popř. spolky mají jak vyšší motivaci, tak více zkušeností s přihlášením svých projektů. To ovšem neříká nic o obsahu samotných podpořených projektů. Další přesná grafická analýza ukáže, pomocí čtyř znázornění (ze čtyř kol, neboli období soutěže), jaká témata zaujímala navržené/podpořené projekty v konceptu „*On y va*“. Následující grafy jsou založeny na vlastních údajích projektových partnerů, kteří měli zařadit vlastní projekt do tematických kategorií činnosti projektu (pro účastníky byla možnost zvolit si více

⁸³ Graf z materiálů od dfi – závěrečná zpráva o projektu „*On y va – auf geht's!*“

možností, proto je na grafech znázorněno více kategorií než počet všech zúčastněných organizací).⁸⁴ – **příloha č. 4.**

Rozdělení tematických oblastí jednotlivých projektů je relativně vyvážené. Šíře rozdělení je dobrou indicií pro zobrazení rozptylu německo - francouzské kooperace ve společnosti. Tento, desítkami let získaný kapitál, může velmi dobře posloužit k rozšíření o třetího projektového partnera.

Dalším bodem analýzy zúčastněných institucí je zkoumání jejich geografické polohy. S výjimkou jednoho spolku se sídlem v Bělehradu, jednoho spolku v Botswaně, jedné organizace z Athén a spolku ze Senegalu, pocházeli doposud všichni účastníci soutěže nápadů z Německa a Francie. Otevření projektu třetím zemím se uskutečnilo v kole 2011/2012 jako rozšíření bilaterální kooperace. – **příloha č. 5** (*Geographische Verteilung der deutschen teilnehmenden Organisationen (Geografické rozložení německých zúčastněných organizací)*).⁸⁵

V Německu jsou spolkové země s největším počtem přihlášených do soutěže, na jihozápadě země, tedy v blízkosti Francie. Ze spolkových zemí *Schleswig-Holstein* a *Sachsen-Anhalt* nepocházeli doteď žádní účastníci. Z Dolního Saska (*Niedersachsen*) pochází 2 a ze spolkové země *Thüringen* pouze 1 přihlášený.

Také ve Francii pochází většina účastníků z německého příhraničí, z východních regionů. Avšak při pohledu na mapu Francie lze říci, že geografické rozložení je zde méně vyrovnané než v Německu. – **příloha č. 6** (*Geografické rozložení francouzských zúčastněných organizací*).⁸⁶

Žádní nebo skoro žádní účastníci zde nepocházeli doposud z oblastí *Normandie*, *Champagne-Ardenne*, *Aquitaine* nebo *Midi-Pyrénées*. Velký počet projektů bylo iniciováno z pohraničních regionů *Alsace* a *Lorraine*, stejně tak i z Paříže.

Geografická poloha ovšem nebyla kritériem pro výběr projektů do soutěže, mohla však hrát roli v jednotlivých projektech. Touto analýzou byly sledovány nejen podpořené projekty, ale celkový počet přihlášek, takto např. lze vidět, že jedna žádost byla podána z regionu *Midi-Pyrénées*.

⁸⁴ Tyto grafy jsou provedeny Institutem pro městské plánování a sociální výzkum WEEBER + PARTNER z roku 2010.

⁸⁵ Obrázky z materiálů od *dfi* – závěrečná zpráva o projektu „*On y va – auf geht's!*“

⁸⁶ *Ibid.*

3. 3. 4. Organizace projektu „On y va – auf geht’s!“

87

V této části bych ráda popsala průběh organizace celého projektu (vypsání soutěže, podmínky účasti jednotlivých projektů, výsledky výběru jednotlivých účastníků a roli *dfi* a nadace Roberta Bosche v celém průběhu organizace). Ráda bych tedy položila základní otázky ohledně organizace projektu, na něž budu odpovídat.

1) *Jak celý projekt probíhá? (obecné údaje)*

2) *Jaké jsou podmínky pro účast na projektu „On y va!“ (čím musí organizace/spolky/instituce disponovat, aby mohly být vybrány do soutěže)*

3) *Jak probíhá výběr účastníků? Jaké jsou role *dfi* a RBSG při výběru projektů? O čem se rozhoduje a jaký počet projektů je následně vybrán k účasti na soutěži?*

4) *Jak jsou podpořeny vybrané projekty? (výherce a ostatní projekty)*

5) *Budoucnost projektu (nový název projektu a pokračování jeho činnosti)*

1a) Při odpovědi na **první otázku** je třeba začít tím, že celý projekt „On y va!“ je vždy rozdělen na období, ve kterých se uskuteční odlišné projekty. Předtím se provádí výběr těchto projektů z hlediska požadavků *dfi* a nadace R. B. Od roku 2007 bylo podpořeno celkem 58 projektů, ve kterých Němci a Francouzi spolupracovali přes hranice svých států. Pro každé období se ze všech přihlášených projektů vyberou ty, které nejvíce odpovídají požadavkům soutěže, po provedení projektů se následně vyberou ty týmy,

⁸⁷ Propagační obrázek k soutěži „On y va – auf geht’s!“, dostupné z: http://www.dfi.de/de/Projekte/Archiv/projekte_on-y-va-alt.shtml [cit. 2016. 4. 18]

kteře obdrží ceny (tedy finanční podporu až do 5 000 Eur). Je nutno poznamenat, že následující popis budu rozdělovat na období do roku 2015 a po něm, jelikož celý projekt „On y va!“ byl od roku 2015 koncepčně přepracován a nastavil trochu odlišné změny oproti minulým obdobím.

1b) Po roce 2015 se projekt „*On y va – auf geht’s!*“ přejmenoval na „***On y va – auf geht’s – let’s go!***“ Toto přejmenování souvisí s novou podobou projektu, co se podmínek a i záměru týče (i když klíčový záměr zůstal stejný). Momentálně je nový projekt ve fázi vypsání soutěže.

Při popisu organizace projektu se budu orientovat dle údajů přímo z webových stránek dfi a Robert Bosch Stiftung, a z jimi poskytnutých materiálů.

2a) Při vypsání programu „*On y va – auf geht’s!*“ nastavily dfi a Robert Bosch Stiftung, (jakožto iniciační instituce), podmínky pro účast v soutěži. Tyto podmínky vycházejí z otázek, které si tyto dvě instituce pokládaly, když celý projekt organizovaly. **Do roku 2015** dbala porota při výběru projektů na tato kritéria:

- *Projektový nápad:* Stojí občanské angažmá v popředí záměru projektu? Nakolik je nápad inovativní/kreativní? Je proměna záměru ve skutečnost realizovatelná? Může mít projekt pokračování či je jen dočasný? Jestli se projekt snaží působit na široké spektrum „publika“? Jsou zohledněny plány do budoucna? (posouvat určitá témata dopředu, provádět změny...). Zda jsou zohledněna opatření práce s veřejností?
- *Spolupráce s projektovým partnerem:* Zda je projekt rozdělen mezi oba partnery rovnoměrně? Těží z projektu obě země? Zda jsou německo – francouzské vztahy oběma týmy favorizovány? Co se mohou oba partneři od sebe navzájem naučit?
- *Cílová skupina:* Kolik lidí se projektu účastní? Kolik účastníků těží ze záměru krátko- i dlouhodobě?
- *Časové období projektu:* Kolik opatření je naplánováno a je projekt do budoucna trvalý?
- *Rozpočtové plány:* Jsou náklady přiměřené? Jsou získané externí podpůrné finanční zdroje nebo bylo o ně požádáno? Jsou naplánované vlastní finanční prostředky?

2b) Podmínky po roce 2015, s novou reorganizací projektu, se změnilly více formální záležitosti. Jsou tři hlavní formální podmínky, které obě iniciační instituce kontrolují a podle nichž (a dalších) určují, zda projekt vstoupí do soutěže. Jsou to následující atributy:

- *Veřejná prospěšnost projektu:* Jeden z partnerů musí předložit doklad o uznání jeho organizace za neziskovou. Tento partner musí být žadatelem o účast na soutěži. Na projektu se musí podílet všichni tři partneři, úkoly si však mezi sebou rozdělují sami. Důležité je, aby samotný projekt splňoval podmínku veřejně prospěšného účelu (projekt s komerčními účely nemůže být podpořen).
- *Zapojení tří partnerů:* Nově je podmínka účasti tří partnerů v jednom projektu (dříve stačilo mít pouze dva partnery). Od roku 2015 se tedy musí tým skládat z partnera z jednoho partnera z Německa, z Francie a navíc třetího partnera z nějaké další země EU. Je možnost zapojit i další partnery (i ze států mimo EU).
- *Výměna:* Základní myšlenkou soutěže nápadů je, že angažované skupiny spolupracují v evropském prostoru a každý z nich z toho spojení těží. Tato evropská kooperace by měla představovat přednost jak pro daný projekt, tak pro členy týmu. Výměna mezi partnery stojí tady na prvním místě.
- *Další podmínky vstupu:*
 - *účast na semináři:* Na podzim a na jaře 2016 a 2017 organizuje *dfi* seminář a zve tam zástupce vybraných projektů. Účast na tomto semináři je povinná. Institut přebírá v rámci semináře ubytovací a stravovací služby, a také cestovní náklady pro jednu osobu z každé partnerské instituce.
 - *použití prostředků:* Schválené prostředky ze soutěže musí sloužit mezinárodní spolupráci (např. vzájemná návštěva, společné akce, práce s veřejností...). Maximální suma finanční podpory v projektu je 5000 Eur. Při podání žádosti o účast v soutěži je požadován také nákladový a finanční plán. Nejsou zohledňovány žádné, již vzniklé náklady (tedy žádná podpora od probíhajících či již ukončených projektů).

- *zvláštní upozornění pro školy*: Vypsání soutěže se vztahuje také na ty školy, učitele a studentské skupiny v Německu a ve Francii, jejichž záměrem je uskutečnit spolupráci s německým, francouzským a třetím evropským partnerem. Tento klíčový záměr by měl být uskutečňován pravidelně, mimo vyučování a účast studentů na projektu by měla být dobrovolná.

3a) Do roku 2015 byly rozděleny role mezi *dfi* a *Robert Bosch Stiftung* následovně: *Institut* měl na starosti samotnou realizaci programu (vypsání soutěže, zkoumání žádostí, organizaci seminářů a akcí). Všechny tyto činnosti byly provedeny po konzultaci a dohodě s nadací Roberta Bosche, které výlučně náležela finanční stránka projektu. Nadace prováděla kontrolu projektů (tedy sumy, které obdržely projekty a k tomu patřící účetnictví, předložení podkladů, stejně tak i určení a přidělování cen výhercům). Lze poznamenat, že ještě do roku 2009 spolupracoval *Institut* místo nadace, s Úřadem pro kulturu města Stuttgart.

Výběr projektů probíhal v jednotlivých obdobích s trváním jednoho roku. Zatím do roku 2015 byly celkem čtyři období: 2007 – 2008 (kdy bylo podpořeno celkem 14 projektů), 2009 – 2010 (také 14 projektů), 2011 – 2012 (15 projektů) a 2013 – 2014 (15 projektů). Z každého období se pak vybraly vítězné projekty (většinou tři nebo čtyři), které obdržely finanční cenu navíc, dle svého umístění.

3b) Po roce 2015 přišly změny v konceptu organizace. Nyní *dfi* organizuje a řídí všechny aspekty programu, včetně implementace a financování projektu. Stále je ale

práce koordinována s nadací *Roberta Bosche*. Strategická rozhodnutí, která se týkají změn v průběhu programu a personálního obsazení, rozhodnutí o jednotlivých

projektech a jejich výběru, jsou přijímána *dfi* a *RBSG* společně. Důležitým bodem, který byl zaveden v novém organizačním plánu, je, že nyní volba vítěze se neuskutečňuje přes *dfi* a *Robert Bosch Stiftung*, nýbrž přes veřejné hlasování na internetových stránkách *RBSG*. Hlasování probíhá v několika kolech, které zveřejňuje *RBSG* a *dfi* na stejných stránkách. Celé období (tedy nově 2015 – 2016) je rozděleno na několik hlasovacích kol, z nichž každé trvá 3 týdny. Po skončení každého kola je vybráno 6 projektů, které obdrží nejvíce hlasů od lidí. Účastnické týmy přitom svůj projekt mohou přihlásit několikrát, v každém kole hlasování. Poslední hlasovací kolo se konalo 18. 4. – 9. 5. 2016, kdy bylo zase po 3 týdnech zvoleno 6 projektů veřejným hlasováním a zveřejněno na stránkách *RBSG*.

Hlasování probíhá na stránkách: <http://www.auf-gehts-mitmachen.eu/abstimmung.html>, takže absolutně každý může, zaškrtnutím 3 projektů, hlasovat o jejich zvolení. Projekty jsou rozděleny do 6 tematických okruhů: vzdělání, kultura, sociální práce, zdraví, sport a životní prostředí. Každý, kdo se chce účastnit hlasování, se musí na stránkách zaregistrovat a zadat svoji e-mailovou adresu. Zaregistrovaný „volič“ má k dispozici 1 hlas pro každou kategorii, tedy 6 hlasů celkově (obrázek na str. 79 popisující volby projektů).⁸⁸

V aktuálním výběru bylo 21 projektů. *Dfi* a *Robert Bosch Stiftung* předem kontrolují pouze jejich formální kritéria, a pokud poslední jsou splněny, mohou být projekty zařazeny do hlasování a zveřejněny na stránkách s krátkým popisem náplně projektu, v němž sami účastníci představí svůj projekt. Týmy projektů, které budou vybrány, uskuteční svoji představu a plány v časovém období, které si sami určí. V nové organizaci „*On y va!*“ není žádný předpis určující délku trvání projektu.

4a) Do roku 2015 všichni zúčastnění měli možnost se zapojit do zahajovacího a závěrečného zasedání, prezentovat své myšlenky, diskutovat, sdílet zkušenosti a učit se od sebe navzájem. Kromě toho všichni účastníci obdrželi plakát s nápisem "*On y va – auf geht's!*: Německo- francouzská soutěž nápadů pro občany, kteří chtějí něco změnit. Jsme u toho!" Účastníci často napsali název svého projektu na plakát a pověsili ho do svých pracoven. Na slavnostním ceremoniálu v roce 2011 pak dostali všichni zúčastnění malou trofej. Všechny vybrané projekty obdržely podporu na uskutečnění svého projektu od nadace Roberta Bosche, do výše 5 000 Eur. Výherci navíc dostávali peněžní

⁸⁸ Znázornění průběhu volby projektů. Abstimmen. www.auf-gehts-mitmachen.eu. [online]. 5.5.2016 [cit. 1970-01-01]. Dostupné z: <http://www.auf-gehts-mitmachen.eu/abstimmung.html>.

ceny dle místa umístění: 1. místo – 5 000 Eur, 2. místo – 3 500 Eur a 3. místo – 2000 Eur.

4b) Od roku 2015 účastníci, kteří nebyli vybráni, nedostávají žádnou cenu útechy, mohou pouze prezentovat své projekty před veřejností na online - portálu.

Vybrané projekty mohou, kromě této finanční podpory, využít možnosti diskuze v uzavřené části webu, kde mohou sdílet své zkušenosti s ostatními projektovými manažery a účastníky. Také se účastní, organizovaného od *dfi*, semináře s odbornou poradenskou základnou. Zde mohou výherci chatovat s ostatními angažovanými občany v Evropě a vybudovat tak mezinárodní síť.

5a) Současný projekt „*On y va – auf geht’s – let’s go!*“ je tedy více orientován na mezinárodní úroveň spolupráce, o čemž svědčí i změna samotného názvu projektu a podmínka třetího partnera v týmu. Projekt se zároveň stal více přístupným veřejnosti s novou změnou veřejného hlasování dostupnou každému. Dříve působily *RBSG* a *dfi* i jako zprostředkovatelé v tom, že pomáhaly spojit odpovídající německé a francouzské organizace, spolky a sdružení v jednotný tým k uskutečnění společného projektu. Nově, kvůli rozšíření programu „*On y va!*“ na mezinárodní projekt, již tato podpora ze strany *dfi* a *RBSG* není možná. Účastníci však mají možnost vyhledat si třetího partnera přes *facebookovou* skupinu „*On y va – auf geht’s – let’s go!*“.

Seznam všech podpořených projektů včetně výherců v období 2007 – 2014 lze najít na těchto stránkách: www.bosch-stiftung.de/ideenwettbewerb.

3. 3. 5. Vybrané dílčí projekty z „*On y va – auf geht’s!*“ – popis, náplň, organizace

V této části mé práce se chci věnovat několika jednotlivým projektům z celku „*On y va!*“, na kterých názorně ukáži funkčnost německo – francouzské spolupráce (ostatní účastníky z jiných zemí nevyjímaje), a to na konkrétních třech projektech, které mě zaujaly a ke kterým mi bylo od samotných účastníků, poskytnuto nejvíce informací. Informace o projektech jsem sbírala prostřednictvím dotazníků, které jsem vytvořila ve dvou jazykových verzích (němčina, francouzština), a s pomocí *Institutu*, mohla jimi oslovit účastníky projektů. Doplňující informace jsem čerpala z webových stránek obou institucí (*dfi* a *RBSG*) a prostřednictvím e-mailové komunikace jak se samotnými

manažery projektu, tak s odpovědnými pracovníky z *dfi* a *RBSG*. Dotazník, který jsem účastníkům posílala, příkládám v **příloze č. 7**.

V dodatečném popisu bych ráda krátce zmínila i několik ostatních projektů, abych rozšířila přehled o dalších zúčastněných německých a francouzských týmů a jejich nápadech. Pokud bych měla vybrané projekty zařadit do tematických oborů, byly by to především obory sociální práce se zaměřením na určité skupiny, zdravotnictví a životní prostředí. V popisu projektu se vždy budu zaměřovat na téma a obecné údaje o projektu, na jeho realizaci a náplň činnosti.

3. 3. 5. A) Projekt „*Bürger integrieren Bürger*“ – „*Občané integrují občany*“

Prvním, mnou vybraným dílčím projektem je projekt s názvem „*Bürger integrieren Bürger*“ – „*Občané integrují občany*“. Zprv je nutno poznamenat, že projekt je součástí programu EU: „Evropa pro občany“. O čem se v tomto projektu jedná a kdo ho organizoval?

Tématikou projektu je angažování se dobrovolníků/ neplacených aktivistů ve vězeňství, jde tedy o rozhovory a pravidelná setkávání se obyčejných občanů s občany ve vězení. Odtud také pochází název projektu. Aktivita v tomto oboru proudí především z Francie, kde takový program velmi dobře funguje. Z hlediska psychologie se jedná o velmi důležitý reintegrační proces vězně, který po svém návratu na svobodu, může být znovu začleněn do „normálního“ života. Pole působnosti, kde je dobrovolnické angažmá v této oblasti možné, a styl, jakým se vykonává, se liší v každé zemi. Jestliže např. ve Francii se klade důraz na osobní rozhovor s vězněm, v Německu se takové rozhovory provádějí skupinově. V České republice je činnost dobrovolnického angažmá ve vězení nová a neznámá. Jediné, co v Česku pro vězně existuje, jsou vězeňské duchovní služby, kde je práce založena na farářích. Avšak díky spojením s evropskými partnery, i tady již jsou snahy o vytvoření jednotlivých projektů (spolků) v této oblasti. V Polsku se angažuje nadace „Slawek“.

Projekt byl iniciován dvěma institucemi: *Association Nationale des Visiteurs de Prison (ANVP)*/ Národní asociace návštěvníků věznic se sídlem v Paříži a *Europäisches Forum*

für angewandte Kriminalpolitik e.V. (EFK)/ Evropské fórum pro aplikovanou kriminální politiku v Düsseldorfu. Něco krátce o těchto dvou společnostech:

ANVP byla založena v roce 1951 jako obecně prospěšná společnost, a od roku 2002 působí celostátně v rámci vzdělávání mládeže a dospělých. Cílem společnosti je materiálně i jinak poskytovat podporu vězněným osobám a jejich rodinám, pomáhat při reintegraci propuštěných osob z výkonu trestu odnětí svobody do společnosti. K hlavním činnostem členů společnosti patří pravidelné návštěvy vězňů, při kterých je podporováno jejich vědomí občanské sounáležitosti. *ANVP* spolupracuje s dalšími evropskými spolky, které se angažují v problematice vězněných osob a v roce 2008 iniciovala založení „Skupiny Evropa“, aby bylo propojení příslušných institucí zajištěno na evropské úrovni.⁸⁹

EFK byla zřízena v roce 1998 a jejím účelem je podpořit a přispět k dorozumění mezi národy v procesu evropského sjednocování zejména v sociální a trestní politice. Angažuje se při vzájemném porozumění rozdílným koncepcím, postupům a inovacím v sociální integraci a posilování společenské subsidiarity. Tyto funkce uskutečňuje *EFK* především prostřednictvím výměny informací a myšlenek členů politických organizací, církví, veřejné správy, dobrovolných aktivistů a zainteresovaných občanů k problematice kriminality a sociálního vyloučení. S cílem zvyšovat občanskou angažovanost v těchto otázkách organizuje *EFK* již 12 let evropská setkání k výměně praktických zkušeností.⁹⁰

Tyto dvě instituce odstartovaly v roce 2010, za podpory Evropské unie, společný evropský projekt přeshraničních setkání s dobrovolníky z Anglie, Francie, Španělska, Belgie, Lucemburska, Německa a Švýcarska působícími ve vězeňství. Na těchto akcích a na závěrečném společném jednání v německém Trevíru (Trier) účastníci diskutovali své zkušenosti a vypracovali „Evropská doporučení pro angažování se dobrovolníků ve vězeňství“.⁹¹ Spolupráce tedy probíhala nejdříve v rámci projektu EU, pořádaly se přeshraniční setkání mezi Němci a Francouzi, a jelikož dobrovolnictví ve vězení

⁸⁹ Wolfgang Krell: *Que vadis poena: Jaroslav Hála, Wolfgang Krell, Ewald Möller*. 1 vyd. Praha, Korměřitz: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-779-8.

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ *Ibid.*

funguje dobře především ve Francii, předávali Francouzi svým německým kolegům zkušenosti a znalosti v této oblasti.

Samotný projekt „Občané integrují občany“ proběhl v roce 2012, a přesto, že je projekt shodný s cíli stanovenými EU a je prováděn v rámci evropského programu, konkrétně tento projekt byl vybrán v soutěži nápadů „*On y va – auf geht's!*“ a setkání v roce 2012 podpořena nadací Roberta Bosche. Dvěma hlavními organizátory projektu „Občané integrují občany“ jsou *Anne - Marie Klopp*, která je členkou *EFK* a jako první navrhla zahájení práce na tomto evropském projektu, a *René Foltzer* – zástupce *ANVP*, který se sám aktivně angažuje v dobrovolnictví ve věznicích v Alsasku.

a) organizace a realizace akce:

V projektu se jedná o výměnu praxe z **Německa, Francie Polska a také České republiky**. Projekt se uskutečnil ve dvou fázích – setkání v německém městě *Görlitz* (15. 2. 2012), za které byli odpovědní němečtí kolegové, v alsaských městech *Ensisheim* (27. 06. 2012) a *Mulhouse* (červen 2012), za která byli odpovědní francouzští partneři.

Setkání ve Zhořelci (Görlitz) začalo večer 14. 2. 2012, kdy byli účastníci ubytováni v penziónu, a u společné večeře mohli mezi sebou navázat první osobní kontakty.

Na prvním setkání bylo přítomno 27 účastníků. Jedná se o mladší i starší dobrovolníky a pracovníky na poloviční úvazek, kteří se angažují v káznicích nebo ve spolcích pro podporu vězněných. Spektrum profesních zastoupení účastníků bylo velmi různorodé: sociální pracovníci, psychologové, pastoři, ale i zástupci aktuálních společností s rozličným profesním zaměřením. Projektu se zúčastnilo celkem 19 institucí: 8 institucí z Německa (např. *Sächsische Landesverband für Soziale Rechtspflege*⁹² (*SLVsR*), *SKM - Kath. Verein für Soziale Dienste Landkreis Karlsruhe*,⁹³ spolupracovníci z organizace *Europäische Beratungsstelle für Straffälligen- und Opferhilfe*⁹⁴ a pracovníci věznic v *Görlitz* a *Mulhouse*), 6 z Francie (kromě *ANVP*, např. *Service Pénitentiaire d'Insertion et de Probation (SPIP)*⁹⁵, a 2 z Polska (*Fundacja Sławek, Młodzieżowy Ośrodek Socjoterpii(MOS)*) a 3 z České republiky (2 zástupci z Jihočeské univerzity, zástupce z

⁹² Saský zemský spolek pro sociální spravedlnost (*SLVsR*)

⁹³ Katolický spolek pro sociální službu zemského okresu Karlsruhe

⁹⁴ Evropský poradní orgán pro pomoc pachatelům a obětem ve městě Görlitz (EBS)

⁹⁵ Vězeňská služba integrace a probace

Českoobratské církve evangelické v Liberci, *Sdružení pro probaci a mediaci v justice* sidlem v Praze)).

Následující den podle programu, se konala návštěva městské věznice (*Justizvollzugsanstalt (JVA)*). Na místě poznali hosté ředitele věznice (*Frank Hiekel*) a představili jejich práce v dané oblasti. Hosté si vyzkoušeli oběd ve vězeňské kantýně (kde byl stejný oběd pro všechny: hosty, vězně i personál). Po obědě se na společné konferenci domluvili na dalším setkání ve francouzském *Mulhouse*. Následovala společná prohlídka města s odborným průvodcem a na společné večeři se účastníci zase obměňovali svými názory, zážitky a poznatky.

Všichni zúčastnění zdůrazňují, jak je taková výměna poznatků a zážitků užitečná, a rozšiřuje nejen obzory účastníků z hlediska jejich odborné praxe, ale také vyžaduje kreativitu a solidaritu ve snaze porozumět svým partnerům (nejen z hlediska řeči). Zajímavé bylo na setkání v *Görlitz* také to, že se dva účastníci z Jihočeské univerzity z Českých Budějovic přišli do styku se zástupcem spolku v Praze, a chtějí nadále prohlubovat kontakty.

Ve druhé části projektu proběhla setkání v červnu v alsaských městech *Mulhouse* a *Ensisheim*. Během této návštěvy, která trvala déle než návštěva v *Görlitz*, toto setkání umožnilo výměnu znalostí a zkušeností s vedoucími pracovníky uvnitř vězeňské služby a poskytlo účastníkům z jiných zemí možnost představy o způsobu francouzského vězeňství a vnímání dobrovolnické práce oficiálními zaměstnanci věznice. Snímky byly pořízeny členem JVA.

V křídle s celami - Ensisheim 27. 6. 2012

Ve vězeňské kantýně – Ensisheim ⁹⁶

⁹⁶ Snímky byly pořízeny členem JVA.

b) cíle a výsledky projektu:

Dosažení vnitřní bezpečnosti a s tím spojené reintegrace propuštěných z vězení je celoevropským aktuálním tématem. Vědomé vyčlenění občana ze společnosti k tomu, aby si ve vězení odpykal svůj trest, vyvolává již v průběhu jeho uvěznění otázku, zda a jak to může následně vést k tomu, aby po svém propuštění žil v souladu s platnými zákony. Při řešení této problematiky má angažování se dobrovolníků/neplacených aktivistů několik desetiletí trvající tradici. Jedná se o pravidelné návštěvy těchto lidí, kteří mluví přímo s uvězněným a vypráví mu o svém životě a o tom, co se děje „venku“. Tím pádem dochází k vnášení „mimovězeňské reality“ do života odsouzeného.⁹⁷

Cíl projektu byl podle pořadatelů a účastníků, splněn, a navíc umožnil ještě víc prohloubit vztahy mezi organizacemi a jejich jednotlivými členy. Propojení mezi zástupci z justice, neplacených dobrovolníků ve vězeňství a angažovaných občanů ze čtyř států, přineslo celému projektu velké obohacení.

Na konferencích bylo hlavními tématy diskuze:

- očekávání dobrovolníků ve vězeňství a jejich budoucím významu v reintegraci odsouzených,
- zkoumání rozdílů, shod v jednotlivých zemích,
- o evropských standardech a návrzích v této oblasti

Závěry z těchto diskusí byly jednotlivými mluvčími představeny na semináři v Bruselu. Zde již byly prodiskutovány návrhy pro přijetí závěrečných doporučení a standardů.

Podle organizátorů bylo velkou výzvou i samotná návštěva věznic, jelikož proniknutí tak početné skupiny lidí do vězeňských prostor je nejen neobvyklé, ale i nežádoucí tamějšími pracovníky z důvodu bezpečnosti, ale i narušení denního chodu ve věznici. Pro dobrovolníky je obtížné vybudovat si důvěru nejen pracovníků zařízení, ale i samotných vězňů. Bylo třeba dbát na potřeby všech přítomných.

⁹⁷ Wolfgang Krell: *Que vadis poena: Jaroslav Hála, Wolfgang Krell, Ewald Möller*. 1 vyd. Praha, Korměřitz: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-779-8.

Podle organizátorů i účastníků se jednalo o velmi obohacující zkušenost a sblížení se mezi účastníky, kteří museli společně čelit překážkám organizátorským, i jazykovým. Organizátoři ale zmiňují velkou ochotu účastníků navzájem se porozumět a vidí v tomto ohledu pozitivní stránku bilingvní společnosti. Také díky podpoře vícejazyčných spolupracovníků z *JVA Görlitz*, dvěma organizacím (*EBS*, *SLVsR*) a přítomnosti Francouzů, kteří mluví německy, polsky i česky, a Němců, kteří mluví francouzsky, nebylo velkým problémem se dorozumět. Pozitivní pohled na průběh setkání potvrzují organizátoři ve své zprávě citacemi některých zúčastněných. Např.: *Účastník z Českých Budějovic napsal 29. 2. 2012*⁹⁸

Manažerka organizace *SLVsR* napsala v e-mailu 16. 2. 2012⁹⁹

Projekt byl také zaznamenán v lokálním tisku, např. 14. 2. 2012 v *Sächsische Zeitung* s titulkem („*Görlitzer Gefängnis hat guten Ruf in Europa*“) ¹⁰⁰, v novinách *L'Alsace* z 21. 7. 2012 („*Prison, rencontre de visiteurs au-delà des frontières*“¹⁰¹), a byla také zveřejněna průběžná zpráva o setkáních na internetových stránkách *EFK*.

Projekt obdržel od nadace Roberta Bosche podporu na provedení těchto setkání ve výši 5 000 Eur. Finančně byly do naplnění projektu zapojeny i organizace *ANVP* a *EFK*, které přispěly částkou 1.687 Eur, a momentálně je organizátory navržen nový projekt:

⁹⁸ „*Wir möchten auf diese Weise der Robert Bosch Stiftung danken, die uns ermöglicht hat, an dieser Aktion teilzunehmen. Ein besonderes Danken gehört auch Ihnen persönlich. Das Treffen der Fachleute aus vier Ländern war sehr gut fachlich und organisatorisch vorbereitet. Die Universität, an der wir arbeiten, bereitet die Fachleute (Sozialarbeiter und Pädagogen) auch mit der Orientierung auf Bereich Gefängniswesen. Die Erkenntnisse, die wir im Görlitz gewonnen haben, werden sehr nützlich für diese Arbeit sein...*“

Překlad: „*Chceme tímto způsobem poděkovat nadaci Roberta Bosche, která nám umožnila podílet se na této akci. Zvláštní dík patří Vám osobně. Setkání odborníků ze čtyř zemí bylo dobře připravené jak po odborné, tak po organizátorské stránce. Univerzita, ve které pracujeme, připravuje odborníky (sociální pracovníky a pedagogy), také s orientací na téma vězeňství. Znalosti, které jsme čerpali ze setkání v Görlitz, budou pro tuto práci velmi užitečné.*“

⁹⁹ „*Treffen in Goerlitz..., Ihnen herzlichen Dank für die Einladung, für die Beharrlichkeit, mit der Sie für dieses Treffen geworben haben, für die Organisation, kurz für alles...*“

Překlad: „*Setkání v Görlitz..., srdečně Vám děkuji za pozvání, za vytrvalost, se kterou jste do tohoto setkání vložili, za organizaci, zkrátka za všechno...*“

¹⁰⁰ Vězení v Görlitz má dobrý ohlas v Evropě.

¹⁰¹ Vězení, setkání návštěvníků za hranicemi.

„*Mehr Freiwillige für weniger Gewalt*“¹⁰², který je mezi 21 projekty, přístupný k veřejnému hlasování na stránkách projektu „*On y va!*“.

Lechenberg (F) 26. 6. 2012¹⁰³

3. 3. 5. B) *Alzheimer – Projekt „Rencontre sans frontières – Begegnung ohne Grenzen“*

Druhým projektem z programu „*On y va!*“, který chci představit je „*Alzheimer – projekt: Setkání bez hranic*“, který se zaměřuje na společná setkání nemocných lidí a jejich rodin přes hranice. Obě skupiny Francouzů i Němců, kde jsou osoby postižené Alzheimerovou chorobou, v doprovodu člena rodiny (včetně dítěte), tráví společně týden v jedné zemi (v Německu, pak ve Francii). Během týdne pořádají skupiny kulturní návštěvy a účastní se také diskuzí na politické úrovni v oblasti veřejného zdraví v každé zemi, francouzsky i německy.

¹⁰² „Více dobrovolníků pro méně násilí.“

¹⁰³ Účastníci a organizátoři projektu „*Bürger integrieren Bürger*“, dostupné ze závěrečné zprávy od Anne-Marie Klopp, manažerka projektu.

Iniciátory tohoto projektu jsou dvě organizace: německá společnost *Alzheimer Gesellschaft München e. V.* a francouzská asociace *France Alzheimer Vaucluse*.

Krátké informace o těchto institucích:

Alzheimer Gesellschaft München e.V. byla založena v roce 1986 bavorským neurologem Aloisem Alzheimerem, který poprvé popsal symptomy tohoto onemocnění a založil regionální společnost.

Dnešní společnost sestává z aktivních příslušníků a expertů v oborech: psychosociologie, ošetrovatelství a zdravotní péče, kteří se podílí na pomoci nemocným lidem a jejich rodinám. Téměř 400 spolupracovníků se podílí na uskutečnění cílů společnosti a posílení jiného pohledu na lidi s demencí. Činnost a projekty společnosti podporují veřejné instituce a nadace.¹⁰⁴

France Alzheimer Vaucluse – založena v roce 1985 z iniciativy rodin nemocných a odborníků v sociálních a zdravotnických oborech. France Alzheimer je dnes jedinou národní rodinnou asociací uznanou za veřejně prospěšnou ve sféře Alzheimerovy nemoci a jí příbuzných nemocí.¹⁰⁵

a) organizace a realizace akce:

Celkový projekt se pořádal v období od května 2012 do října 2015, za tu dobu se uskutečnily 4 setkání, a kromě Francie a Německa proběhlo také v Belgii. V konkrétním projektu „Setkání bez hranic“, podpořeném *dfi* a *RBSG* se jednalo se o týdenní cestu německé skupiny do Francie (2012) a francouzské skupiny do Německa (2013). Každá skupina Výměna probíhala konkrétně z Mnichova do *Pontet (Avignon)* - v Avignonu se nachází oblastní pobočka *France Alzheimer*, a opačně. Jako názornou ukázkou fungování projektu budu popisovat týdenní pobyt francouzské skupiny v Německu.

¹⁰⁴ Informace ze stránek společnosti. *Aktuelles. www.agm-online.de*. [online]. 8.4.2016 [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://www.agm-online.de/agm-kurzportrait.html>.

¹⁰⁵ V roce 1979, americký průmyslník J. H. Stone, jehož žena onemocněla touto chorobou, vytvořil asociaci ADRDA, která spojovala všechny nemocné v USA. V roce 1983 kontaktovali vedoucí lékaři nemocnice v Paříži J. H. Stona a o dva roky později již byla společnost otevřena, předtím neexistovala žádná řešení pro lidi s touto chorobou.

Obě tyto organizace přináší jednak pomoc a podporu osob postižených touto chorobou, jednak rozvíjí výzkum a větší zapojení státních orgánů do této tematiky.

Cesty do Německa se účastnilo 18 členů *France Alzheimer Vacluse* a 26 jejich německých protějšků, celé setkání se konalo od 5 do října 2013. Program pobytu byl následující.¹⁰⁶

Program

107

108

¹⁰⁶ 1. den (5. říjen 2013) – příjezd skupiny do Mnichova a oběd ve společnosti *Alzheimer Gesellschaft München e.V.*

2. den – procházka městem Murnau (obec 70 km od Mnichova), projížďka lodí po *Staffelsee*, společný večer s písňovým doprovodem

3. den – Návštěva zámku *Linderhof*, lyžařského střediska se skokanského můstkem ve městě Garmisch – Patenkirchen

4. den – procházka skrz *Murnauer Moos* (největší plochu přírodních bažin v Evropě), dále umělecké aktivity v domě a společné vaření

5. den – prohlídka Mnichova, návštěva Francouzského konzulátu, kde organizátory a účastníky vřele přijal konzul *Emmanuel Cohet*, který podporuje daný a podobné projekty

6. den – návštěva kostela „na louce“ - *Wieskirche*, výlet do zemědělského muzea Glentleiten

7. den – přijetí na Radnici Murnau, prohlídka zámeckého muzea a bavorský večer

8. den – rozloučení

¹⁰⁷ Pressbook 2014: Downloads. *www.agm-online.de*. [online]. 5.5.2016 [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <http://www.agm-online.de/alzheimer-hilfe-downloads.html>.

Foto: Účastníci při návštěvě lyžařského střediska ve městě Garmisch – Patenkirchen.

¹⁰⁸ *Ibid.* Foto: Přijetí účastníků projektu na francouzském konzulátu.

b) cíle a výsledky projektu:

Cíle a výsledky tohoto projektu bych ráda uvedla v komentářích lidí, kteří se na něm podíleli, jelikož si myslím, že jejich výroky vysvětlí celý smysl projektu lépe a přesněji, a je více než vhodné zde tyto komentáře použít.

V samotném popisu přínosu projektu v programu „*On y va – auf geht's!*“ pro *Robert Bosch Stiftung* se objevila tato slova, potvrzující, že projekt „*Rencontre sans frontières – Begegnung ohne Grenzen*“ je dnes stále více aktuální:¹⁰⁹

Marie-Odile Desana, ředitelka *France Alzheimer*:¹¹⁰

Danièle Nahoum-Sokolowski, ředitelka *France Alzheimer Vaucluse*:¹¹¹

¹⁰⁹ „*C'est comme une grande famille. C'est de plus en plus intense. On peut échanger malgré la langue. On est réuni autour du même souci, la maladie. Le langage de base est le même. Il y a maintenant un noyau. Les nouvelles personnes qui rejoignent le groupe n'ont pas de problème pour s'intégrer. On a pu échanger entre français et allemands sur la maladie, notamment sur la question des assurances. Ce n'est pas seulement un échange entre français et allemands. Ça renforce aussi les liens au sein de l'association. Cela ouvre de nouvelles portes. Ici, on ne doit pas toujours être en forme sans risquer le regard de l'autre. Il y a une confiance totale qui permet d'être naturel. On est ici pour se ressourcer. Cela fait du bien dans la tête et dans le corps*“.

Překlad: „*Je to jako jedná rodina a je pořád víc a víc intenzivní. Výměna může probíhat i navzdory jazykové bariéře. Všichni se spojili kolem stejné věci – nemoci – ta je základním jazykem a je to momentálně jádrem celého projektu. Noví účastníci, kteří se přidali, neměli problémy se začlenit do týmu. Mezi Němci a Francouzi se mohla sdílet nejenom nemoc, ale i otázka sebedůvěry. Toto není pouze výměna mezi Němci a Francouzi, posiluje to vazby v rámci asociace (Alzheimer Europe). Otevírá to nové dveře, protože tady se nikdo nemusí bát, že by „se propadl“ v očích jiných, pokud nebude v kondici. Tady panuje úplná důvěra, která dovoluje být „přirozeným“. Jsme tady, abychom poskytovali energii, která dělá dobře tělu i duši.*“

¹¹⁰ *Marie-Odile Desana*, *France Alzheimer*: „*Partage, solidarité, convivialité: ce projet est empreint des valeurs portées depuis toujours par l'Union nationale des associations France Alzheimer. „Cette initiative vient prouver combien il est essentiel, malgré la maladie, de ne pas s'arrêter de vivre de nouvelles expériences et de découvrir de nouveaux horizons*“.

Překlad: „*Účast, solidarita, společenskost: tento projekt utvrdil hodnoty, vždy naplňované Národní unií asociací France Alzheimer. Tato iniciativa ověřuje, nakolik je to podstatné, navzdory nemoci, nepřestat žít a prožívat nové zážitky, objevovat nové horizonty.*“

¹¹¹ *Věřt nám, když se pro ně (a s nimi) angažujeme. Děláme s jejich souhlasem to, na co by se nikdo na jejich místě neodvážil ani nepomyslet, mluvit tak či jednat...ani my sami.*“ „*Zmínka o nálezu Alzheimerovy nemoci ve skupině je jako vyhlášení války, války doprovázené smíšenými pocity lásky, nenávisti se všemi jejími podobami, moci, autority, ovládnutí, odříkání a rezignace. A my působíme jako*

„Chceme být plnohodnotnými občany a žít normální život navzdory této nemoci,“ řekl jeden z nemocných. Příbuzní nemocných však poukazují na nedostatek politické podpory v této oblasti, a to jak morální, tak finanční.

Françoise Grossetête, evropská poslankyně a ředitelka *Alliance Européenne* proti Alzheimerově chorobě:¹¹²

Projekt tak pomohl nejen změnit pohled na tuto nemoc, odstranit tabu a klišé šířená ve společnosti, která přináší újmu důstojnosti nemocných, ale také dosáhl vlivu na evropskou politiku veřejného zdraví. Třetí „kolo“ „Setkání bez hranic“ se konalo v Belgii s cílem, aby tento se projev dostal přímo k Evropskému parlamentu.¹¹³

K uskutečnění projektu také přispěly: Národní unie France Alzheimer (*L'Union Nationale France Alzheimer*) a *Alzheimer Europe*, nadace *Roi Baudoin* v Belgii, konzulové Německa a Francie v Německu. Finančně také přispěly, kromě *RBSG - Fondation Médéric Alzheimer* a francouzská banka *Banque Française du Crédit Coopératif*.

Projekt „*Rencontre sans frontières – Begegnung ohne Grenzen*“ se umístil v programu „*On y va – auf geht's!*“ v období 2013 – 2014 na 2. místě a dostal tak dodatečnou sumu na podporu další činnosti ve výši 3 500 Eur.

prostředníci a snažíme se naladit vztahy mezi nemocnými, jejich blízkými a jejich pracovním prostředím. Existující hranice nás rozdělují, stejně jako, kdyby nás ochraňovaly. Ale my víme, že je dokážeme překonat a potkat se. Stejně tak, jak jsme učinili v projektu „Setkání bez hranic““.

¹¹² „Kromě lékařských a vědeckých aspektů, je naprosto zásadní, aby se lépe zvažovaly sociálně-ekonomické aspekty související s onemocněním. **Naslouchání, dialog a podpora jsou nesmírně důležité nejen pro pacienty, ale i pro jejich příbuzné a rodiny s dětmi!** Toto setkání umožnilo sdílet dotčeným pacientům a jejich pečovatelům jejich každodenní život přímo s aktérem evropské politiky, s cílem lépe pochopit konkrétní životy pacientů a ošetřovatelů. Bylo to velmi obohacující a doufám, že tato výměna je jen první z mnoha.“

¹¹³ *Lettre de France Alzheimer: « Rencontre sans frontières » : vers une quatrième édition, à Rustrel, en Provence, en octobre 2015.* (z dopisu organizace France Alzheimer před přípravou 4. kola setkání).

Přijetí 2. ceny týmu projektu „Setkání bez hranic“ od *dfi* a *RBSG*

3. 3. 5. C) *Internationales Kinderprojek: „Berlin, Marseille - eine grüne Begegnung*

Mezinárodní dětský projekt: „*Berlin, Marseille – zelené setkání*“. Ústředním bodem tohoto projektu je intenzivní podpora německo-francouzské kulturní výměny a zároveň integrace uprchlických dětí z občanských válek a dětí migrantů. Jedná se o setkání německých a francouzských dětí ve věku 8 – 12 let z okresů ze sociálně slabých *Berlin-Kreuzberg* a *Marseille - La Belle de Mai*. Děti pomáhají při správě komunitní zahrady a rozvíjí tak své povědomí o ochraně životního prostředí, ekologickém zemědělství a potravinách z hlediska podpory zdraví. Jedná se o "zelený meeting", protože všechny děti se aktivně podílí na práci v "mezikulturních zahradách“.

Organizátory projektu jsou *südst Europa Kultur e.V.* a *Association L'ARTichaut*.

Südst Europa Kultur e.V. byla založena v roce 1991 jako sdružení pro podporu kulturních vztahů mezi Německem a jižní Evropou. V té době se šířily konflikty mezi různými etnickými skupinami z bývalé Jugoslávie a občany Berlína, a dialog mezi těmito skupinami byl čím dál obtížnější. Z toho důvodu si sdružení klade za cíl rozvíjet

¹¹⁴ Foto: *Werner Kuhnle*. *Grenzeslos*. www.bosch-stiftung.com. [online]. 5.5.2016 [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <http://www.bosch-stiftung.com/content/language1/html/50378.asp?version=mobile>.

perspektivy pro mírové soužití. *Südosst Europa Kultur e.V.* kombinuje psychologicko-sociální práci, kulturní aktivity a sociální angažovanost ve společném kontextu. Sdružení se zabývá integrací prostřednictvím poradenství, péče, vzdělání a zaměstnání, tím soucítí s uprchlíky, kteří potřebují zvláštní pomoc. Usiluje o podporu mezinárodního porozumění, míru a demokracie a práce týmu je výslovně zaměřena proti nacionalismu, rasismu a diskriminaci jakéhokoli druhu.

Association L'ARTichaut je asociace, která zahájila činnost v zahradě Gibraltaru v září 2008. Vývojem nových projektů nabízí způsob, jak harmonicky žít ve svém okolí. Asociace se zaměřuje na dlouhodobé sociálně-ekonomické problémy, kterým čelí obyvatelé okolních oblastí zahrady, *Belle de Mai*, *Saint Mauront* a *Chutes Lavie*, tedy oblastí, kde není dostatek zelených ploch a míst pro rekreaci. Místní obyvatelé pochází z různých kulturních prostředí, sdružení tedy chce použít koncept přírody ve městě jako nástroj pro setkávání občanů a rozvoj sociálně - kulturních aktivit. Budování takovéto multikulturní zahrady je původně německým experimentem. S pomocí sociálních subjektů jako okolní školy a další sdružení, podporuje „*ARTichaut*“ sociální vztahy a vytváří mimoškolní aktivity pro děti, kde se je zároveň snaží naučit starat o přírodu a získat povědomí o ekologii a ochraně místního prostředí.

a) organizace a realizace akce:

Výměny se konaly v časovém období od 17. do 30. července 2008:

- v *Marseille* (17. 7. – 23. 7. 2008)
- v *Berlíně* (24. 7. – 30. 7. 2008)

V červenci 2007 kontaktovala asociace *ARTichaut* v *Marseille* interkulturní zahradu "*Rosenduft*" v berlínské čtvrti *Kreuzberg*. Následovalo setkání organizátorů, během něhož se zrodila myšlenka o společné výměně mezi dvěma interkulturními zahradami. V květnu 2008 probíhala mezi dvěma týmy intenzivnější komunikace, kdy se u příprav na projekt mohli blíže poznat a navázat mezi sebou důvěru, což bylo, podle slov samotných organizátorů velmi důležitým bodem pro uskutečnění takové akce, která se týká dětí. Samotný program setkání se následně domlouval také se zúčastněnými dětmi. Mezitím mohly děti mezi sebou komunikovat prostřednictvím dopisů.

Seznam všech účastníků projektu: příloha č. 8

Setkání obou skupin mělo mít v každém městě vlastní program. Tento program zahrnoval jak poznávací a vzdělávací aktivity po celý týden, tak i zábavu pro děti. Místa konání akcí se nacházely především v přírodním prostředí zahrad.

17. 7. 2008 přijela berlínská skupina (5 dívek, 3 chlapci a 2 pečovatelky), do Marseille, kde se ubytovali a následující dny je čekal tento detailní program:¹¹⁵

Skupina dětí z Marseille (4 dívky, 3 chlapci a 2 pečovatelky), přijela hned následující den 24. 7. 2008 do Berlína. První den probíhal zase představením především zahrady v Berlíně a okolních míst. Pro děti z Marseille byly překvapením velké zelené plochy v Berlíně, jelikož v porovnání s domácími zahradami, kde je většinou spíše zaschlá tráva, viděly neobyvyklou pestrost. Dalším rozdílem oproti Marseille bylo ubytování na pěkné koleji pro mládež poblíž *Südost Europa Kultur e.V.*¹¹⁶

¹¹⁵ 2. den – Obě skupiny dětí (z Marseille i z Berlína) se poprvé setkali v zahradě. Nejdříve se poznávaly pomocí her z interkulturní pedagogiky, kde nebylo třeba se ve všem dorozumívat řečí. Následně se dětem představila zahrada a měly možnost se představit prostřednictvím uměleckých aktivit. Program následujících dnů byl mezi všemi představen a domluven. Po obědě organizátoři naplánovali návštěvu festivalu „*Caressez le potager*“, který se konal v době pobytu účastníků projektu. Na festivalu se pořádaly sociokulturní workshopy ohledně tématu zahrady. Následovala společná večeře.

3. den – Den začal cestou autobusem ke katedrále Notre Dame, kromě toho se navštívil starý přístav, byly prohlédnuty jiné turistické památky, ale také zelené plochy města. Na společném picknicku se konal další „Workshop potěšení“, kde děti mohly znovu prostřednictvím hry objevit a ochutnat 10 různých druhů zmrzliny. Večer se, pro berlínské děti poprvé, uskutečnil za doprovodu pečovatelek, výlet k moři.

4. den – Velkým zážitkem byla příprava hlíněné pece pod dohledem správce zahrady. Při výrobě pece se mezi skupinami rozdělily úkoly a děti společně lepily potřebnou směs a stávély z hlíny, kterou pak pomocí slámy zapálily. Při práci přišly děti do bližšího styku a dokončení pece společně oslavily. Na tuto interkulturní oslavu byli pozváni i rodiče, přátelé a sousedé zúčastněných. Oslav se zúčastnilo i regionální rádio, které projekt zdokumentovalo.

5. den – Tento den se konal výlet k moři ve 20 členné skupině (včetně rodičů zúčastněných), na pláži se pak uspořádal picknick doprovázený společnou reflexivní diskuzí. Večeřelo se v restauraci „*La Kuizin*“.

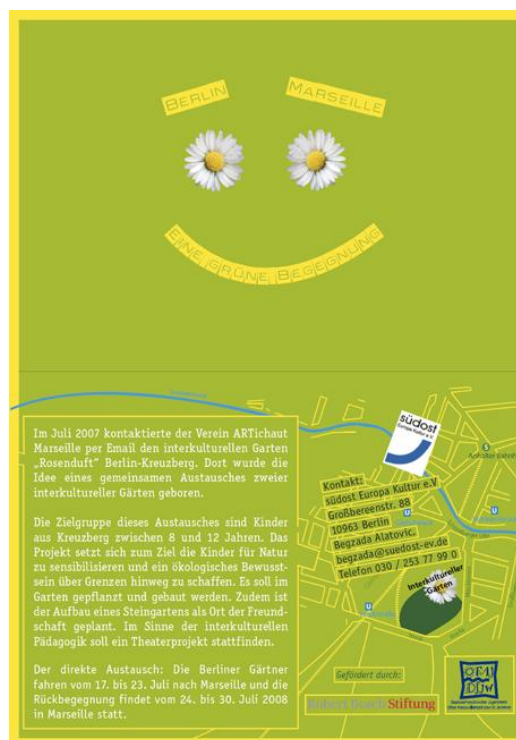
6. den – Konal se divadelní workshop, ve kterém mohly děti promítat filmy. Dalším kreativním úkolem bylo předvést vlastní divadelní kousek, k čemuž bylo potřeba komunikačních schopností všech zúčastněných (nápomocen byl i překladatel). K divadelní hře si děti přerozdělily role a kostýmy, a zkouška se konala přímo v divadle, kde se děti a organizátoři dorozumívali pomocí slovních her. Samotné představení se pak odehrálo v zahradě a bylo dětmi natočeno. Následovala polečná večeře s německými i francouzskými jidly. Večer se shrnul celý týden plný zážitků a uvedla se další část výměny, která se uspořádala v Berlíně v následujícím týdnu.

¹¹⁶ Setkání v Berlíně:

2. den – Během procházky byly děti seznámeny s druhy zdejší zeleniny. Pod dohledem mohly sklídit cibuli, rajčata, cuketu a fazole. Pro děti to byl opravdový zážitek, jelikož nic takového předtím nedělaly.

b) cíle a výsledky projektu:

Projekt si dal za cíl spojit děti z různých kontinentů a různých kulturních prostředí, ovšem všechny děti pochází z ekonomicky slabých podmínek. Zde, v evropských zahradách se tyto děti sešly dohromady, a naučily se spoustu věcí, které by jinak nezažily a neviděly. Bez problému se začlenily do týmů, a i bez jazykových znalostí se dokázaly dorozumět bez větších komplikací, především pomocí nonverbální komunikace, která v této akci hrála mezi dětmi i dospělými nezastupitelnou roli.¹¹⁷

Účastníci byli vedeni k ekologickému myšlení a znalostem o živé přírodě.

Děti zažily velmi aktivní německo – francouzské kulturní výměnné pobyty, které byly pro mnohé z nich prvním pobytem v cizí zemi bez rodičů, a prvním seznámením s jiným jazykem. Začaly se zajímat o jinou zemi, jiné prostředí, odkud si odnesly hodně

Oběd se konal přímo v *Südost* centru. Zbytek dne strávily skupiny poznáváním města a plaváním ve velkém bazénu se skákacím můstkem.

3. den – Pobyt v Berlíně se především zaměřoval na práci v zahradě, jelikož podmínky v interkulturní zahradě „*Garten Rosenduft*“ jsou velmi vhodné. Pod vedením agrární techničky *Begzady Alatović* (zároveň jedním z organizátorů projektu) se uskutečnila stavba skalky (v kooperaci s *Jobcenter Friedrichshain-Kreuzberg*), při které děti pomáhaly tím, že posypávali zem pískem, uspořádaly kameny, aby pak poslední den mohly vysázet rostliny. Zbýlý čas využily skupiny ke sbírce herbáře. Oběd pokračoval v zahradě, a po něm se děti, pod vedením včeláře, absolvovaly kurz včelařství. Večer se pak grilovala, sklizená dětmí, zelenina za doprovodu kytary.

4. den – Tento den se konal výlet do zahrady „*Britzer Garten*“, opravdový ráj pro velkoměšťáky. Tam si děti užily zábavy nejen u vody, na hřištích, prolézačkách, ale i naučily se něco nového o stromech a keřích. Na konec dne se konal společný turnaj ve volejbale.

5. den – Dopoledne se sbíraly hlavně rostliny do herbáře, který děti dodělávaly na konci svého pobytu. Pokračovala také práce na již postavené skalce. Potom se účastníci vydali na cestu po městě, kde si prohlédli např. Braniborskou bránu, *East-Side Gallery*, zbytky Berlínské zdi a Postupimské náměstí.

6. den – I poslední den bylo hodně práce: lisovaly se rostliny do herbáře a rostliny na skalce byly zasazeny. Obědvalo se znovu na zahradě a večer se uspořádala oslava, kam přišli i rodiče a přátelé dětí. Rozlučkový večer byl doprovázen hudbou a neobešel se bez slz, jelikož děti spolu strávily velmi příjemný a nezapomenutelný čas.

¹¹⁷ Flyer projektu. Projekte. www.suedost-ev.de. [online]. 5.5.2016 [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: http://www.suedost-ev.de/kinderprojekt/2007_kinderprojekt_berlin_marseille_eine_gruene_begegnung.php.

společných zážitků, které určitě využijí pro svůj budoucí rozvoj, mj. i interkulturní přátelství.

Co se perspektiv projektu týká, na závěrečném večeru se mezi organizátory, ale i dětmi vedla intenzivní diskuze o budoucích projektech a možnostech. Předpokládá se pokračování setkání dětí ve třetí zemi (Tunisko nebo Bosna a Hercegovina), které jsou zároveň původními státy zúčastněných dětí. Díky projektu mohou být využity nové nápady, jak zlepšit zelené plochy v Marseille. Návštěvy ostatních měst, výlety, různorodé prospěšné aktivity, poznávání jiné kultury – projekt, který vedle toho všeho zohledňuje to, že každý člověk může být mediátorem znalostí, dovedností a lidských hodnot. Děti mají rády objevy a jsou od přírody zvědavé. Výměny tohoto druhu, interkulturní poznání a objevy, rozšiřují obzory a myšlení, učí vidět rozdíly, ocenit je a lépe přijmout rozmanitost.

Projekt „*Berlín, Marseille – zelené setkání*“, se objevil v médiích: v Berlíně (*Deutsche Welle*) a v Marseille (*Radio Galère*), včetně prezentace projektu na stránkách *südst*

Europa Kultur e.V.

*Foto:*¹¹⁸

Projekt se umístil na 3. místě v soutěži „*On y va – auf geht's!*“ v období 2007 – 2008, a obdržel tak dodatečnou finanční cenu v hodnotě 2 000 Eur.

¹¹⁸ Účastníci v interkulturní zahradě „*Rosenduft*“ v Berlíně. *Ibid.*

ZÁVĚR

Při této případové studii jsem se zaměřila na jednotlivé bilaterální aktivity mezi Německem a Francií, které probíhají mezi občany obou zemí v rámci veřejně prospěšných organizací. Bylo pro mě důležité ukázat, jakým způsobem tyto aktivity vznikly, zda a jak fungují. Dala jsem si za cíl potvrdit si teorii o nezbytnosti projektů typu „*On y va – auf geht's!*“ a jeho dílčích projektů, kde jsem prokazovala, zda tyto občanské aktivity přináší skutečný význam pro německo – francouzský vztah, a také zda se rozvíjí do budoucna. Zajímalo mě taktéž, čeho bylo doteď, díky konkrétní občanské angažovanosti, v rámci tohoto vztahu dosaženo.

Během tohoto výzkumu jsem se přesvědčila, že uvedené projekty (tedy celý projekt „*On y va – auf geht's!*“ a jeho dílčí součásti jsou:

- 1) jednou z mála současných kooperací mezi Německem a Francií ve všech oblastech.*
- 2) Opravdu hrají obrovskou roli při harmonizování tohoto bilaterálního vztahu, úspěšně se v obou společnostech vžily a pokračují ve sjednocování občanů dvou zemí.*
- 3) Díky zlepšení tohoto bilaterálního vztahu přispívají k souhlasnému fungování Evropské unie a celého evropského prostoru tím, že dodávají občanům motivaci navzájem se poznávat a snažit se navázat přátelské kontakty se sousední zemí (a mj. i s občany z jiných evropských států).*

Svoji práci jsem začala tím, že jsem si položila otázky týkající se dřívějšího a současného vztahu mezi Německem a Francií. K pochopení všech spojitostí v rozvoji tohoto vztahu bylo třeba nahlédnout nejdříve do historických souvislostí, ze kterých jsem zjistila, že německo – francouzské vztahy nabraly jiný, mírový směr především díky evropské integraci a společnému nasazení ke zřízení EU se všemi jejími povinnostmi a příležitostmi. Díky těmto novým příležitostem bylo možné dále rozvíjet spolupráci na politické, a hlavně, na zkoumané v mé práci občanské, nezávislé na státu, úrovni. Je nutno přitom podotknout, že právě **spolupráci mezi občany lze dosáhnout expanze evropského povědomí a zakořenit tak evropské hodnoty ve společnosti.**

Popsala jsem výše uvedené projekty jako **příklady uskutečněné německo – francouzské spolupráce** v rámci soutěže nápadů „*On y va – auf geht's!*“. V rámci této soutěže se ovšem konaly desítky podobných zajímavých projektů, uspořádaných jinými evropskými organizacemi a zacílených na jiná i podobná témata. Pár dalších uskutečněných a stále aktuálních příkladů, jako např. společné stavění ekologického vozidla německými a francouzskými studenty středních škol (*Shell-Eco-Marathon 2010*) nebo projekt („*Système D – Einfälle statt Abfälle*“- „*Nápady místo odpadů*“ (2013 – 2014)), za účasti sociálních pracovníků, pedagogů a umělců ze Senegalu, s cílem zmobilizovat obyvatele Evropy v tématicke odpadů, anebo aktivity v oblasti spolupráce s postiženými dětmi, které společně staví umělecký park (2014) - to vše svědčí o velké rozmanitosti nápadů účastníků, ale i o vůli německých a francouzských organizací spolupracovat a vytvářet prostor pro společnou komunikaci.

V rámci témat potřebných společnosti, které spojují všechny občany Evropy, se mohou sbližovat a navzájem se poznávat **sousední státy**, které **svou kooperací zvyšují prestiž a viditelnost velké potřeby demokratických aktivit ve společnosti**. Díky zveřejnění úspěšnosti dosavadních projektů a zvýšení zájmu občanů o tyto aktivity, lze systematicky podporovat jejich zakořenění v těch státech, kde již fungují, a rozvíjet v těch, které potřebují tyto demokratické síly posílit a mezi občany rozšířit. Mezi poslední patří **bezpochyby i Česká republika**, a jsou zde důkazy o tom, že i Češi se do soutěže „*On y va!*“ zapojili a zapojují (i v současnosti jsou čeští občané alespoň v jednom ze 21 projektů, které se prezentují v novém kole soutěže „*On y va – auf geht's – let's go!*“).

Pomocí zkoumání stavu a fungování nadací a jiných veřejně prospěšných institucí v Německu a ve Francii bylo možné zjistit, jak demokraticky zaměřené a obecně prospěšné aktivity vznikají a jak se mohou uskutečnit. Pomocí kterých institucí a organizací je možné vytvořit podmínky pro realizaci konkrétních projektů, a kým jsou takové projekty finančně i jinak podpořeny.

Ze sociálního a psychologického hlediska by se dalo říci, že působí jako „**most**“ **mezi dvěma společnostmi**, jelikož mění názor, zkušenosti a doplňují společné zážitky, které by se bez podobných projektů nemohly vůbec uskutečnit. **Společné zážitky, motivace, již nabyté zkušenosti a zvyk** jsou přitom velmi závažnými faktory pro funkčnost

jakéhokoliv sociálního vztahu ve skupině i mezi partnery. Toto vše navazuje důvěru, kterou je velmi těžké získat, a také náročné zachovat.

V první kapitole mé práce jsem mluvila o tzv. *institucionalizaci*, která se ukázala být pro francouzsko – německý vztah nezbytnou. Princip takové institucionalizace je popsán pomocí tzv. *Lock - in Effektu*¹¹⁹, ovšem skutečný význam tohoto efektu se mi podařilo zachytit až po dokončení celé práce, po úvaze nade všemi projekty a po ověření jeho funkčnosti především z hlediska sociálního.

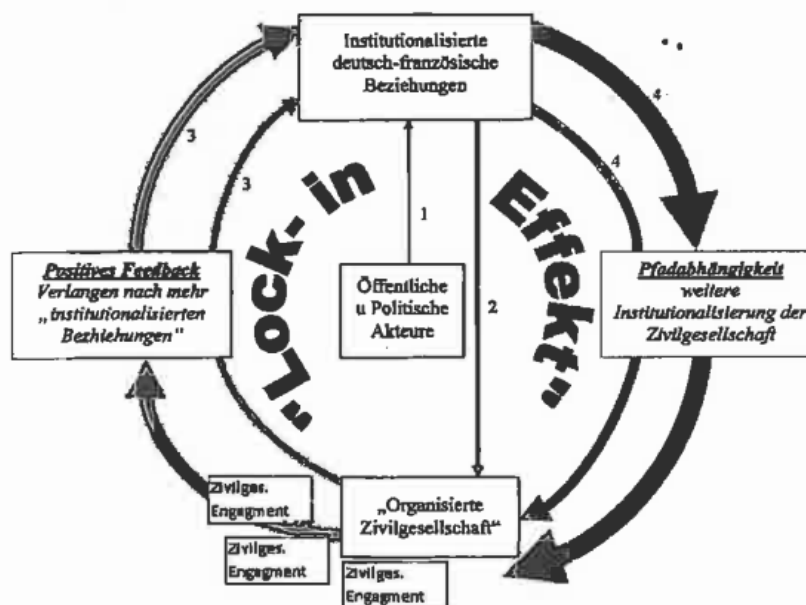
Pro popis tohoto „jevu“ bych ale ráda použila vlastní interpretaci a popsala celý kruh opačně, než je tomu ve zdroji.

*Začala bych bezprostředními aktéry, tedy občany. Lidé, kteří, výše uvedené (a jiné podobné) projekty absolvovali, již mají **důvěru**, že oboustranní vztah, i navzdory rozdílům v mentalitě či jazykové bariéře, **může fungovat**. Občané se tím pádem chtějí účastnit **dalších společných aktivit**, a zároveň své znalosti a **zkušenosti šíří dál**. Organizace a instituce, které projekty pořádají, mají již **zkušenost s německým či francouzským partnerem**, a vědí, že jsou **schopni bezproblémové komunikace a společných plánů**. **Podpora na takové projekty** pochází jak ze strany **veřejně prospěšných institucí**, tak často i z fondů EU či státních příspěvků, ale z příspěvků hlavně těch institucí, které byly zřízeny politickým aktérem, který zároveň (jak již bylo zmíněno v první kapitole), zastával veřejnou funkci. Samotné **kulturní, sociální, politické, vzdělávací a vědecké instituce**, které se starají o bilaterální vztahy mezi Německem a Francií, byly založeny z **impulsu jednotlivých politických aktérů**, kteří na tom měli zájem. Takto celý **kruh německo – francouzské institucionalizace funguje**, a v současné době se dále rozvíjí a upevňuje.*

Výsledkem a důkazem toho je, že dnešní spolupráce na občanské úrovni, která ale již se státem nemá moc společného, probíhá samostatně, z vůle samotných účastníků a organizátorů projektů a považuje se za **vlastní občanskou aktivitu**.

¹¹⁹ Dr. Stefan Seidendorf. *Deutsch-Französische Beziehungen als Modell einer Friedensordnung? Zur Übertragbarkeit von Aussöhnung und strukturierter Zusammenarbeit*. : Denkart Europa, 2012. ISBN 978-3-8329-7467-1.

Grafik 1: Lock-in-Effekt: Institutionalisierung der deutsch-französischen Beziehungen

Quelle: Eigene Darstellung, Stefan Seidendorf

Popis grafu: (1) veřejní političtí aktéři, (2) organizovaná společnost, (3) pozitivní ohlas ve společnosti ➡ institucionalizované německo – francouzské vztahy, (4) cesta „závislosti“ na již vytvořených aktivitách ➡ další občanská angažovanost.

V poslední části mého pohledu na tuto studii bych ráda shrnula názory právě organizátorů jednotlivých projektů, zúčastněných v soutěži nápadů „On y va – auf geht’s!“. V průběhu zjišťování informací o projektech, jsem oslovila, pomocí *dfi*, několik účastnických organizací různých projektů z celého období 2007 – 2014. Je třeba poznamenat, že téměř žádný z projektů nebyl hrazen z prostředků EU, ale samotných organizací, v některých případech za pomoci *Německo-francouzské organizace mládeže*; hlavním finančním zdrojem je ovšem *Robert Bosch Stiftung*, která celý projekt financuje.

Prostřednictvím dotazníků, které jsem posílala organizátorům v německé i francouzské verzi (dotazník v příloze č.), jsem chtěla zjistit nejen faktické informace o projektech, které mi rozhodně posloužily k vypracování této práce, ale také bylo mým záměrem zjistit jejich **postoj k vývoji německo – francouzských vztahů v současnosti**.

¹²⁰ Lock-in Effekt (příloha č. 9) – Effet de verrouillage.

Z oslovených prostřednictvím *dfi* 15 organizací, které se na programu „*On y va!*“ podílely, se mi ozvala více než polovina s tím, že organizátoři můj dotazník vyplnili, a někteří z nich mi poslali detailnější informace o jejich projektech. Všichni z účastníků uvedli, že cíl jejich spolupráce byl na 100 % splněn a že **zkušenosti**, které si z účasti na akcích odnesli, **jsou nezaměnitelné**. Na otázku, jak vidí dnešní vztahy mezi dvěma zeměmi, naprosto **všichni odpověděli, že jsou buď velmi dobré, nebo jsou na dobré cestě, ale je tu pořád prostor pro zlepšení**. Všichni účastníci také uvedli, že se **podíleli na spolupráci** a na společných projektech **s nadšením** a že **komunikace mezi dvěma partnery byla bezproblémová**. Na závěr bych ráda uvedla slova jedné z organizátorů projektu, který byl podpořen v soutěži nápadů „*On y va – auf geht's!*“.

„Les échanges franco-allemands sont très présents en France depuis de nombreuses années (scolaires, sportifs, comités de jumelage, culturels...). Celà fait partie de notre culture et progressivement notre difficile histoire guerrière s'efface tout en gardant un devoir de mémoire pour tous ces combattants franco-allemands qui ont connu l'horreur. Plus jamais ça! Grâce à tous ces échanges, nous avons liés des liens d'amitié avec nos homologues allemands.“¹²¹

*„Francouzsko – německé výměny jsou ve Francii velmi přítomné již mnoho let (výměny školské, sportovní, partnerských výborů, kulturní...). Je to součástí naší kultury, a naše složitá válečná historie postupně bledne při uchování vzpomínky na všechny francouzsko – německé bojovníky, kteří poznali ten horor. Toto už nikdy víc! **Díky všem těmto výměnám jsme navázali pouto přátelství s našimi německými partnery.**“*

122

¹²¹ Marie-Jeanne Fouet, Roger Stal, EPMS (établissement public médico social) du TONNERROIS.

¹²² Studenti gymnázia „Hilda-Gymnasium“ vytvořili obrys Německa a Francie.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Tištěné dokumenty:

ELBOGEN, Katarina. *Stiftungen in Deutschland und Frankreich: Traditionen, Entwicklungen, Perspektiven*. dfi compact, 2001. Závěrečná práce - interní dokument.

HÁLA, J., W. KRELL a E. Möller. Quo vadis poena. Praha/Kroměříž: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-779-8.

MEHDORN, Margarete. *Französische Kultur in der Bundesrepublik Deutschland: politische Konzepte und zivilgesellschaftliche Initiativen 1945 – 1970*. Köln: Böhlau-Verlag GmbH, 2009. ISBN 978-3-412-20417-4.

PICHT, Robert. *Fremde Freunde: Deutsche und Franzosen vor dem 21. Jahrhundert / hrsg. von Robert Picht*. ISBN 3-492-03956-1 kart. : DM 36.00.

SEIDENDORF, Stefan (dir.). Le modèle franco - allemand: Les clés d'une paix perpétuelle? Analyse des mécanismes de coopération. Villeneuve d'Ascq: Presses Universitaires du Septentrion, 2013. ISBN 978-2-7574-0590-1.

(Dr. Stefan Seidendorf. *Deutsch-Französische Beziehungen als Modell einer Friedensordnung? Zur Übertragbarkeit von Aussöhnung und strukturierter Zusammenarbeit*. Denkart Europa, 2012. ISBN ISBN 978-3-8329-7467-1.)

Weiterentwicklung des Ideenwettbewerbs „On y va – Auf geht's“: *Bilanz und Perspektiven* (dfi/neue Version november 2014). Internes Dokument dfi.

Internetové zdroje:

Alzheimer Gesellschaft München e.V. Aktuelles. www.agm-online.de. [online]. 8. 4. 2016 [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://www.agm-online.de/agm-kurzportrait.html>.

Alzheimer Gesellschaft München e.V. Pressbook 2014: Downloads. www.agm-online.de. [online]. 5. 5. 2016 [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <http://www.agm-online.de/alzheimer-hilfe-downloads.html>.

Foto: Hildy-Gymnasium, Copyright © Rhein-Zeitung 2013. Dostupné z: http://www.rhein-zeitung.de/region/lokales/koblenz_artikel,-Hilda-Gymnasium-feiert-die-deutsch-franzoesische-Freundschaft-mit-Flashmob-_arid,543735.html.

Bosch. cz. Všeobecné informace. *www.bosch.cz*. [online]. 5. 5. 2016 [cit. 2016-01-09]. Dostupné z: http://press.bosch.cz/detail.asp?f_id=1013.

Bundeszentrale für politische Bildung. Geschichte im Fluss. Flüsse als europäische Erinnerungsorte. *www.bpb.de*. [online]. 28. 4. 2016 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/geschichte/zeitgeschichte/geschichte-im-fluss/135676/die-rheinlandbesetzung>.

Business. center. cz. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: § 303 a násl. Fundace. [online]. 8.5.2016 [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obcansky-zakonik/cast1h2d3.aspx#par303>.

Centre Français des Fonds et Fondations. Textes de loi. *www.centre-francais-fondations.org*. [online]. 5. 5. 2016 [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <http://www.centre-francais-fondations.org/dossier-interne/textes-de-loi/Loi-ordinaire-87-571-230787-developpement-mecenat.pdf>; Původní zdroj: *Journal Officiel*.

Centre Français des Fonds et Fondations. Textes de loi. *www.centre-francais-fondations.org*. [online]. 5. 5. 2016 [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <http://www.centre-francais-fondations.org/ressources-pratiques/donner-a-un-fonds-ou-une-fondation/fiscalite/avantages-fiscaux>.

Deutsch – Französisches Institut Ludwigsburg. *www.dfi.de*. [online]. 8. 5. 2016 [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: http://www.dfi.de/de/DFI/ueber_wir.shtml.

Deutsch – Französisches Institut Ludwigsburg. Projekte. *www.dfi.de*. [online]. 8. 5. 2016 [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: http://www.dfi.de/de/Projekte/Archiv/projekte_ony-va-alt.shtml.

Europäisches Forum für angewandte Kriminalpolitik e.V.. Willkommen. *www.europaforum-kriminalpolitik.net/de*. [online]. 24. 4. 2016 [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: <http://www.europaforum-kriminalpolitik.net/de/willkommen.html>

France Alzheimer. *Lettre de France Alzheimer: « Rencontre sans frontières » : vers une quatrième édition, à Rustrel, en Provence, en octobre 2015.*

Frankreich in Deutschland. Historische Momente. www.ambafrance-de.org. [online]. 2. 5. 2016 [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.ambafrance-de.org/-Historische-Momente->.

Fondation de France. Qui sommes – nous. www.fondationdefrance.org. [online]. 8. 5. 2016 [cit. 2016-05-04]. Dostupné z: <http://www.fondationdefrance.org/article/qui-sommes-nous>.

Gesetze im Internet. Ein Service des Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz in Zusammenarbeit mit der juris GmbH – www.juris.de. www.gesetze-im-internet.de. [online]. 6. 4. 2016 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bgb/gesamt.pdf>.

Idnes. cz. Ch. de Gaulle a K. Adenauer – dva muži nad kolébkou nové Evropy. www.blog.idnes.cz. [online]. 20. 2. 2016 [cit. 2016-02-20]. Dostupné z: <http://havejova.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=143100>.

Integracentrum.cz. Jednotlivé typy právnických osob. www.integracentrum.cz. [online]. 20. 4. 2016 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <https://www.integracentrum.cz/aktuality/jednotlive-typy-pravnickych-osob-277>.

Neziskovky.cz. *O neziskových organizacích.* [online]. 27. 4. 2016 [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: http://www.neziskovky.cz/clanky/511_538_540/fakta_neziskovky-v_co-to-je-neziskovy-sektor-/.

On y va – auf geht's – let's go!. Abstimmen. www.auf-gehts-mitmachen.eu. [online]. 5. 5. 2016 [cit. 1970-01-01]. Dostupné z: <http://www.auf-gehts-mitmachen.eu/abstimmung.html>.

Penize.cz. Hyperinflace v Německu. *www.penize.cz*. [online]. 18. 4. 2016 [cit. 2016-04-18]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/15896-hyperinflace-v-nemecku-1923#rating>.

Portail Franco – Allemand. Historique. *www.france-allemande.fr*. [online]. 15. 3. 2016 [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.france-allemande.fr/Historique,1404.html#un-tandem-porte-par-les-societes>.

Portail Franco – Allemand. La coopération communale – Les jumelages. *www.france-allemande.fr*. [online]. 5. 5. 2016 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <http://www.france-allemande.fr/La-cooperation-communale-Les.html>.

Robert Bosch Stiftung. Geförderte Projekte. *www.bosch-stiftung.com*. [online]. 21. 3. 2016 [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.bosch-stiftung.de/content/language1/html/10884.asp>.

Robert Bosch Stiftung. Testament und Auftrag. *www.bosch-stiftung.de*. [online]. 27. 4. 2016 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.bosch-stiftung.de/content/language1/html/3290.asp>.

Robert Bosch Stiftung. Über uns. <http://www.bosch-stiftung.de/>. [online]. 5. 5. 2016 [cit. 2016-01-01]. Dostupné z: <http://www.bosch-stiftung.de/content/language1/html/index.asp>.

Südos Europa Kultur e.V.. Projekte. *www.suedost-ev.de*. [online]. 5. 5. 2016 [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: http://www.suedost-ev.de/kinderprojekt/2007_kinderprojekt_berlin_marseille_eine_gruene_begegnung.php.

Osobní návštěva dfi – Německo, Ludwigsburg, červenec 2015.

E-mailová korespondence s: dfi, RBSG, Anne – Marie Klopp, dalšími účastníky projektu „*On y va - auf geht's!*“ [online], 15. 7. 2015 – 9. 5. 2016.

Osobní rozhovor s PhDr. Jaroslavem Hárou, psychologem a účastníkem projektu, působícím na Zdravotně – sociální fakultě Jihočeské univerzity, České Budějovice, 18. 4. 2016.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Typy nadací ve Francii a v Německu – přehled

Příloha č. 2: Kvantitativní profil nadací V Německu a ve Francii

Příloha č. 3: Tabulka se seznamem oblastí působnosti nadace Roberta Bosche

Příloha č. 4: Bilance projektu „On y va – auf geht'!“ ve 4 grafech:

a) první kolo soutěže (2007 – 2008)

b) druhé a třetí kolo soutěže (2009 – 2010), (2011 – 2012)

c) čtvrté kolo soutěže (2013 – 2014)

Příloha č. 5: Geografické rozložení německých zúčastněných organizací

Příloha č. 6: Geografické rozložení francouzských zúčastněných organizací

Příloha č. 7: Dotazník na organizátory a účastníky projektu „On y va – auf geht's!“

Příloha č. 8: Seznam dětí zúčastněných v projektu: „Berlin, Marseille - eine grüne Begegnung

Příloha č. 9: Lock – in Effekt (francouzská verze)

Příloha č. 1: Typy nadací ve Francii a v Německu – přehled

Ve Francii lze popsat tři základní typy veřejně prospěšných nadací:

1. *Fondations reconnues d'utilité publique* – status je přidělen na základě sdělení státní rady skrz premiéra a ministertvo vnitra. Tento typ nadace je velmi komplikovaný na založení. Nadace pak má privilegia ve zvláštních právních a daňových výhodách, ovšem pod přísnou kontrolou státu.

2. *Fondation d'entreprise* – nabývá své právní subjektivity skrz uznání příslušné prefektury a zveřejnění v zákonném listě (*Journal Officiel*). Od roku 1990 je to, dle zákona, jedna z mnoha soukromých podniků nebo družstev za účelem neziskově orientovaných aktivit sloužících veřejnému blahu. *Fondation d'entreprise* existuje ve Francii, narozdíl od Německa, ve vlastní právní formě a její založení je jednodušší než u *Fondation reconnues d'utilité publique*.

3. *Fondation abritée* nebo *Fondation sous égide* – nadace, která spadá pod jinou, zastřešující nadaci. Např. pod správou *Institut de France* je cca. tisíc « *fondations abritées* », které ale nemohou být označeny za právně samostatné, a nemusí mít základní kapitál.

V **Německu** existuje, narozdíl od Francie, hodně odlišných a smíšených forem nadací. Kvůli nejasnostem v definici nadace jako takové (*Stiftung*), dochází k rozdrobení typů nadací. To je důvod, proč ve Francii jsou dle zákona od roku 1987, uznány pouze tři typy. V Německu se nadace dají rozdělit na samostatné nebo nesamostatné. Samostatné jsou ty, které byly uznány za právnické osoby. Další rozdíl je především mezi soukromými a veřejnými nadacemi. Veřejné nadace se dnes zakládají málokdy, a pro jejich zřízení je třeba nejen jednostranného prohlášení o záměru zakladatele, nýbrž také zákonného či správního aktu spolku nebo spolkové země.

1. *Nadace právně způsobilé podle soukromého práva (Allzweckstiftung)* – jsou nejpočetnější.

2. *Nadace veřejnoprávní (např. kommunale Stiftung)* – jsou přiřazeny ke komunální

korporaci, mají účel a veřejné úlohy této korporace, a jsou pravidelně spravovány orgány této komunální společnosti.

3. *Církevní nadace (kirchliche Stiftung)* – slouží především specifickým církevním a náboženským, zčásti také všeobecným veřejně prospěšným účelům, avšak napodléhají kontrole státu, nýbrž církevních orgánů.

4. *Rodinné nadace (Familienstiftung – privatnützig)* – jsou nadace, které prospívají omezenému rodinnému kruhu osob.

Ve spojení s podnikem jsou v Německu dvě možnosti forem nadací:

5. *Unternehmensnahe Stiftung* – není zákonem uznána forma nadace (ve Francii se této formě nadace podobá *foundation d'entreprise*, ovšem právně uznána).

6. *Unternehmensträgerstiftung* – účelově slouží hlavně provozování obchodního podniku. Společník s.r.o. (GmbH), který chce založit nadaci, může převést nadaci podíly z GmbH. V Německu existuje řada velkých a středních podniků, které jsou ve většinovém nebo dokonce stoprocentním vlastnictví jedné či více nadací. Hlavním motivem je zajištění kontinuity podnikání skrz právní formu nadace. Neboť nadace jako vlastník nemůže učinit ani nepředvidatelné ukončení, ani nemůže spekulacemi ohrozit existenci podniku, je tato forma pro podnikatele výhodná. Nadace je vázaná zásadou, že musí zachovat svá aktiva v dlouhodobém horizontu a směřuje své aktuální výnosy ve prospěch účelu a v souladu se stanovami.

Dále to jsou:

7. *Politické a stranické nadace* – tvoří v Německu výjimku, jelikož v právním slova smyslu to nadace nejsou, nýbrž, kromě skutečné nadace *Friedrich-Naumann-Stiftung*, jsou zapsány jako spolky.

8. *Nesamostatné nadace* – příkladem mohou být nadace spravované *Nadačním svazem německé vědy* v podobě zmocněnce této zastřešující organizace.

Příloha č. 2: Kvantitativní profil nadací V Německu a ve Francii

Ani v Německu, ani ve Francii, nejsou spolehlivé zdroje o počtu nadací. Přesto je snadno pozorovatelné, že právě kvůli rozdílnému počtu nadací se podoba charitativních organizací v obou zemích liší. Zatímco ve Francii je 2.055 nadací, v Německu je jich, nepočítaje církevní nadace, nejméně 16 000. Z toho 12. 193 je soukromých, právně způsobilých, cca. 2000 nesamostatných a cca. 1000 právně nezpůsobilých v soukromém zastoupení jiné zastřešující instituce (občanská sdružení, Maecenata, Management GmbH, Stifterverband für die Deutsch Wissenschaft - Nadační svaz pro německou vědu, Deutsch Stiftung Denkmalschatz - Německá nadace ochrany památníků, Kinder – Fond – Dětský fond, notáři, advokáti), stejně jako minimálně 720 nadací v dalších právních formách. Ovšem ani v Německu, ani ve Francii neexistuje registr nadací, jako např. pro podniky či spolky. Poprvé byl zřízen seznam nadací v roce 1991, a to pro Nadační svaz německé vědy. Seznam se dále doplňoval jak od Nadačního svazu pro německou vědu, tak i od Maecenata Institutu. Nakonec se stal, seznam nadací v Německu, druhým největším ve světě po USA. Ve Francii se o záznamy a čísla o nadacích stará Ministère de l'Intérieur (Ministerstvo vnitra), ADMICAL, a taktéž Fondation de France. Jedná se ale většinou o odhady než o přesná čísla. Do roku 2004 pracovala Fondation de France na první kvantitativní studii francouzských nadací – „*Observatoire de la générosité et du mécénat*“. Údaje z roku 2004 ukazují, že ve Francii funguje k tomuto mezníku 77 *fondations d'entreprise*, 441 *fondations reconnue d'utilité publiques*, 1. 537 *fondations abritées* (viz. tabulka)^{123 124}

¹²³ Dokument pro dfi: Katarina Elbogen: *Stiftungen in Deutschland und Frankreich – Traditionen, Entwicklungen, Perspektiven*, 2001, str. 24.

¹²⁴ V Německu bylo v období 2000 – 2003 založeno 3083 právně způsobilých nadací podle občanského práva, což překročilo celkový počet nadací ve Francii. Co se nesamostatných nadací týká, hybridní typ „*foundation abritée*“ stejně jako německý typ nesamostatné nadace, existují k roku 2001 v počtech: Německo – 1 800, Francie – 1514.

Typ *foundation abritée* je přítom ve Francii nejpočetněji zakládáný, kvůli jednoduššímu procesu zřízení než *foundation d'utilité publique*. Nejvíce nadací ve Francii je operativního charakteru (tzn., že tyto nadace financují svoji činnost samostatně, např. skrz vlastní projekty). Patří tam hlavně muzea (Vaserely, Arp, Maeght, Institut du Monde Arabe) a instituce ve zdravotnictví (Fondation Darty, Hôpital Rotschild). Hodně nadací je také činných v oblasti výzkumu (Institut Pasteur, Fondation Nationale des Sciences Politiques, Maison des Sciences de l'Homme, Fondation Curie).

Příloha č. 3: Tabulka se seznamem oblastí působnosti nadace Roberta Bosche

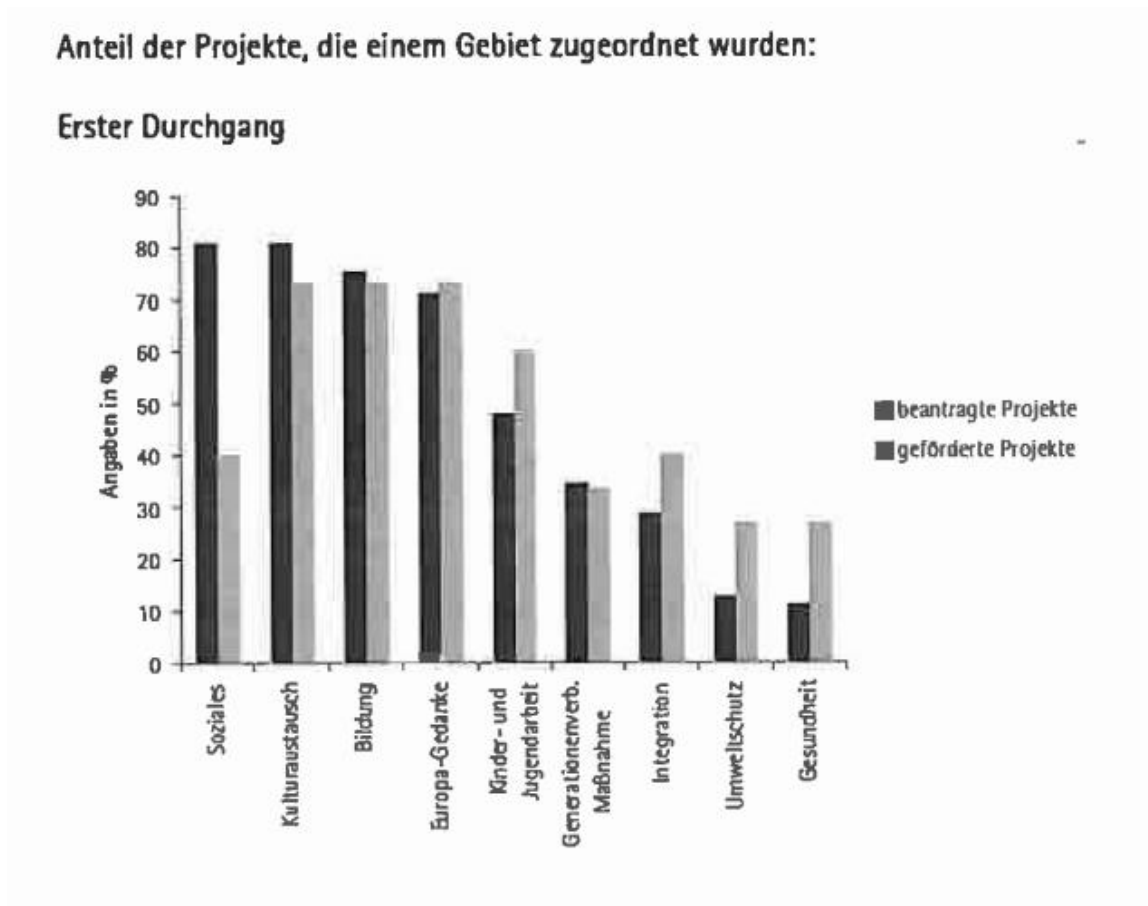
Téma	Konkrétní zaměření
Zdraví:	<ol style="list-style-type: none"> 1. „Qualifizierung in den Gesundheitsberufen“ (kvalifikace ve zdravotnických profesích) 2. „Gesundes Alter“ (zdravé stáří) 3. „Leben mit Krankheit“ (život v nemoci) 4. „Versorgungsstruktur und-praxis“ (pečovatelská struktura a praxe).
Věda	<ul style="list-style-type: none"> ▪ „Frauenförderung“ (podpora žen, hlavně ve výzkumu a vědě) ▪ „Alter“ (stáří, medicína pro seniory) ▪ „Nachhaltigkeit“ (uržitelnost, využití přírodních zdrojů) ▪ „Forschung und Gesellschaft“ (výzkum a společnost)
Společnost	<ul style="list-style-type: none"> ▪ „Demographische Wandel“ (demografický vývoj) ▪ „Migration und Integration“ (migrace a integrace) ▪ „Jugend und demokratie“ (mládež a demokracie)
Vzdělání	<ul style="list-style-type: none"> ▪ United World College (UWC)¹²⁵ ▪ Deutsche Schulakademie¹²⁶ ▪ Qualitätsentwicklung von Schule (zkvalitnění školství)
Kultura	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Internationaler Kulturaustausch (mezinárodní kulturní výměny) ▪ Literatur – und Filmförderung (podpora filmu a literatury)
Národní porozumění: Amerika a Asie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ „Völkerversöhnung“ (národní sblížení) ▪ <i>Vztahy Německa s USA, Japonskem, Indií a Čínou</i>
Evropa a sousedé	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zprostředkování jazyka a kultury, mediační dialog, politická a občanská společnost, taktéž mezinárodní výměny

¹²⁵ První organizace United World College (UWC) v Německu vznikla 23. 9. 2014. Ve spolupráci s nadací Roberta Bosch Stiftung a německé nadace UWC ve Freiburgu, byla otevřena „UWC Robert Bosch College.“ UWC je komplexní projekt v historii nadace Roberta Bosche, který organizovala nadace spolu s Robert Bosch GmbH.

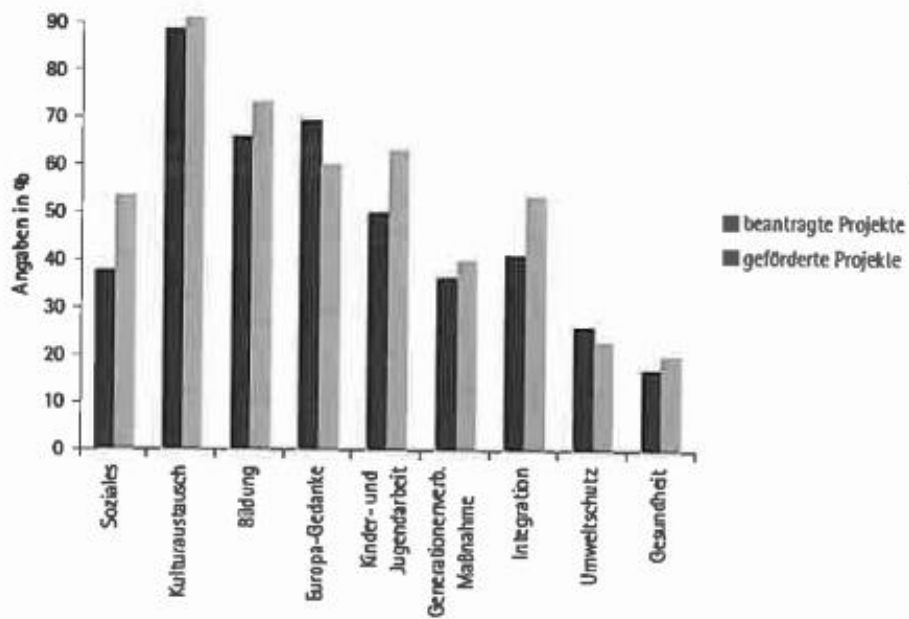
¹²⁶ Německá školní akademie je celospolková, aktivní a nezávislá instituce pro rozvoj školy a vzdělání učitelů. Se svými nabídkami se obrací na školy v Německu, ministerstva, instituty pro celoživotní vzdělání, komuny a soukromé školy. Akademie disponuje materiály školní praxi, zabývá se výměnami a otázkami školního a vyučovacího vývoje, organizuje inovativní prostředky pro celoživotní vzdělání, stejně jako široké školní rozvojové programy.

Příloha č. 4: Bilance projektu „On y va – auf geht!“ ve 4 grafec:

a) první kolo soutěže (2007 – 2008)

b) druhé a třetí kolo soutěže (2009 – 2010), (2011 – 2012)

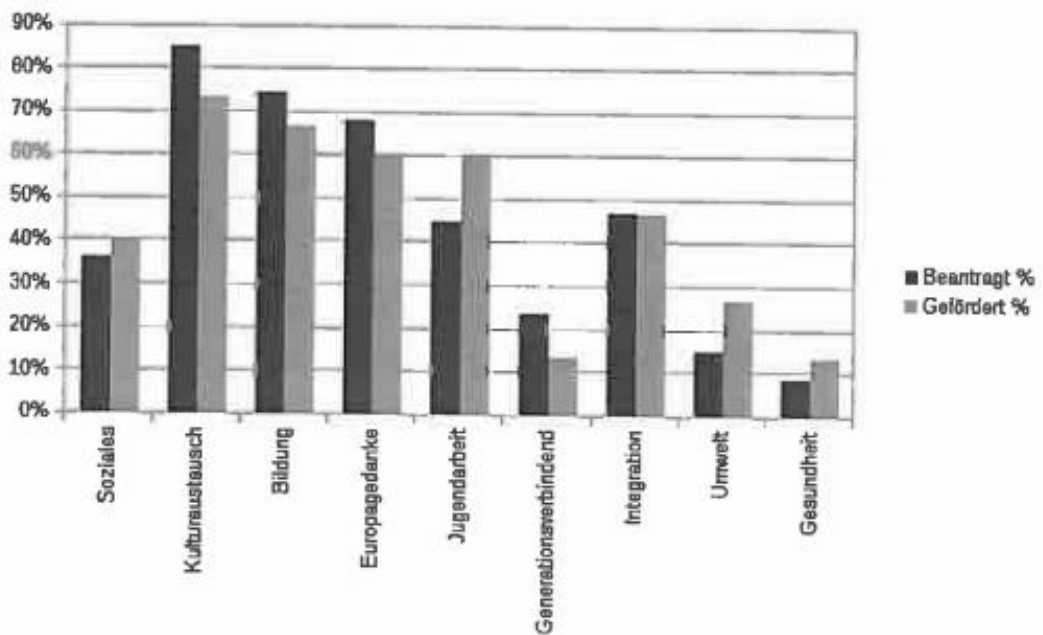

Zweiter Durchgang

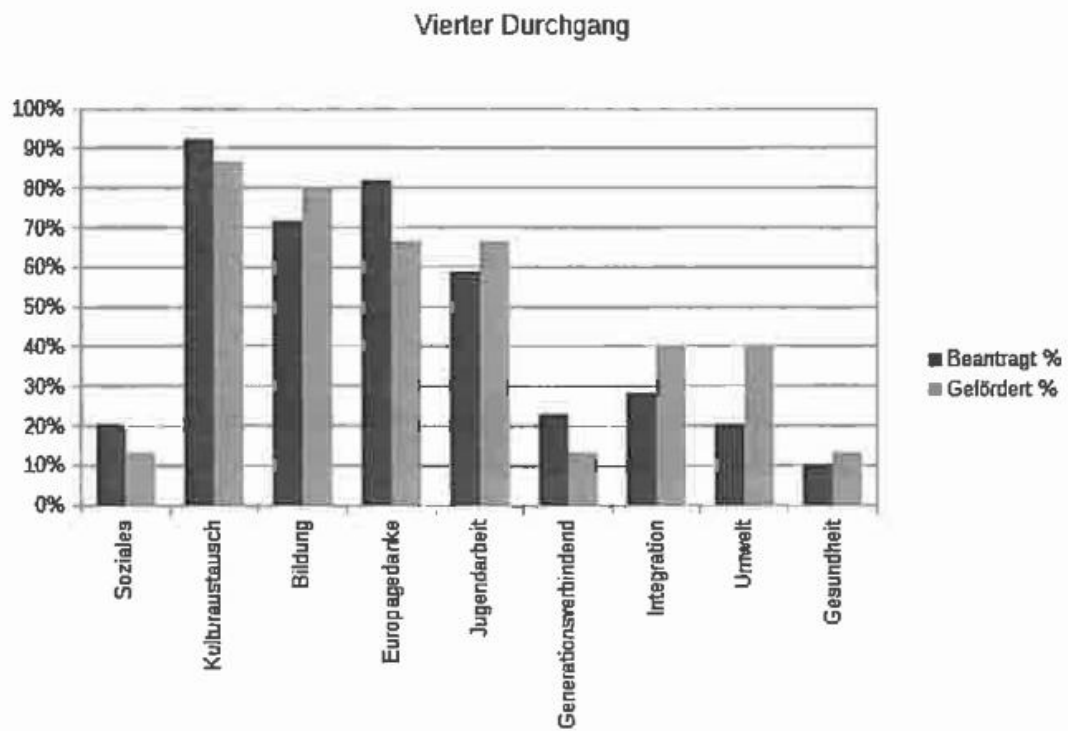
Auswertung und Grafik: Weeber+Partner; Daten: Projektanträge

Auswertung und Grafik 1. und 2. Durchgang durch Weeber+Partner

Dritter Durchgang

c) čtvrté kolo soutěže (2013 – 2014)

Auswertung und Grafik 3. und 4. Durchgang: dfi

Příloha č. 5: Geografické rozložení německých zúčastněných organizací

Geographische Verteilung der deutschen teilnehmenden Organisationen

Příloha č. 6: Geografické rozložení francouzských zúčastněných organizací

Geographische Verteilung der französischen teilnehmenden Organisationen

Příloha č. 7: Dotazník na organizátory a účastníky projektu „On y va!“

QUESTIONNAIRE – ON Y VA – AUF GEHT'S!	
1	
	■ Le nom la résidence du participant/siège de l'organisation participée; le nom de votre projet dans le concours d'idées „On y va – auf geht's!“
2	
	■ Le contenu de l'activité et le but de votre projet. S'il vous plaît décrivez votre projet avec des phrases propres.
3	
	■ Est-ce que le but du projet a été atteint? Si possible, aussi donner le pourcentage: 100 % = le but a été complètement atteint; 0 % = le but n'a pas été atteint du tout. Aux données dessous de 50 % s'il vous plaît écrivez des raisons.
4	
	■ Y – avait –il quelques difficultés pendant la réalisation du projet? Quelles? Décrivez en quelques phrases s'il vous plaît.
5	
	a) En quelle année avez vous participé dans le programme On y va? –
	b) Combien de temps a votre projet duré ? –
	c) Est-ce que vous planifiez la continuation de votre projet/avez vous continué dans le projet? Oui ☐ Non ☐
6	
	a) Est-ce que vous êtes content avec la communication de votre partenaire étranger? Oui, absolument ☐ Pas complètement ☐ Non ☐
	b) Est-ce que vous êtes content avec le soutien de <i>dfi</i> et <i>Robert Bosch Stiftung</i> ? Oui, absolument ☐ Pas complètement ☐ Non ☐
	Si vous n'êtes pas content, écrivez pourquoi s'il vous plaît.
7	
	■ Comment concrètement ont <i>Robert Bosch Stiftung</i> et <i>dfi</i> supporté votre projet? Est-ce que la participation dans le programme a aidé votre projet?

8

■ Est-ce que votre projet a été aussi soutenu des fonds de l'UE ?

Oui Non

Si oui, de quelle partie exactement?

9

■ Voudriez – vous participer à un autre projet franco – allemand dans le futur?, év. au programme nouveau „On y va – auf geht's – let's go!“?

Oui Non

Sinon, pourquoi ?

10

■ Pensez – vous que tels projets entre la France et l'Allemagne sont nécessaires et importants pour le développement des relations franco - allemandes? S'il vous plaît cochez la réponse.

En «B» réponses, je vous demande à donner votre opinion personnelle sur les relations franco – allemandes en général.

a)

1a oui, certainement

2a oui, mais il y a encore beaucoup de la place pour l'amélioration

3a pas beaucoup, parce que ces projets atteignent seulement une minorité

4a non, pas du tout

b)

1b Les relations franco-allemandes sont très bonnes en ces temps.

2b Le partenariat franco - allemand est actuellement sur la bonne voie.

3b Il y avait toujours des problèmes avec la coopération entre les Allemands et les Français, mais avec l'effort on peut surmonter les difficultés.

4b Les Allemands et les Français ne peuvent jamais travailler ensemble dans harmonie.

11

■ Comment est-ce que vous vous êtes senti pendant et après le projet „On y va – auf geht's!“ ? Marquez s'il vous plaît.

<i>avec enthousiasme</i>	☐
<i>positivement</i>	☐
<i>pour la plupart satisfait</i>	☐
<i>mécontent</i>	☐
<i>désappointé</i>	☐

12

■ Finalement je voudrais vous demander de me laisser un hyperlien vers votre site ou vers votre projet.

Si vous avez des remarques sur le projet ou sur le cours du projet "On y va - auf geht's!", vous pouvez laisser un commentaire ici.

Je suis heureuse que vous avez répondu à mon questionnaire. Vous m'avez vraiment aidé. Je vous remercie et je me réjouis de vos réponses!

Příloha č. 8: Seznam dětí zúčastněných v projektu: „Berlin, Marseille - eine grüne Begegnung

Kinder aus Berlin:

• Kinder aus Marseille:

Příloha č. 9: *Lock – in Effekt (francouzská verze)*

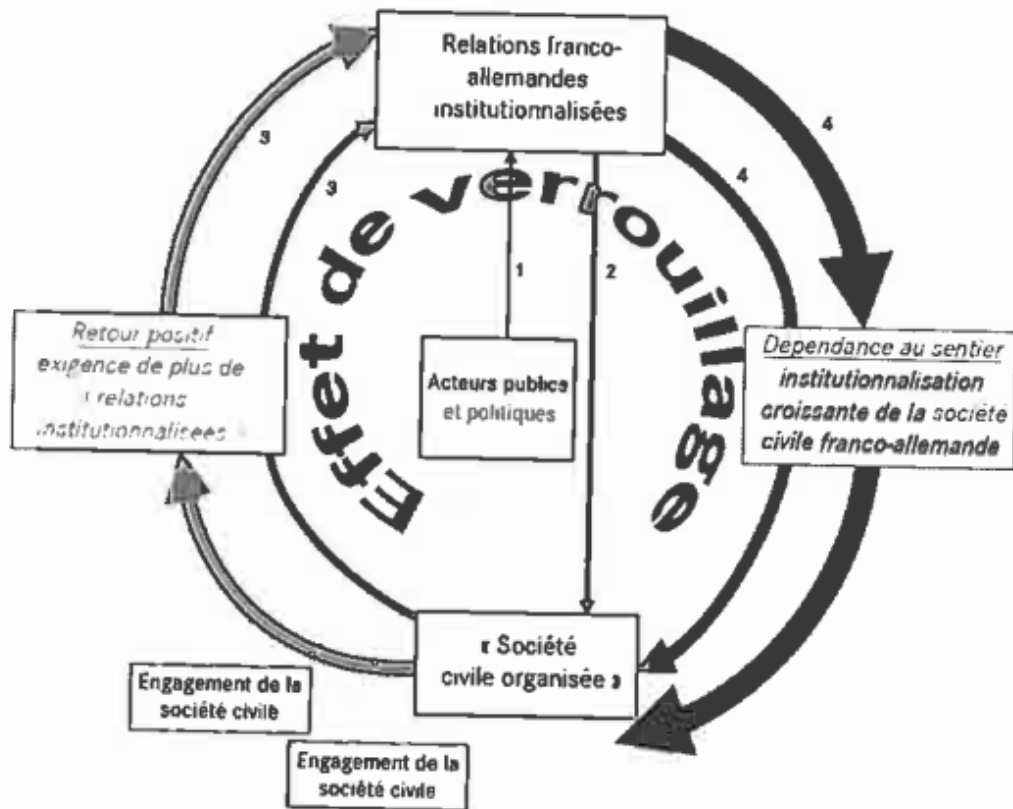

Schéma I : Des relations verrouillées : l'institutionnalisation des relations franco-allemandes

Source : Stefan Seidendorf